

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุดปลาข้าว
อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

โดย
จิตสมาน วาริขันธุ์ และคณะ

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

PDG50E0011

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุดปลาข้าว

อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

โดย

จิตสมาน วาริขันธุ์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความรุนแรงของปัญหาหนี้สินในปัจจุบันของตำบลกุฎปลาข้าวและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและต่อความเข้มแข็งของชุมชน 2. เพื่อค้นหาสาเหตุเงื่อนไขภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่สัมพันธ์กันและมีผลต่อการเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สินของครอบครัวและชุมชน 3. เพื่อหารูปแบบและกระบวนการทั่วไปที่ใช้แก้ไขปัญหานี้สินครอบครัวและชุมชน 4. เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ และภาวะหนี้สินของชุมชนกุฎปลาข้าว นั้น มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม กระแสโลกาภิวัตน์และนโยบายของภาครัฐที่เข้ามาสู่ชุมชนในรูปแบบของการพัฒนา ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและยอมรับสังคม วัฒนธรรมใหม่ เช่นการบริโภคนิยม จึงทำให้ชุมชนกุฎปลาข้าวพลิกผันตนเองเข้าสู่ระบบการพึ่งพาตลาด การแข่งขันและดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีพ จึงเกิดปรากฏการณ์อพยพแรงงานของชุมชนบางส่วนไปทำงานในเมืองใหญ่หรือต่างประเทศ ทั้งภาคเกษตรกรรมเข้าทำงานให้ภาคอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้เงินมาซื้อความสะดวกสบาย ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด อบายมุข การทะเลาะวิวาท ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น รวมทั้งปัญหานี้สิน ที่มีการหมุนเวียนใช้หนี้ อย่างไม่มีวันจบสิ้น หรือเรียกว่า “วัฏพินหลัก” ส่วนเหตุหรือปัจจัยของการก่อเกิดหนี้ ของชุมชนกุฎปลาข้าวขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังนี้ 1. ความเปลี่ยนแปลงของฐานทรัพยากรและฐานการผลิต ในอดีตชุมชนกุฎปลาข้าวมีวิถีการทำเกษตรแบบเพื่อยังชีพ ผลิตให้เพียงพอแก่การอุปโภค บริโภค ภายใน ครอบครัวหรือชุมชน เอื้ออาทรต่อกัน มีทรัพยากร ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นแบบพึ่งพาธรรมชาติ ต่อมาภาครัฐมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการส่งเสริมให้ชุมชน ปลุกพืช เชิงเดี่ยว ทำให้มีการทำลายป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจปลูกได้ 2-3 ปี ทำให้ดินเสื่อมสภาพ ชุมชนต้องใช้ปุ๋ยเคมีและเครื่องทุ่นแรงเพื่อเพิ่มผลผลิตทำให้ชุมชนเริ่มมีหนี้สิน ทุ่มลงทุนในการผลิตด้านการเกษตร 2. การยอมรับกระแสสังคมจากภายนอกอย่างรวดเร็ว ที่แฝงเข้ามากับความเจริญของถนนหนทาง การไฟฟ้า สาธารณูปโภคและสื่อต่าง ๆ ซึ่งเข้ามาในชุมชนตั้งแต่ราว ปี พ.ศ. 2508 ชุมชนได้รับกระแสค่านิยม และวัฒนธรรมใหม่ คือกระแสบริโภคนิยม ที่เลียนแบบคนในเมือง โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น และผู้ที่เข้าไปเรียนหนังสือ และทำงานในเมือง 3. ความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีการอุปโภคและบริโภค เดิมชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย หายู่หากิน ตามธรรมชาติความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชนมีอยู่มาก เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลง ชุมชนนำเทคโนโลยี ที่เรียกว่า ทันสมัย เข้ามาในชุมชนวิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ชุมชนหลงวัตถุนิยม จากการรับประทานอาหารพื้นบ้านก็หันไปพึ่ง อาหารจานด่วน หรือ อาหารสำเร็จรูป ที่มีคุณค่าทางอาหารไม่ครบ เครื่องมือ

เครื่องใช้ในครัวเรือน ก่ออาศัยความสะดวกสบาย การติดต่อสื่อสารใช้โทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นวัตถุที่ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย 4. ความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณี เดิมวัฒนธรรมและประเพณีของชนเผ่าผู้ไท ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นมาและเกิดความสัมพันธ์และช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ประเพณีเหล่านี้ถูกผสมผสานเข้ากับประเพณีวัฒนธรรมใหม่ ทำให้ต้องใช้เงินเพิ่มขึ้น เพราะค่านิยมที่เป็นแบบโอ้อวด เป็นหน้าเป็นตา ของผู้จัดจนกลายเป็นประเพณีแบบธุรกิจ เช่น ประเพณีการจัดงานศพก่อนไม่มีเครื่องดืม ปัจจุบัน มีทั้งข้าวปลาอาหารและเครื่องดืม เทียบเท่ากับการจัดงานแต่งงาน 5. นโยบายจากภาครัฐ เนื่องจากการมีแผนพัฒนาฯ ทำให้มีการจัดตั้งธนาคาร เช่น ธกส. เพื่อบริการกู้ยืมเงินแก่เกษตรกร ชุมชนที่นี้ก็กู้ยืมในลักษณะของการ ชื้อรถไถนา โดยใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน และบางส่วนก็กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุน ประกอบอาชีพ ปัจจุบันนโยบายของพรรคการเมืองส่วนใหญ่เป็นนโยบายประชานิยม จะมีการให้เงินอุดหนุนในลักษณะกองทุนของชุมชนต่าง ๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุน กขค. เป็นต้น กองทุนเหล่านี้ เข้ามาถึงชุมชน และสามารถกู้ยืมได้ง่ายโดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหนี้เพิ่มขึ้น อย่างเห็นได้ชัดเจน

ส่วนรูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชนนั้นในอดีตเป็นหนี้ของชุมชนที่เริ่มจากการไปยืมเงินมาเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตหรือนำปัจจัยการผลิตใช้ในฤดูกาล เช่น ปุ๋ยเคมี แล้วจะชดใช้คืนในลักษณะที่เป็นผลผลิตเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต ต่อมาเมื่อแหล่งเงินกู้ของภาครัฐชุมชนก็ได้ นำหลักทรัพย์ไปจำนอง เพื่อซื้อรถไถนา และยืมเงินเพื่อมาลงทุน ซื้อปัจจัยการผลิต และจ้างแรงงาน และผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ตามระยะเวลา ที่กำหนด 5-10 ปี ในปัจจุบันปัญหาหนี้สินของครอบครัวมีมากขึ้นในครัวเรือนที่หลงกระแสวัตถุนิยม หลงอบายมุข การจัดการเรื่องนี้ โดยการหมุนหนี้จากในระบบ และนอกระบบ โครงการต่างๆ ของภาครัฐก็มีการส่งเสริมการลดราย เพิ่มรายได้ ด้วยวิธีแบบพอเพียง ปัญหาความรุนแรงเรื่องนี้ยังไม่ถึงขั้นวิกฤติ เพราะชุมชนยังมีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ประจวบกับชุมชนทุกครัวเรือน ยังมีที่ทำกินเป็นของตนเอง และชุมชนพยายามรวมกลุ่มในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

คำนำ

โครงการวิจัย ศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินชุมชนกุดปลาข้าว เป็นการวิจัยเพื่อท้องถิ่น แบบชุมชนมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อค้นหาสาเหตุและเงื่อนไขที่มีผลต่อการการก่อเกิดของปัญหาหนี้สิน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นสถานการณ์ภาวะหนี้สินของชุมชน โดยมีปัจจัยหลาย ๆ อย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนนโยบายภาครัฐและกระแสนิยมของโลกปัจจุบัน ที่ชุมชนรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี เรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” ที่เข้ามาและส่งผลกระทบต่อชุมชน การวิจัยครั้งนี้ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และเกิดความตระหนักต่อปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้นต่อครอบครัว ต่อชุมชน เพื่อเป็นแนวทางต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่อไป

ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ชุมชนในชนบทอีกมุมมองหนึ่ง ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน ของประเทศไทยต่อไปในอนาคต

ขอขอบคุณ สำนักงานวิจัยท้องถิ่น (สกว.) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ให้การสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณพี่เลี้ยงโครงการ คุณ ปาริชาติ หาญไชยนะ คุณหล้า ธรรมปัญญาไทกุล ซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการ ที่คอยให้คำแนะนำที่ดี ตั้งเริ่มต้นโครงการจนสรุปการเขียนรายงานวิจัย ขอขอบคุณ พ่อ แม่ พี่น้องชุมชนกุดปลาข้าวที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณทีมวิจัยทุกท่านที่เสียสละ ในการทำการวิจัยครั้งนี้ ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ทีมวิจัย

20 สิงหาคม 2551

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 คำถามหลักการวิจัย	2
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา	3
1.5 ขั้นตอนและวิธีการ	3
1.6 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	7
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 บริบทของชุมชน	8
2.1 ที่ตั้ง / อาณาเขต	8
2.2 จำนวนประชากร	9
2.3 อาชีพของชุมชน	9
2.4 ลักษณะทางกายภาพ	10
2.4.1 สภาพภูมิอากาศ	13
2.4.2 การคมนาคมและสาธารณูปโภค	14
2.5 ประวัติความเป็นมาของชุมชน	18
2.5.1 การอพยพและการตั้งถิ่นฐาน	19
2.6 วิธีการดำเนินชีวิต	19
2.7 การศึกษา	23
2.7.1 การศึกษาในระบบ	23
2.7.2 การศึกษานอกระบบ	25
2.8 สาธารณสุข	25
2.9 วัฒนธรรมและประเพณี	26
2.9.1 วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงไว้	26
2.9.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป	26
2.10 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน	27
2.10.1 ระบบเครือญาติ	27

(สารบัญต่อ)

2.11 ระเบียบกฎเกณฑ์ของชุมชน	28
บทที่ 3 สถานการณ์ภาวะหนี้สินที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน	30
3.1 ข้อมูลรายได้ของชุมชน	30
3.2 ข้อมูลรายจ่ายของชุมชน	31
3.3 ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของชุมชน	35
3.4 ข้อมูลทรัพย์สินของชุมชน	36
บทที่ 4 สาเหตุ ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดหนี้ของชุมชน	40
4.1 ชุมชนในอดีต	40
4.2 ชุมชนในยุคปัจจุบัน	41
4.3 ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง	43
4.3.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านฐานทรัพยากรและฐานการผลิต	45
4.3.2 ความเปลี่ยนแปลงด้านการอุปโภคและบริโภค	47
4.3.3 ความเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรมและค่านิยม	48
4.3.4 ความเปลี่ยนแปลงจากภาวะทางการเมือง การปกครอง	50
4.3.5 โครงสร้างและนโยบายของภาครัฐ	51
บทที่ 5 รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน	52
5.1 รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน	52
5.2 การจัดการหนี้ในระดับปัจเจก	54
5.3 การจัดการหนี้ในระดับครอบครัว	55
5.4 การจัดการหนี้ในระดับชุมชน	57
บทที่ 6 บทสรุป	60
6.1 บทสรุป	60
6.2 ข้อค้นพบที่สำคัญ	62
6.3 สิ่งที่ได้เรียนรู้	63
6.4 ข้อเสนอแนะ	64
6.5 ปัญหา / อุปสรรคในการทำงานวิจัย	64
ภาคผนวก	65

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านกุดปลาเค้า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีทั้งหมด 7 หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่ที่ 1- หมู่ที่ 7 มีประชากรทั้งหมด 3,643 คน 764 ครัวเรือน สภาพที่ตั้ง ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองผือ ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลคุ้มเก่า ทิศตะวันออกติดต่อกับ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลสระพังทอง มีพื้นที่ 9,359 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 4,589 ไร่ ปลูกพืชไร่ 1,368 ไร่ ปลูกผัก 28 ไร่ มีชาติพันธุ์เป็นชนเผ่าผู้ไทที่อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อ พ.ศ. 2387 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เช่นเดียวกับประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป อาชีพเสริมด้านหัตถกรรม ทอผ้าพื้นบ้าน เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา

ในอดีตที่ผ่านมาประชาชนในชุมชนบ้านกุดปลาเค้า ต.กุดปลาเค้า อ.เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การทำมาหากินพึ่งพาตนเองในชุมชน การพึ่งพาปัจจัยภายนอกเป็นหลัก ทั้งที่เป็นปัจจัยในการอุปโภคบริโภค และปัจจัยในการผลิต ทำให้ชุมชนและความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป มีค่านิยมในการใช้เงินเป็นตัวตั้งในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็เริ่มลดน้อยลงและบางอย่างหายไป เช่นการลงแรงเพื่อช่วยเหลือกัน (การลงแขกทำงานต่าง ๆ) และเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ปัญหาสำคัญที่สุดคือ ปัญหาหนี้สิน

รูปแบบของการผลิตด้านการเกษตรของชุมชนกุดปลาเค้าก็เปลี่ยนแปลงไป แม้จะรู้ว่าปัจจัยเสี่ยงมากมายแต่เกษตรกรก็ยังคงมีการลงทุนการผลิตมากขึ้น เช่น เครื่องจักรแรงงาน ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง โดยอาศัยแหล่งเงินกู้ยืมจากทั้งในและนอกระบบ ภายหลังเมื่อผลผลิตที่ได้รับนั้นไม่คุ้มค่ากับการลงทุนเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย ราคาผลผลิตตกต่ำ การกดราคาของพ่อค้าคนกลาง ฯลฯ เป็นผลให้หลายครอบครัวต้องประสบภาวะหนี้สิน ผนวกกับการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยของแต่ละครอบครัว เช่น เล่นหวยใต้ดิน บนดิน หวยหุ้น การดื่มสุรา การเล่นเกมพนัน ได้ทำให้ปัญหาหนี้สินกลายเป็นปัญหาหลักที่สำคัญของชุมชน

สมาชิกในชุมชนมีรายได้น้อยแต่มีรายจ่ายมาก จึงมีการกู้ยืมเงินเข้ามาใช้ในครัวเรือนจากแหล่งทุนต่าง ๆ โดยมีแหล่งเงินกู้ คือนอกระบบ ซึ่งแหล่งเงินกู้ที่เข้าถึงง่ายที่สุด คือ นายทุนเงินกู้ทั้งในและนอกชุมชน ต้องยอมรับอัตราดอกเบี้ยที่สูง และนับวันจะทวีสูงขึ้นตามลำดับ เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ลูกหนี้จึงเริ่มมองหาแหล่งทุนใหม่คือ แหล่งเงินทุนที่อยู่ในระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยถูกกว่า เพื่อนำมาใช้หนี้นอกระบบเดิม แหล่งทุนดังกล่าวได้แก่ ธนาคารของรัฐ เช่น ธนาคาร ธกส. ธนาคารออมสิน และสหกรณ์ต่าง ๆ หรือ แม้แต่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักให้กู้ยืมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ แต่ผู้กู้ไม่ได้ใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของการกู้ เมื่อครบกำหนดชำระคืน ผู้กู้ก็ต้องไปกู้ยืม

นอกระบบมาใช้หนี้ในระบบ และเมื่อแหล่งเงินทุนในระบบอนุมัติให้สินเชื่อก็จะนำเงินที่กู้ยืมมาใช้หนี้ นอกระบบ หมุนเวียนอยู่เช่นนี้เป็นวงจรไม่มีที่สิ้นสุด อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านพยายามที่จะแก้ไขและ คลี่คลายปัญหาตนเองแต่พบว่าสามารถที่จะแก้ไขได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น หรือบางกิจกรรมก็เกิดขึ้นเพื่อลด หนี้สินแต่กลับสร้างภาระมากขึ้น เช่น การตั้งกลุ่มต่าง ๆ ผลที่ตามมาคือ หนี้สินของชุมชนก็ไม่ได้ลดลง

จากการสำรวจ การเป็นหนี้ในเบื้องต้น กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้แทนรายครัวเรือน 37 คน จาก จำนวนประชากรทั้งหมด 764 ครัวเรือน คิดเป็นประมาณ ร้อยละ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินประมาณ 5,724,439 ล้านบาท หรือเฉลี่ยเป็นหนี้สินครัวเรือนละ ถึง 157,548 บาท นอกจากนี้ จากการประชุมของ ผู้แทนชาวบ้าน 7 หมู่บ้าน มีข้อคิดเห็นคือ ประชากร ร้อยละ 88 เป็นหนี้ ที่เกิดจากกระแสบริโภคนิยม ต้องการความสะดวกสบาย เครื่องอำนวยความสะดวก กู้เงินมาใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์การขอกู้ เป็นหนี้ เรื้อรังมานาน กู้หนี้มาใช้หนี้ เป็นงูกินหาง (เวทีระดมความคิดของผู้แทนชาวบ้านใน 7 หมู่บ้าน ต.กุดปลา ค้าว จำนวน 20 คน ในวันที่ 24 มกราคม 2550)

หนี้สินจึงถือว่าเป็นปัญหาหลักของชุมชน ที่โครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะหาทางออกและแนว ทางการแก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน โดยมีแกนนำและตัวแทนประชากร 7 หมู่บ้าน เข้ามาร่วมกันคิด ศึกษาหาข้อมูลและจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผน ดำเนินการวิจัย วิเคราะห์ทดลอง สรุป และ นำไปปฏิบัติด้วยตนเอง

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความรุนแรงของปัญหานี้สินในปัจจุบันของตำบลกุดปลาเค้าและผลกระทบ ที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและต่อความเข้มแข็งของชุมชน
2. เพื่อค้นหาสาเหตุเงื่อนไขภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่สัมพันธ์กันและมีผลต่อการเกิด และเพิ่มพูนของหนี้สินของครอบครัวและชุมชน
3. เพื่อหารูปแบบและกระบวนการทั่วไปที่ใช้แก้ไขปัญหานี้สินครอบครัวและชุมชน
4. เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน

3. คำถามวิจัย

3.1 คำถามหลัก

สภาพปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนรุนแรงเพียงใด จะสร้างความตระหนัก และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ลดหนี้สินลงได้อย่างไร

3.2 คำถามรอง

- สถานการณ์และภาวะหนี้สินของตำบลกุดปลาเค้าเป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร
- มีสาเหตุ เงื่อนไขภายในชุมชนและภายนอกชุมชนอะไรบ้าง ที่มีผลต่อการก่อเกิดและเพิ่มพูน ของหนี้สินครอบครัวและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

- มีรูปแบบและกระบวนการในการแก้ปัญหาหนี้สินแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนอย่างไร

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุศปลาเค้า หมู่ที่ 1 ตำบลกุศปลาเค้า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีกรอบแนวคิดการศึกษา ดังนี้

1. ชุมชน กับสถานการณ์ของปัญหาหนี้สินในปัจจุบันของตำบลกุศปลาเค้าและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและต่อความเข้มแข็งของชุมชน
2. ชุมชน กับสาเหตุและเงื่อนไขภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่สัมพันธ์กันและมีผลต่อการเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สินของครอบครัวและชุมชน
3. ชุมชน กับรูปแบบและกระบวนการทั่วไปที่ใช้แก้ไขปัญหานี้สินครอบครัวและชุมชน
4. ชุมชน กับกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน

5. ขั้นตอนและวิธีการ

1. ประชุมเตรียมทีมวิจัย โดยทีมวิจัยได้เข้าร่วมประชุม เรียนรู้ เรื่องกระบวนการของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากพี่เลี้ยงโครงการและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานวิจัยท้องถิ่น จากนั้นทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจกับโครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุศปลาเค้า พร้อมกับแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนร่วมกัน และร่วมกันวางแผนการทำงาน

ประชุมทีมเตรียมงานตามแผน

2. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล ทีมวิจัยร่วมหารือกับพี่เลี้ยงโครงการ หาประเด็นร่วมกันถึงข้อมูลที่ต้องการให้สอดคล้องกับโจทย์ และวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อทำแบบสอบถามข้อมูลเชิงปริมาณ
3. จัดเก็บข้อมูล ทีมวิจัยทำความเข้าใจกับเครื่องมือร่วมกันและนัดหมายทีมลงพื้นที่ แบ่งเป็น 3 ทีม เพื่อสัมภาษณ์ตัวแทนครอบครัว และข้อมูลจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้แทนครอบครัว

4. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากเก็บข้อมูลครบทุกครัวเรือนแล้วทีมวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาแปลงให้เป็นหน่วยเดียวกันแล้วนำข้อมูลมาแยกเป็นหมวดหมู่ โดยมีพี่เลี้ยงโครงการและวิทยากรช่วยวิเคราะห์ให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น
5. จัดเวทีนำเสนอข้อมูล ทีมวิจัยได้นำข้อมูลตัวเลขที่ได้มานำเสนอให้กับชุมชนทราบ โดยการแยกเป็นเวทีของกลุ่ม ซึ่งได้จัดขึ้น 2 เวที และในเวทีได้ให้คนในชุมชนช่วยแสดงความคิดเห็นจำนวนตัวเลขนี้ในภาพรวมและร่วมกันค้นหาที่มาที่ไปของหนี้
6. จัดเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์กรณีศึกษา ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเจาะลึกถึงสาเหตุในกรณีที่มีหนี้ และกรณีที่ไม่มีหนี้
7. จัดทำรายงานความก้าวหน้า ทีมวิจัยได้นำข้อมูลมาหารือร่วมกันและช่วยกันจัดทำรายงาน

เวทีนำเสนอข้อมูลคุ่มหนองโสนได้

8. จัดเวทีเพื่อหารูปแบบในการแก้ไขปัญหานี้สินร่วมกัน ทีมวิจัยได้หารือร่วมกันเกี่ยวกับการค้นหารูปแบบในการแก้ไขปัญหานี้สินในระดับปัจเจก ระดับครอบครัวและระดับชุมชน

9. ศึกษาดูงาน ทีมวิจัยโครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหานี้สินชุมชนกุศปลาเค้าและทีมวิจัยโครงการ รูปแบบการพึ่งตนเองของชาวม่วงไข่ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานโครงการวิจัย รูปแบบของการจัดการหนี้สิน โดยมีคุณชาญ เป็นหัวหน้าโครงการที่จังหวัดลำปาง

10. สรุปผลการทำงานวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ในการทำงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ที่มีทีมวิจัยและพี่เลี้ยงโครงการร่วมวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนขึ้น

6

ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน

ศึกษาดูงานที่บ้านสามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

6. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลา 1 ปี 1 เดือน (เริ่ม 1 พฤษภาคม 2550 ถึง 31 พฤษภาคม 2551)

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนได้ศึกษาสถานการณ์และทบทวนสถานะหนี้สินของชุมชนด้วยตนเอง
2. ชุมชนได้ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันหาแนวทางป้องกันและแก้ไข
3. ชุมชนได้ค้นหาปัจจัย เงื่อนไข ของการก่อเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สินในชุมชน
4. ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวิจัย สำรวจ วิเคราะห์ ศึกษา ข้อมูลสถานการณ์ สาเหตุ ผลกระทบ ของ ปัญหานี้สินของชุมชน
5. ชุมชนได้พบรูปแบบกระบวนการและได้ทดลองปฏิบัติและพัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหานี้สิน และสร้างรายได้ในแต่ละครัวเรือนของชุมชน
6. ชุมชนเกิดการเตรียมพร้อมในการแก้ไขปัญหานี้สินอย่างเป็นรูปธรรมเป็นระบบมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน
7. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันจะนำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนกลุ่ม/ชุมชนให้เคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

บทที่ 2

บริบทของชุมชน

2.1 ที่ตั้ง-อาณาเขต (แผนที่ประกอบ)

บ้านกุดปลาเค้า หมู่ที่ 1 เป็นหมู่บ้าน 1 ใน 7 หมู่บ้านของตำบลกุดปลาเค้า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลกุดสิม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเขาวง มีถนนทางหลวงลาดยางจากเขาวงถึงอำเภอนาคู ประมาณกิโลเมตรที่ 2 ผ่านกลางหมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านกุดชุม หมู่ 3
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านสุขเกษม หมู่ 2
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านกุดปลาเค้า หมู่ 6
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ลำห้วยพุง บ้านโคกมะลิ

บ้านกุดปลาเค้า เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีถนนทางหลวงผ่านหมู่บ้านและเป็นเส้นทางสัญจรผ่านไปมาทั้ง รถจักรยานยนต์ รถยนต์ส่วนบุคคล รถโดยสาร รถบรรทุกขนาดต่าง ๆ ทำให้มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง บ้านกุดปลาเค้าหมู่ที่ 1 มีบ้านเรือนติดกับหมู่บ้านอื่นๆในตำบลเดียวกัน มีเพียงถนนภายในหมู่บ้านกั้นแบ่งเขตหมู่บ้าน

แผนที่ในเขตหมู่ที่ 1

2.2 จำนวนประชากร

บ้านกุดปลาข้าว หมู่ที่ 1 มีจำนวนครัวเรือน 105 ครัวเรือน มีประชากร 406 คน เป็นชาย 194 คน หญิง 212 คน ปัจจุบันผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และเด็กในวัยเรียน เพราะผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานส่วนใหญ่จะออกไปทำงานรับจ้างต่างจังหวัด เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

การเพิ่มของจำนวนประชากรหรือการขยายตัวของชุมชนมาจากการย้ายเข้ามาอยู่จะเป็นสระแก้วและเขตต่างถิ่น ซึ่งมาจากหลากหลายพื้นที่ซึ่งมีทั้ง คนภาคอีสาน คนภาคกลาง คนต่างชาติดังเช่น ชาวลาว. จากความหลากหลายของที่มาของประชากรจึงทำให้คนในชุมชนบางกลุ่มย้ายที่อยู่ทำให้จำนวนประชากรไม่ค่อยอยู่คงที่นักเพราะมีการแจ้งย้าย เข้าออกอยู่เสมอ การเพิ่มจำนวนของประชากรทั้งที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่และที่เกิดใหม่ ทำให้ชุมชนแออัดมากขึ้น ทำให้ชุมชนกุดปลาข้าวขยายแบ่งเขตการปกครองเป็นหลายหมู่บ้านและเติบโตเป็นตำบลกุดปลาข้าว

3. อาชีพของชุมชน

ชุมชนกุดปลาข้าว มีพื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ 10 ไร่ ประกอบอาชีพคือ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมาณ 700 ไร่ และคนในชุมชนมีพื้นที่ในการทำไร่ซึ่งอยู่บนเทือกเขาภูพาน ประมาณ 300 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มีหลายครอบครัวที่มีสมาชิกประกอบอาชีพรับราชการและมีอาชีพเสริมจากการทำนาคือ รับจ้าง และมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่มีอาชีพในการเลี้ยงโชค โดยเฉพาะ ชาวบ้านกลุ่มนี้บางครอบครัวไม่ทำนา ไม่ประกอบอาชีพอย่างอื่นเสริม แต่จะวันจะตั้งวงเล่นการพนัน และยังมีการเล่นหวยมีทั้ง หวย ทุกวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน และหวยประจำวัน ที่เรียกว่า หวยหุ้น มีเล่นวันละ 2 รอบ โดยมีเจ้ามือรับแทงในหมู่บ้านเอง และส่วนที่มีอาชีพเสริมด้านการทอด้านนี้ยังมีอยู่ไม่มากนัก อาชีพเสริมการเย็บผ้าโหล้นมีอยู่ 2 ราย ช่างฝีมือในด้านการตัดเย็บมีอยู่ 2 ราย ส่วนการทำเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นอาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษนั้นมีการตั้งกลุ่มแต่ประสบปัญหาคือไม่มีตลาดรองรับทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการทำน้อยทำให้กลุ่มต้องหยุดพักกิจกรรม ไปและยังมีสมาชิกในกลุ่มบางส่วนยังอยากทำต่อเพราะมีเสียงสะท้อนจากผู้ที่เคยนำไปใช้งานว่าเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีความทนทาน และอาชีพรับเหมาก่อสร้างเป็นอีกอาชีพหนึ่งของคนในหมู่บ้านกำลังทำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานในท้องถิ่น ที่จะประมูลงานแล้วก็จ้างคนในพื้นที่เป็นคนงาน บางคนก็ไปเป็นลูกจ้างในส่วนของโรงงานที่อยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้าน และมีประชากรอีกส่วนหนึ่งที่เดินทางไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น บางคนไปรับจ้างใช้แรงงานที่กรุงเทพฯ บางคนก็ไปต่างจังหวัด ส่วนใหญ่จะเป็นวัยกำลังทำงาน บางคนเมื่อถึงฤดูทำนาจะกลับมาทำแล้วเมื่อเสร็จฤดูเก็บเกี่ยวจะกลับไปทำใหม่ บางคนจะส่งเงินมาให้ทางบ้านจ้างแรงงานเพื่อทำนา

จากความหลากหลายของอาชีพของคนในชุมชน และการติดต่อกับชุมชนอื่นได้สะดวกทำให้คนในชุมชนได้เกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่นอื่นทั้งคนต่างหมู่บ้าน ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดและคนต่างประเทศอีกด้วย

การทำนาในปัจจุบัน

4. ลักษณะทางกายภาพ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบ ดินส่วนใหญ่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ พื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านจะเป็นทุ่งนา เตียนโล่งไม่มีป่าไม้ จะมีลำห้วยพยุ่งซึ่งเป็นแหล่งน้ำ แหล่งหาอาหารของคนในชุมชน ไกลออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นเทือกเขาภูพานรายล้อมเป็นเทือกซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก

การจัดตั้งบ้านเรือนของชุมชนกุศปลาเค้า จะมีการตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มเครือญาติ ซึ่งจะมีการตั้งบ้านเรือนซ้อน ๆ กัน หลังคาบ้านอยู่ชิดติดกัน มีสภาพบ้านเรือนที่ค่อนข้างแออัด สภาพบ้านเรือนมีทั้งที่จัดตั้งขึ้นใหม่และที่ตั้งอยู่เดิม มีพื้นที่เฉพาะปลูกบ้านเพื่ออยู่อาศัย มีขนาดบ้านเรือนที่แตกต่างกัน คือ เป็นตึกชั้นเดียว เป็นบ้านไม้ 2 ชั้นชั้นล่างเป็นปูน บ้านไม้ได้ถูกเปิดโล่งเป็นที่นั่งเล่นและเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ บางบ้านมีกัก เพื่อทอดผ้าสีเขา มีเล้าข้าว อยู่บริเวณหลังบ้าน บางครอบครัวจะมีคอกหมู คอกวัว บางคนจะออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ทุ่งนาเพราะมีที่ดินอยู่ตรงนั้น ซึ่งแยกห่างจากบ้านเรือนอื่น ๆ มาก ริมถนนในหมู่บ้านจะมีกระถางปลูกผักสวนครัวที่ทำมาจากยางรถยนต์ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งที่รัฐบาลให้งบประมาณสนับสนุน ส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักที่ปลูกง่ายและต้องกินต้องใช้อยู่บ่อย ๆ เช่น ผักอีตุ(ใบแมงลัก) แพรว เถิม (สะระแหน่) ต้นหอม เป็นต้น

โครงการปลูกผักริมถนนหน้าบ้าน

แหล่งน้ำตามธรรมชาติ จะมีห้วยที่ติดต่อกันคือวังชุม ล้อมรอบตำบลลูกปลาข้าวซึ่งถือเป็นเขตแดนระหว่างตำบลลูกปลาข้าวกับตำบลหนองผือ มาบรรจบห้วยลำพุง ซึ่งชาวบ้านได้ตั้งชื่อว่า กุดลิ่วหนั่ง ถือว่าเป็นเขตกันแดนของตำบลลูกปลาข้าวกับตำบลสระพังทอง และจะไหลสู่ลำพะยังต่อไป ส่วนหนองโสน เป็นแหล่งน้ำเกิดขึ้นเองและคนในชุมชนได้ช่วยกันขุดลอก และได้ใช้น้ำจากหนองโสนเพื่ออุปโภค บริโภค และต่อมาทางเทศบาลได้จัดเป็นสร้างศาลาพักผ่อนขึ้นที่ริมน้ำนี้ ชาวบ้านในละแวกนี้จึงช่วยกันรักษาความสะอาดเพื่อไม่ให้น้ำเน่าเสีย ส่วนลำห้วยอื่น ๆ ที่มีอยู่ในอดีต จะถูกทับถมเพื่อให้เป็นพื้นที่ทำนาของเจ้าของพื้นที่เอง ที่นาของชาวบ้านจะกระจายอยู่ตามมรดกที่ได้รับจากบรรพบุรุษ และที่ชาวบ้านได้ซื้อขายเปลี่ยนมือ ซึ่งจะมีพื้นที่ครอบครองของแต่ละครอบครัวแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ ครอบครัวยาว 1 ไร่ , 4 ไร่ , 5 ไร่ , 10 ไร่ , 15 ไร่ หลายครอบครัวจะมีพื้นที่ทำกินเป็นที่ สปก. 4-01 ที่อยู่บนเทือกเขาภูพาน เป็นพื้นที่ สำหรับทำไร่ปลูกมันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น

ห้วยลำพะยุง

4.1 สภาพภูมิอากาศ

เทือกเขาภูพาน

สภาพทางภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล คือ ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกันยายน ถึง ต้นเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะหนาวเย็นมากและมีลมกระโชกแรง อุณหภูมิเฉลี่ย 8-25 องศาเซลเซียส เนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้เทือกเขาภูพาน ฤดูร้อน อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม ถึงต้นเดือน พฤษภาคม อากาศร้อนจัดและแห้งแล้ง อุณหภูมิสูงถึง 40 องศาเซลเซียส และช่วงฤดูฝนอยู่ ระหว่างปลายเดือนพฤษภาคม ถึงต้นเดือนกันยายน นับเป็นฤดูกาลของการทำนา นับเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำนาปี ประกอบกับมีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมจึงทำให้เป็นพื้นที่ที่ผลิตข้าวเหนียว ที่มีคุณภาพดีแห่งหนึ่งของอำเภอเขาวง

ทุ่งนาของชุมชนในฤดูทำนา

4.2 การคมนาคมและสาธารณูปโภค

การคมนาคมติดต่อระหว่างบ้านกุดปลาเค้ากับชุมชนอื่นมีถนนลาดยางเป็นถนนเชื่อมผ่านหมู่บ้าน เป็นเส้นทางติดต่อกับชุมชนอื่นได้หลายทางซึ่ง อยู่ห่างจากตัวอำเภอเขาวงประมาณ 2 กิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภอนาคูประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอดงหลวง จังหวัด มุกดาหาร ประมาณ 8 กิโลเมตรเป็นเขตเทือกเขาภูพาน มีรถประจำทางวิ่งผ่านหมู่บ้านหลายสาย คือ

สาย เขาวง-กรุงเทพ	ระยะทางประมาณ	700	กิโลเมตร
สายเขาวง-กาฬสินธุ์,	ระยะทางประมาณ	90	กิโลเมตร
สายเสลภูมิ-นาแก	ระยะทางประมาณ	120	กิโลเมตร
สายบัวขาว-สกล	ระยะทางประมาณ	90	กิโลเมตร
บัวขาว-แก่งนาง	ระยะทางประมาณ	50	กิโลเมตร

ถนนสายหลักที่ใช้ติดต่อกับชุมชนภายนอก

ซึ่งรถประจำทางส่วนใหญ่ได้วิ่งผ่านชุมชนวันละ หลายรอบ ส่วน เส้นทางในการคมนาคมภายในชุมชนเองเป็นถนนคอนกรีตและมีการแบ่งเขตหมู่บ้าน โดยใช้ถนนเป็นเส้นแบ่งเขต มีไฟฟ้าส่องสว่างในช่วงกลางคืนตามถนนตลอดสาย ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ ส่วนน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคส่วนใหญ่จะใช้น้ำประปาส่วนภูมิภาค และใช้น้ำจากบ่อบาดาลได้ดินใช้เองในครอบครัว และในชุมชนเองมีแหล่งน้ำหนองโสนที่อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านซึ่งมีชาวบ้านบางส่วนใช้ประโยชน์ในการหาอยู่หากินและใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค และส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมีโอ่งแดง และโอ่งมังกรใช้รองน้ำฝนไว้ดื่ม ส่วนใหญ่จะไม่เพียงพอให้ดื่มตลอดปีจึงต้องได้ซื้อน้ำดื่มจากพ่อค้าขายน้ำดื่มในช่วงฤดูแล้งซึ่งมีทั้งที่เป็นน้ำจากบ่อธรรมชาติซึ่งมีทั้งที่นำน้ำบรรจุใส่ถังขนาดใหญ่บรรจุทุกรถยนต์ 4 ล้อ และ 6 ล้อมาเร่ ขาย คิดราคาตามปริมาณที่รองรับน้ำ คือโอ่งแดงขนาดใหญ่ โอ่งละ 120 บาท โอ่งมังกร มีทั้ง 12 บาท และ 15 บาท และน้ำที่กรองจากน้ำประปาบรรจุขวดและถัง ซึ่งมีเจ้าของเป็นคนในพื้นที่ใกล้เคียงนำมาขายเช่นกัน

แหล่งน้ำหนองโสน

ทางเข้าเขตพื้นที่บ้านกุดปลาเค้า

การติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเองจะมีหอกระจายข่าวสามารถเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ให้สมาชิกภายในชุมชนทราบได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งการขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกขอความร่วมมือมาอีกด้วย อีกทั้งยังมีการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกผ่าน โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์สาธารณะ อินเทอร์เน็ต และการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ซึ่งมีทุกครัวเรือนและมีหลายครอบครัวที่ติดจานดาวเทียมเพื่อที่จะรับชมข่าวสารจากสื่อของต่างประเทศโดยตรง สถานที่ส่วนกลางของหมู่บ้านที่ส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์รวมของชุมชนคือ วัดบ้านกุฎปลาข้าว มีพระครูสุนทรจันทโฆทเป็นเจ้าอาวาส และเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน และตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชนหมู่หนึ่ง และทิศตะวันออกของชุมชนหมู่ 6 ซึ่งเป็นศูนย์ในการประกอบกิจกรรมหลาย ๆ อย่างและภายในวัด

วัดกุฎปลาข้าวสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา

มีอาคารอเนกประสงค์ที่มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลในโครงการ เอส เอ็ม แอล และได้จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเขาวงประจำตำบลกุฎปลาข้าว และยังเป็นสถานที่จัดประชุมต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนเองและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาคราชการและภาคเอกชน

ในชุมชนบ้านกุฎปลาข้าวมีร้านค้าขายอาหารหลายแห่งมีทั้งร้านขายอาหารตามสั่ง อาหารสำเร็จรูป และอาหารสด มีทั้งที่วางแผงข้างถนนใหญ่ และในชุมชนใกล้เคียงจะมีโรงฆ่าแหละเนื้อวัว

ร้านขายอาหารในชุมชนในตอนเช้า

และเนื้อหมู ทุกวัน และมีสวนอาหารต่าง ๆ อยู่ล้อมรอบพื้นที่ชุมชน มีทั้งที่เปิดบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม และให้บริการทั้งความบันเทิง มีผู้ร้องเพลงคาราโอเกะแบบหยอดเหรียญ และมีทั้งนักร้องสาวสวยคอยร้องเพลงให้ฟัง มีร้านที่ให้บริการอินเทอร์เน็ตจะให้บริการด้านเกมส์อินเทอร์เน็ต และในวันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์จะมีตลาดนัดสินค้าต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในพื้นที่ตลาดสดของเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 1,500 เมตร ซึ่งเป็นแหล่งรวมสินค้าทั้งที่เป็นอาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป และเครื่องใช้สอยชนิดต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องนุ่งห่มหลากหลายชนิด

5. ประวัติความเป็นมาของชุมชนกุศปลาแก้ว

ชาวบ้านกุศปลาแก้วเป็นชุมชนของคนผู้ไท มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อยู่แบบพี่แบบน้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คบหากับคนได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชนเองหรือที่มาจากชุมชนอื่น

ชาวผู้ไทส่วนใหญ่จะมีความเชื่อ และการนับถือผี และการเคารพนับถือผู้ที่มีอาวุโสกว่า และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวผู้ไท และเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทคือ การแต่งกาย และภาษาพูด และมีพิธีกรรมที่เป็นแบบเฉพาะของชาวผู้ไทเอง คือพิธีการแต่งงานของชาวผู้ไท จะต้องมีพ่อล่ำ แม่ล่ำ ซึ่งจะนับถือเป็นพ่อ และแม่ของคู่บ่าวสาวที่แต่งงานใหม่ ซึ่งผู้ที่จะถูกเลือกให้เป็นพ่อล่ำแม่ล่ำ จะต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานในทางที่ดีและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข และจะมีพิธีการเลี้ยงเขยซึ่งฝ่าย

เจ้าสาวจะต้องเรียกผู้ที่เป็นแขกทุกคนของนามสกุลนี้ มาเลี้ยงให้อิ่มหน้าสำราญซึ่งเรียกว่า “เลี้ยงพาแขก” และพิธีกรรมการจัดงานศพ จะให้แขกเป็นฝ่ายที่จะต้องดูแลเรื่องของการเผาศพ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เชื่อมต่อกันระหว่างงานรื่นเริง กับงาน โศกเศร้า

บ้านกุดปลาเค้าเป็นชุมชนที่รับเอาวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนอื่นเข้ามาเพราะมีเส้นทางที่ติดต่อกับชุมชนอื่นได้อย่างสะดวกประกอบกับคนในชุมชนได้ออกไปทำงานและได้แต่งงานกับคนในชุมชนอื่นทำให้คนในชุมชนเองเกิดความหลากหลายในเรื่องของแนวคิดและการดำเนินชีวิตมากขึ้น

5.1 การอพยพและการตั้งถิ่นฐาน

บ้านกุดปลาเค้า เป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากบ้านกุดชุม และมีพื้นที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลกุดชุม อำเภอกาฬสินธุ์ บ้านกุดปลาเค้า มีชาติพันธุ์เป็นชนเผ่าชาวไทยที่อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อ ปี พ.ศ. 2387 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เช่นเดียวกับประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป มีอาชีพเสริมด้านหัตถกรรม ทอผ้า พื้นเมือง เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผา

ในอดีต ประชากรในชุมชนกุดปลาเค้า ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอกาฬสินธุ์ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นต่อกับบ้านกุดชุม ซึ่งดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การหาอยู่หากิน ตามแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และป่าเขา มีผู้นำเท่าที่สืบค้นได้ คือ

1. นายสุข เหลือศิริ
2. นายเทพ กษณะสาย
3. นายผิว พันธุ์คุ้มเก่า
4. นายคม กุดระแสง
5. นายสงค์ เหลือศิริ
6. นายพอ เหลือศิริ
7. นายยุทธยา กษณะสาย
8. นายไชยนคร ศรีประไหม

6. วิธีการดำเนินชีวิต

ในอดีตบ้านกุดปลาเค้าเป็นหมู่บ้านของชาวผู้ไทอีกหมู่บ้านหนึ่งที่รักความสงบมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งกันและกัน มีการหาอยู่หากินตามแหล่งตามธรรมชาติ คือ แหล่งน้ำ เช่น ห้วยลำพุง วังชุม กุดหลัวหน่ง วังแซ่ กุดเย็น สับโสะ ซึ่งชาวบ้านในอดีตจะหาอยู่หากิน พวกสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำเหล่านี้เพื่อดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว และนอกจากแหล่งอาหารเหล่านี้ชาวบ้านยังหาอยู่หากินตามป่าเขาซึ่งจะหาอาหารจำพวก หน่อไม้ เห็ด ชนิดต่าง ๆ สัตว์ป่า กลอย จำพวกอื่นเช่น

เห็ด ผักป่าต่าง ๆ และเมื่อช่วงเริ่มต้นของฤดูฝนชาวบ้านยังต้องไปถางเป็นภู(บริเวณดินเขา) เพื่อทำไร่ปลูกสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น ฝ้าย เพราะเมื่อถึงฤดูกาลหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วชาวบ้านจะไปเก็บดอกฝ้ายนำมาตากให้แห้งแล้วนำมาอ้าวเพราะแยกเมล็ดและเส้นใยฝ้ายจากนั้นจึงนำใยฝ้ายที่คัดแยกเสร็จนำมาดัดให้เส้นฝ้ายฟู แล้วนำมาลื้อ (คือการม้วนให้ยาว ๆ) เพื่อเตรียมเช็ญฝ้ายให้เป็นเส้นเพื่อการที่จะทอให้เป็นผืนผ้าต่อไป ส่วน พริก นั้นจะเก็บมาตากแดดเก็บไว้กินในยามขาดแคลน ส่วนผักชนิดต่าง ๆ นั้นส่วนใหญ่จะปลูกพวกฟัก แตง เพราะชาวบ้านจะไม่ค่อยได้ไปดูแล จะปลูกทิ้งไว้เพื่อเก็บเกี่ยวปีละครั้ง สองครั้ง ซึ่งในการสัญจรไปมาชาวบ้านส่วนใหญ่จะเดินเท้าเปล่า ส่วนพวกเจ้านายคือพวกตำรวจ จะใช้ม้าเป็นพาหนะ

บ้านกุดปลาเค้า มี ลำห้วยวังซุง ซึ่งจะจรดลำห้วยพุงเป็นแหล่งหาอยู่หากินใกล้ ๆ หมู่บ้านสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นโคกซึ่งมีพื้นที่ในการทำนอยมากชาวบ้านส่วนใหญ่มีข้าวไม่พอกินตลอดปี บางครอบครัวจะต้องนำสิ่งของซึ่งชาวบ้านกุดปลาเค้าในสมัยนั้นจะปั่นนุ ปั่นไห ปั่นครกเพื่อทำไว้ใช้ในครัวเรือนและชาวบ้านกุดปลาเค้ายังได้นำไปแลกข้าวกับคนในท้องถิ่นใกล้เคียงเพื่อนำมาบริโภคอยู่เสมอ

การตั้งบ้านเรือน ส่วนใหญ่มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มเครือญาติ บ้านเรือนจะเป็นบ้านไม้ทั้งหลัง หลังคามุงด้วยไม้ บางครอบครัวจะมุงด้วยหญ้าคา พื้นบ้านจะเป็นไม้ไผ่ที่นำมาทาบแล้วแผ้วให้กว้างนำมาปูเป็นพื้นบ้าน ใต้ถุนบ้านจะทำเป็นคอกควาย ซึ่งเมื่อเสร็จจากฤดูทำนาแล้วชาวบ้านจะนำพวกมันมาผูกไว้ที่ใต้ถุนบ้าน และจะมีการตั้งเสาไว้ เพื่อเป็นที่เก็บข้าวที่เก็บเกี่ยวจากท้องทุ่งไว้รับประทาน และได้ถุนของเล่าข้าวจะเป็นที่เก็บเครื่องมือที่ใช้ในการไถนา และเป็นที่อาศัยหลบนอนของพวกเป็ด ไก่ซึ่งได้เลี้ยงไว้เป็นอาหารและต้อนรับญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล ซึ่งนาน ๆ จะมาเยี่ยมเยือน

บ้านกุดปลาเค้าเป็นหมู่บ้านที่มีเส้นทางติดต่อกับหมู่บ้านอื่นโดยเป็นเส้นทางเดินเท้า จะเป็นทางดินทรายที่เกิดจากการสัญจรไปมาบ่อย ๆ ของเกวียน ม้า และการเดินเท้าของผู้คนสมัยนั้นเป็นเส้นทางแคบ ๆ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนต้องหาบอุหาบไกวไปแลกข้าวของกับคนบ้านอื่นในสมัยนั้น ถ้าต้องการเดินทางไปติดต่อกับท้องถิ่นอื่น จะต้องเดินเท้า ต้องหอบข้าวสารไปด้วยเพราะถึงหมู่บ้านไหนจะต้องไปขนอนที่บ้านผู้ใหญ่บ้านนั้น จึงต้องนำข้าวไปนั่งและห่อไปกินในระหว่างเดินทาง

โรงเรียนป็นอุปั้ไนท์ที่ถูกทิ้งร้าง

เมื่อปี พ.ศ. 2502 ในหมู่บ้านใกล้เคียงคือบ้านกุดสิม มีผู้เล่าว่าสมัยนั้นมีรถบรรทุกสินค้าเจ้าของรถเป็นชาวนวนเหนือที่อพยพมาอยู่ในท้องถิ่นนั้น ซึ่งได้นำสินค้าจากท้องถิ่นไปค้าขายแลกเปลี่ยนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะเดินทางจากกุดสิมไปทางอำเภอกุดฉิมนารายณ์ เข้าไปในตัวจังหวัดซึ่งขากลับจะนำสินค้าจากในเมืองมาขายและแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่นด้วย การเดินทางเป็นเส้นทางดินทราย เมื่อรถติดจะต้องช่วยกันเข็น

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2508 มีหน่วยงาน ร.พ.ช. เข้ามาสร้างถนนจึงเริ่มมีรถที่ชาวบ้านเรียกว่ารถมิตรภาพ เป็นรถบรรทุกมีเรือนรถเป็นไม้ ซึ่งโดยสารจากกุดสิมไป จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้เส้นทางผ่านบ้านกุดปลาเค้า ในตอนนั้นการเดินทางจะไป แล้วค้างคืนเสียก่อนถึงจะกลับมาของวันต่อมา

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2510 มีรถบัสสี่ล้อ ซึ่งเจ้าของเป็นคนที่มิเชื้อสายจีน คือ นายหนูปุ่น วัง โดยโดยสารจากเส้นทางบ้านกุดสิม ผ่านบ้านกุดปลาเค้า ถึงจังหวัดกาฬสินธุ์ วันละ เที่ยว และได้เพิ่มเที่ยวเดินทางขึ้นเรื่อย ๆ โดยการเพิ่มจำนวนคันรถ เป็นวันละ 3 เที่ยว

ปี พ.ศ. 2518 มีเหตุการณ์บ้านเมืองเกิดขึ้นคือความขัดแย้งระหว่างคอมมิวนิสต์กับรัฐบาลทหารซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก คือไม่สามารถที่จะออกทำนาและหาอยู่หากินได้ เพราะต่างก็กลัวที่จะได้รับอันตราย จึงทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งต้องเข้าไปอยู่ในป่าและส่วนที่ไม่เข้าป่า จะต้องดิ้นรนเข้าไปอยู่ในเมืองเพื่อไปหางานทำ ซึ่งในตอนนั้นชาวบ้านที่เดินทางเข้าไปขึ้นรถที่สี่แยก(อำเภอสมเด็จ)แล้วเมื่อเหตุการณ์สงบลงชาวบ้านที่อยู่ในป่าก็เริ่มออกมา

ทำมาหากินตามปกติ ส่วนชาวบ้านที่ไปอยู่ในเมืองก็กลับมาบ้านเกิดและได้เอาเสื้อผ้าสวย ๆ ใส่ คิดตัวมอวด เพื่อน ๆ ทำให้คนที่ไม่มีโอกาสได้ไปอยากที่จะไปสัมผัสความรู้สึกวิไลบ้าง และชาวบ้านที่ออกไปได้มีโอกาสได้ปลูกมันที่บ้านใหม่สามัคคีซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทางการจัดสรรให้ชาวบ้านเป็นที่อยู่ทำมาหากิน และชาวบ้านได้พากันปลูกมันจึงมีรายได้จากผลผลิตค่อนข้างสูง ซึ่งเทียบกับก่อนหน้านี้ไม่มีรายได้เลย ทำให้เมื่อกลับมาอยู่ถิ่นบ้านเกิดจึงได้นำมันมาปลูกในพื้นที่ซึ่งได้ขึ้นไปถางป่าทำไร่มันตอนแรก ๆ ได้ผลผลิตดี ชาวบ้านเล่าว่า “สมัยก่อนดินดี ไม่ต้องถางหญ้า ไม่ต้องไถ ขุดหลุมแล้วปลูกเลย หว่านก็โต ถึงราคาจะถูกลง แต่เราไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายอะไร ขายได้เท่าไรเป็นกำไร ทั้งนั้น”

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2521 รัฐบาลของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ได้มีการตัดถนนจากอำเภอเขาวงไปอำเภอคงหลวงซึ่งทำให้ชาวบ้านมีเส้นทางเดินรถที่สะดวกขึ้นและมีรถวิ่งโดยสารทำให้ชาวบ้านหลายครอบครัวหันมาปลูกมันซึ่งทำไปพร้อม ๆ กับการปลูกข้าว คือ ในตอนแรก ๆ ผลผลิตจากการปลูกมันสำปะหลังค่อนข้างดีพอสมควร หลายปีผ่านไป ทำให้ผลผลิตน้อย ราคาก็ต่ำลงเพราะผู้คนหันมาปลูกมันมากขึ้น ดินก็เสื่อมลง ทำให้ต้องไถก่อนก่อนที่จะปลูก และเมื่อปลูกเสร็จจะต้องดูแลอย่างดี คือ ต้องถางหญ้า และใส่ปุ๋ย ซึ่งชาวบ้านได้รับการ แนะนำสนับสนุนจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ ว่า ถ้าอยากได้ผลผลิตมากขึ้นจะต้องใส่ปุ๋ยเคมี จึงจำเป็นที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้นอีก แล้วอีกทางหนึ่งชาวบ้านต้องรีบทำนาให้เสร็จเพื่อที่จะได้ขึ้นไปถางหญ้าให้ดินมันสำปะหลังเพราะถ้าไม่ถางจะทำให้ดินมันไม่โต จะได้หัวมันเล็ก และจะต้องใส่ปุ๋ย เพื่อที่จะได้ผลผลิตมากขึ้น เป็นสาเหตุที่ต้องรีบเร่งนี้เองจึงทำให้ชาวบ้านต้องจ้างแรงงานเพื่อที่จะให้งานทั้งสองทางดำเนินไปได้โดยดี และทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นค่ารถ ค่าอาหารที่จะต้องเลี้ยงคนงาน ค่าปุ๋ย และประกอบกับราคามันตกต่ำเพราะไม่มีการประกันราคา ทำให้ชาวบ้านหลายคนต้องยืมทุนจากนายทุนในหมู่บ้านเพื่อมาลงทุนต่อซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยให้กับนายทุนในอัตราที่สูงคือร้อยละ 5 บาท บางครอบครัวต้องขายข้าวเขียว (ข้าวที่ยังไม่เก็บเกี่ยวมากผล) ให้กับนายทุนในอัตราที่ถูกคือถ้าราคาข้าวเปลือกถึงละ 30 บาท จะต้องขายให้นายทุน ในราคา ถึงละ 15 บาท เพื่อที่จะนำเงินไปจ้างแรงงาน และเป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งเมื่อหักจากค่าใช้จ่ายแล้วทำให้บางปีไม่เหลือเงินกำไรจากการขายผลผลิตเลย และบางครอบครัวยังต้องเป็นหนี้สินต่อไปเพราะราคาผลผลิตตกต่ำจึงส่งผลให้ชาวบ้านหลายครอบครัวมีหนี้สินรุงรัง เพราะจะต้องรีบทำทุกอย่างพร้อม ๆ กัน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2534 มีชาวบ้านที่เคยไปทำมาหากินที่บ้านใหม่พัฒนาได้กลับมาบ้านพร้อมกับรถไถนาเดินตามส่งผลให้การทำงานในช่วงนั้นทำได้เร็วขึ้นกว่าการทำงานในรูปแบบเดิมทำให้ชาวบ้านต้องหันมาเลียนแบบโดยการจ้างไถนาในช่วงนั้นราคาน้ำมัน อยู่ที่ลิตรละ 7 บาทจึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการไถนายังไม่แพงเท่าไร จึงทำให้ชาวบ้านเริ่มขายควายเพื่อนำเงินไปซื้อรถไถ บางครอบครัวได้นำ ที่ดินไปจำนองให้กับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อนำเงินมาซื้อรถไถเพื่อที่จะได้นำมาไถนาเพื่อปลูกข้าว และไถไร่เพื่อปลูกมันสำปะหลัง แล้วชาวบ้านยังได้นำไม้มาต่อเป็นเรือนรถ เพื่อเป็นที่โดยสารและใส่เครื่องของสัมภาระ และอุปกรณ์ อะไหล่ ของรถไถ แล้ว

ชาวบ้านยังใช้รถไถเป็นพาหนะ เพื่อเดินทางไปทำไร่บนเขา เพราะต้องทำให้ไร่และทำนาในขณะเดียวกัน

ต่อมาเมื่อปี 2540 ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ราคาผลผลิตต่ำราคาน้ำมันแพงขึ้นชาวบ้านได้รับผลกระทบ มากทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงมากขึ้น แต่ราคาผลผลิตตกต่ำ ส่งผลกระทบให้ชาวบ้านที่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนได้รับความเดือดร้อนมากขึ้นเพราะในหนึ่งรอบปีจะต้องนำเงินจากการขายผลผลิตไปผ่อนชำระหนี้ให้กับแหล่งเงินทุน ทำให้ชาวบ้านต้องหันไปกู้เงินจากนายทุนในหมู่บ้านเพื่อนำไปชำระให้กับธนาคารและต้องรับภาระดอกเบี้ยอีกต่อหนึ่ง ชาวบ้านจึงมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

7. การศึกษา

7.1 การศึกษาในระบบ

สมัยก่อนผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าการศึกษาเล่าเรียนในสมัยนั้นเด็ก ๆ ที่มีอายุถึงเกณฑ์ คือ อายุ 7 ปีแล้วจะเข้าไปเรียนที่โรงเรียนกุคปลาคว บางคนที่อายุ 10 ปีถึงจะได้เข้าเรียน ป. 1 เพราะต้องคอยช่วยพ่อ แม่ เลี้ยงน้อง ในสมัยนั้นเสื้อผ้าที่นำไปโรงเรียน เด็กผู้หญิงจะใส่ผ้าถุง และเสื้อ เด็กผู้ชายจะใส่กางเกงหัวรูด เสื้อ ซึ่งจะมีแค่เพียงคนละ 1 ชุด เสื้อผ้าเหล่านี้เป็นฝีมือของผู้ปกครอง ซึ่งได้มาจากการทอมือและตัดเย็บด้วยมือแล้วนำไปย้อมสีตามธรรมชาติ เสื้อผ้ายัดยิบ นำไปย้อมน้ำขี้ต้ม ส่วนอุปกรณ์การเรียนนั้น จะมีกระดานคนละแผ่นซึ่งใช้ถ่านหินเขียน ซึ่งรับช่วงต่อจากรุ่นพี่ที่เรียนจบแล้วจนจบ ป. 4 จากนั้นเด็กผู้ชายที่ต้องการไปเรียนจะต้องบวชเป็นสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนต่อในระดับต่อไปการศึกษาเล่าเรียนในวัดจะเป็นการเรียน นักธรรม แต่ถ้าผู้ใดที่มีฐานะ ทางบ้านค่อนข้างดีจะต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนในจังหวัด ซึ่งจะต้องเดินเท้าไปขึ้นรถโดยสารที่ บ้านสี่แยก (อำเภอสมเด็จ)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2520 มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอขึ้น คือโรงเรียน เขาวงพิทยาคาร จึงมีผลบังคับให้นักเรียนในระดับประถมเรียนจบชั้น ป. 7 จึงจะเรียนต่อในระดับมัธยมต่อไปได้

เมื่อปี พ.ศ. 2541 มีนโยบายจัดตั้งโรงเรียนมัธยมเกิดขึ้นอีกแห่งหนึ่งคือโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัยกาฬสินธุ์

และเมื่อปี พ.ศ. 2543 มี นโยบายจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคเขาวงขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเปิดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา ขึ้นในท้องถิ่นใกล้เคียงกับบ้านกุคปลาคว

ในปัจจุบัน เด็กก่อนวัยเรียน จะมีโรงเรียนหลายแห่งในเขตอำเภอเขาวงที่ผู้ปกครองได้ส่งบุตรหลานไปเรียน คือ โรงเรียนกุคปลาควราษฎร์บำรุง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราชนี ซึ่งอยู่ในความดูแลของเทศบาลตำบลกุคสิม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน และมีผู้ปกครองหลายท่านที่ส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนที่ต้องจ่ายค่าบำรุงการศึกษา ค่าอุปกรณ์การเรียน และต้องจ่ายค่ารถ ค่าอาหาร คือ โรงเรียนเขาวงวิทยา ตำบลกุคสิมคุ้มเก่า อำเภอ

เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนอนุบาลสมถทัย ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ โรงเรียนเซนต์ยอแซฟ ตำบลบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ประถมศึกษา เด็ก ๆ ส่วนใหญ่จะไปเรียนที่โรงเรียนกุดปลาเค้าราษฎร์บำรุง และส่วนหนึ่งจะไปเรียนที่โรงเรียนเขาวงวิทยา

มัธยมศึกษา เด็กนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วจะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนกุดปลาเค้าราษฎร์บำรุง ซึ่งเป็นโรงเรียนในระดับประถมได้ขยายโอกาสถึงระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งอยู่ในพื้นที่ ตำบลกุดปลาเค้า

โรงเรียนในชุมชน

ในส่วนที่จะต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนเขาวงพิทยาคาร โดยรถจักรยานยนต์ส่วนตัว จะต้องจ่ายค่าน้ำมันรถเอง วันละ 20 บาท ค่าอาหารอย่างน้อยวันละ 20 บาท ค่าบำรุงต่าง ๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในด้านของอุปกรณ์เสริมการเรียนและหนังสือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายรวม ๆ แล้ว เทอมละประมาณ 4 — 5 พันบาท และค่าชุดนักเรียนและชุดที่ใส่ตามระเบียบที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรตามนโยบายของรัฐบาลมีหลากหลาย เช่น มัธยมต้น มีชุดนักเรียน เสื้อเหลือง ชุดยูวากาชาด ชุดลูกเสือ ชุดเนตรนารี ชุดกีฬา แต่ละชุดราคาไม่ต่ำกว่า 200 บาท ส่วนรองเท้าก็ต้องมีประจำชุดต่าง ๆ เหมือนกัน นักเรียน หนึ่งคนจะต้องมีรองเท้าสำหรับไปโรงเรียน อย่างน้อย 3 คู่ รองเท้าก็ต้องให้เข้ากับชุดที่ใส่เหมือนกัน

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เป็นโรงเรียนมัธยม ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีระเบียบแตกต่างจากโรงเรียนมัธยมอื่น คือผู้ปกครองจะต้องจ่ายค่าบำรุงการศึกษาแรกเข้าและต้องจ่ายค่าชุดพิธีการ และค่าอาหารกลางวันทางโรงเรียนได้จัดสรรให้แรกเข้าเป็นจำนวนเงิน นับหมื่น

อาชีวศึกษา หลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ส่วนใหญ่จะเรียนที่ วิทยาลัยเทคนิคเขาวง และมีบางส่วนที่ไปศึกษาที่วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่จะกู้เงินเพื่อการศึกษาไปใช้จ่ายในการศึกษาและบางส่วนมาจากผู้ปกครองเพราะจะต้องใช้จ่ายมากขึ้น

มหาวิทยาลัย ในระดับปริญญาตรี จะเดินทางไปศึกษาหลายแห่ง ทั้งในจังหวัดเอง และต่างจังหวัด

7.2 การศึกษานอกระบบ

ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า สมัยก่อนเมื่อเรียนจบชั้น ป. 4 แล้ว เด็กผู้หญิงส่วนมากจะไม่ได้เรียนต่อจึงต้องออกมาเลี้ยงน้องและช่วยพ่อแม่ทำงาน และได้เรียนรู้การครองเรือน การทอผ้า การทำอาหารซึ่งได้รับการสืบทอดและถ่ายทอดจากแม่ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ในยามที่ได้ออกร่อนไปแล้ว ส่วนเด็กผู้ชายที่ไม่ได้ต้องการบวชเรียนจะต้องมาช่วยพ่อแม่ทำงาน และได้เรียนรู้การทำนา การเลี้ยงวัว ควาย และเรียนรู้วิธีการหาอยู่หากินตั้งแต่การทำอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ และการซ่อมแซม และสร้างบ้านเรือน การเรียนรู้ในสมัยนั้นเกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีพเพื่อให้อยู่รอดและอีกนัยหนึ่งคือเป็นการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาและอาชีพที่บรรพบุรุษเคยทำ เช่น พ่อแม่เคยทำนา ลูก ๆ ก็จะทำนา พ่อแม่เคยค้าขาย ลูก ๆ ก็จะรับช่วงกิจการ พ่อแม่เคยเป็นหมอสุนไพรร ลูก ๆ ก็จะได้รับสืบทอดต่อไป

ปัจจุบันการเรียนรู้ภูมิปัญญาเหมือนในสมัยก่อนจะเรียนรู้เฉพาะผู้ที่ต้องใช้ชีวิตอยู่แบบดั้งเดิมแต่มีการปรับเปลี่ยนจากการเรียนรู้จากผู้ปกครองเป็นการเรียนรู้จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเขาวง ให้โอกาสผู้ที่สนใจศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ

และมีการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เช่น การเย็บผ้า ตัดแต่งผม ทำปุ๋ยหมัก เลี้ยงจิ้งหรีด การทำอาหาร การทำขนม และอื่น ๆ อีกมากมายเพื่อเป็นการประกอบอาชีพหารายได้ให้กับครอบครัว

8. สาธารณสุข

ในอดีตการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยส่วนมากจะรักษาโดยการไปหาหมอสุนไพรร ชาวบ้านเรียกว่า ”หมอสะไม๊” โดยการใช้รากไม้หลายชนิด พุศกันว่า ไข้ไทฟอยด์จะต้องใช้ตัวยาลึถึง 225 ชนิดในการรักษา คือ ฝน(ดู)กับหินละลายน้ำแล้วใส่ไว้ในน้ำเต้าดินนำไป ละลายน้ำกินที่บ้านอีกต่อหนึ่ง และเมื่อยามที่ประสบอุบัติเหตุ กระดูกหักจะมีหมอรักษากระดูกโดยใช้คาถา และใช้น้ำมันคาถาให้กิน และใช้ทาบริเวณแผล อาการจะหายดีขึ้นเรื่อย ๆ การเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ

ชาวบ้านจะใช้วิธีการไปหาเหยา หมอธรรม และหมอเทียม เพื่อหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขต่อไป ส่วนผู้ที่จะคลอดลูกจะมีหมอดำแย ช่วยเหลือในเรื่องของการคลอดลูกให้ปลอดภัย

มีผู้เล่าว่าตอนสมัยเด็ก ๆ เคยไปหาหมอที่สุขศาลาบ้านหนองผือ(สถานีอนามัย) แต่ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมไปเพราะตั้งอยู่ห่างไกลเพราะต้องเดินด้วยเท้าเปล่ากว่าจะไปถึงหมอกัน ไข้ก็เกือบจะแยแล้ว

ในปัจจุบันการรักษาเหมือนแต่ก่อนยังเหลืออยู่บ้างแต่ไม่ค่อยมีชาวบ้านนิยมมากนักเพราะเห็นผลช้าและโรคในปัจจุบันมีหลากหลายโรค จึงต้องพึ่งทางโรงพยาบาล เขาวงซึ่งตั้งอยู่ห่างจากบ้านกุดปลาเค้าประมาณ 1 กิโลเมตร และมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ช่วยสอดส่องดูแลทั้งสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านอีกทางหนึ่งด้วย

สวัสดิการสุขภาพ คนในชุมชนทุกคนมีสิทธิในการรับการดูแลสุขภาพพยาบาลตามสิทธิที่รัฐบาลกำหนด โดยมีบัตรประกันสุขภาพประชาชน โดยไม่ต้องเสียเงินค่ารักษาพยาบาล และในส่วนของผู้ที่รับราชการและครูญาติ ลูกจ้างประจำ จะได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลตามสิทธิเหมือนกัน

9. วัฒนธรรมและประเพณี

9.1 วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงรักษาไว้ คือ

ในสมัยก่อนชาวบ้านกุดปลาเค้าพิธีกรรมตามประเพณี ฮีต 12 คอง 14 และที่เห็นแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นในพื้นที่อำเภอเขาวงคือเมื่อถึงบุญเดือน 9 บุญเข้าประดับประดา ชาวบ้านกุดปลาเค้าจะมีการเตรียมอาหารคาวหวานเพื่อไปทำบุญ และหลังจากเสร็จพิธีกรรมทางพุทธศาสนาแล้วชาวบ้านนำโดยผู้นำหมู่บ้านจะไปเอาไม้ตาคือจะไปเอาไม้ไผ่เปาะเพื่อนำมาทำไม้กวาดลานวัด จะเดินทางไปเอาที่ภูโกะ(เป็นภูเขาสูงหนึ่งที่มีไม้ไผ่เปาะอยู่เป็นจำนวนมาก) ถือเป็นประเพณีสืบทอดกันมานาน

ในช่วงวันออกพรรษาชาวบ้านกุดปลาเค้าจะมีประเพณีการท่องสารกัฏ ในสมัยก่อนชาวบ้านจะมีการจัดประกวดท่องสารกัฏและการประกวดร้องเพลงภายในหมู่บ้านเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมและกล้าแสดงออกในหมู่บ้านเองและแข่งขันตามสถานที่ต่าง ๆ

9.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป

ในอดีตพิธีกรรมในงานศพ จะมีคนในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือกัน สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าเมื่อมีคนตาย ญาติพี่น้องจะพากันร้องไห้เสียงดังเพื่อเป็นสัญญาณให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงรู้ว่าเกิดการสูญเสียครั้งใหญ่ ชาวบ้านใกล้เคียงจึงได้พากันมาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ คือจะตัดไม้ไผ่มาผ่าซีกแล้วมัดเรียงติดกันแล้วนำผ้าขาวรองจึงนำศพขึ้นวางไว้บนไม้มัดติดไม้ใช้ผ้าขาวคลุมไว้ เสร็จจากการประกอบพิธีทางศาสนาแล้วจึงนำศพไปเผาในป่าช้าโดยใช้กองฟอน คือใช้ฟืนจำนวนมากเพื่อเผาให้

มอดไหม้ ในการช่วยงานศพนั้นจะไม่มีการต้อนรับแขก ทุกคนที่มาร่วมงานจะช่วยเหลือกัน และในการจัดงานอื่น ๆ ก็เช่นกันชาวบ้านจะมาช่วยเหลือกันจนกว่างานนั้น ๆ จะเสร็จสิ้น

ในปัจจุบันในการจัดงานศพจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมาย ก็จะต้อง ชื้อโลงศพซึ่งมีราคาก่อนข้างแพง มีเครื่องไฟเปิดเพลงบรรเลงแสดงถึงความโศกเศร้าแทนเสียงร้องไห้ มีการต้อนรับแขกที่มาช่วยงานด้วยอาหารการกินอย่างดี และมีเครื่องดื่มต่าง ๆ และต้องมีปัจจัยใส่ซองให้แก่พระภิกษุที่มาทำพิธีในแต่ละครั้ง และมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของการตั้งกองบุญเชื่อกันว่าผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับผลบุญที่เป็นวัตถุที่ต้องถวายวัดนั้น และการจัดงานศพจะมีการแจกซอง เชิญให้มาร่วมงานศพ ซึ่งรวมแล้วในแต่ละครั้งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่น้อยกว่า 3-4 หมื่นบาท ทำให้บางครอบครัวที่ไม่มีเงินเก็บออม จะต้องกู้ยืมมา จึงเป็นการสร้างหนี้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ส่วนผู้ที่มาร่วมงานถ้าเป็นงานศพของบุคคลที่นับหน้าถือตาในสังคมจะมีการวางพวงหรีดเป็นการแสดงความเสียใจซึ่งมีราคาก่อนข้างแพง

ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของหน่วยงานภาครัฐ

10. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน

10.1 ระบบเครือญาติ

สมัยก่อนชาวบ้านกุศปลาข้าวจะมีความสัมพันธ์กันอย่างพี่น้องมีความรักใคร่ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การทำนาจะเป็นการทำนาตามวิถี คือเมื่อถึงฤดูฝนชาวบ้านจะเริ่มเตรียมอุปกรณ์เพื่อที่จะทำงานต่อไป คือ ฝ่ายชายจะต้องเตรียมเถียงนา ชาวบ้านจะออกไปสำรวจตรวจตราดูว่าเถียงนายังคงแข็งแรงดีหรือเกิดชำรุด ถ้าหากเกิดชำรุดทรุดโทรมมาก ๆ จะต้องขอเอ็ดละวาน(การ

ขอแรงเพื่อให้งานโดยไม่มีค่าตอบแทน)เตรียมใจ ส่วนฝ่ายหญิงจะต้องเตรียมข้าวของเครื่องใช้ ก็จะต้องตำข้าวเพื่อที่จะเก็บไว้กินในช่วงทำนา การตำข้าวจะต้องทำละวามช่วยเหลือกันเพื่อที่จะได้ข้าวสารมากขึ้นและใช้เวลาน้อยลง

11. ระเบียบ กฎเกณฑ์ของชุมชน

การปกครองในอดีตจะนับถือผู้ที่อาวุโสกว่า ผู้ที่เป็นผู้นำทางพิธีกรรมทางศาสนาและผู้รู้มากกว่า ผู้นำในสมัยก่อนมักจะเป็นผู้ที่มีความสามารถหลายด้านคือ เป็นผู้นำทางด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม เพราะทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา

ในกรณีเกิดข้อพิพาทขัดแย้งกันระหว่างผู้เฒ่า จะให้พ่อล่ามแม่ล่ามเป็นผู้สั่งสอนให้เกิดความสงบแต่โดยดี ส่วนในกรณีอื่น ๆ จะให้ใหญ่ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

ปัจจุบันผู้นำทางธรรมชาติ ที่ได้รับการสืบทอดถึงปัจจุบันจะมีเฉพาะด้าน คือ หมอธรรม หมอสะไม หมอจำ หมอน้ำมัน และมีการปกครองในรูปของการเลือกตั้งฝ่ายปกครองภายในหมู่บ้าน คือการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายพัฒนามีสมาชิกเทศบาลตำบล ซึ่งแบ่งเขตดูแลมีหน้าที่สอดส่องดูแลปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และประสานงานระหว่างชุมชน กับเทศบาล

ในปัจจุบันมีการตั้งกฎ กติกา ของหมู่บ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นกฎ กติกา ประชาคม ที่จะดำเนินการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อปี พ.ศ. 2547 ดังนี้

1. จะไม่ได้รับสวัสดิการและความช่วยเหลือใด ๆ จากทางราชการ
2. ห้ามยืม ของใช้ส่วนรวมของวัด หมู่บ้าน และตำบล
3. ไม่มีสิทธิรับบัตรสงเคราะห์
4. ไม่มีสิทธิรับบัตร 30 บาท
5. ตัดเงินยังชีพ
6. จำกัดประมาณใช้น้ำ
7. ตัดไฟฟ้า
8. ผู้ใหญ่บ้านไม่ประกันตัวญาติ แม้จะเป็นความผิดฐานอื่นซึ่งครอบครัวนั้นมีพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด
9. ผู้ใหญ่บ้าน ไม่รับรองการทำบัตรประชาชน
10. งดให้ความช่วยเหลือด้านสงเคราะห์เมื่อประสบภัย
11. หากบุคคลใดหรือคนในครอบครัวเกี่ยวข้องหรือมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการคุ้ม แจ่ง บุคคลนั้นหรือ ครอบครัวนั้น หยุดพฤติกรรมดังกล่าวและห้ามมิให้ถือเป็นเหตุฟ้องร้องหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น
12. หากบุคคลใด หรือ คนใดในครอบครัว เกี่ยวข้องหรือมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งคณะกรรมการคุ้มได้แจ้งให้ หยุดพฤติกรรมตามข้อ 11 แล้ว แต่ ไม่ยอมหยุดให้คณะกรรมการคุ้ม แจ่งผู้ใหญ่หรือประธานกรรมการชุมชนเสนอให้บุคคลนั้นหรือครอบครัวนั้น พ้นจากฉาปนกิจ

สงเคราะห์ ประจำหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หากเป็นกรณีนี้ผู้ผูกพันกองทุน ผู้ที่บุคคลนั้น หรือครอบครัวนั้นส่งใช้คืนภายใน สองเดือน นับแต่วันที่พ้นจากการเป็นสมาชิก หรือหากครอบครัวนั้นได้รับสติกเกอร์ บ้านนี้ไม่มียาเสพติด แล้วให้คณะกรรมการคุ้มประสานกับชุดปฏิบัติการแก้ไข ปัญหายาเสพติด อำเภอเขาวงถอนสติกเกอร์ นั้นคืนอำเภอเขาวงทันที

2.11 การจัดการความขัดแย้งความผิดพลาด บทลงโทษ และการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

ในปัจจุบันการจัดการเรื่องความขัดแย้งจะให้ผู้ที่อาวุโส และผู้นำเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่มีจำนวนน้อยมากที่จะเป็นผลสำเร็จ ส่วนใหญ่จะอาศัยกฎหมายบ้านเมืองตัดสิน

บทที่ 3

สถานการณ์ภาวะหนี้สินที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลด้านรายรับ รายจ่าย หนี้สินและทรัพย์สินในชุมชน โดยการสัมภาษณ์รายครัวเรือนชุมชนกุดปลาข้าว หมู่ที่ 1 จำนวน 90 ครัวเรือน ได้ข้อมูลในภาพรวมของชุมชนดังนี้

1. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ชุมชน

ประเภทรายรับ	บาท/ปี		รวม	หมายเหตุ
1.ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้	1,099,700			
2.ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ควาย เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา หอย สุนัข และผลผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่ มูลสัตว์ ซากสัตว์	224,950			
3.ขายผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรม หรืองานฝีมือต่าง ๆ	472,910			
4. การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา รวมทั้งการขายอาหาร	1,792,500			
5. การขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จากแหล่งธรรมชาติ เช่น ผัก ปลา เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร พืชพันธุ์ไม้แมลง สัตว์เลี้ยงคลาน รวมทั้งการเก็บขยะขาย	156,810			
6. รับจ้างทำงานเป็นรายวัน/ รายสัปดาห์ หรือรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น	1,348,265			
7. เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ โบนัส เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น	726,200			
8. เงินสงเคราะห์และสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากจน ผู้ป่วยเอดส์ ภัยธรรมชาติ ค่ารักษาพยาบาล	96,700			
9. รายได้จากการขาย หรือเช่า ที่ดิน บ้าน รถไถ เครื่องมือ ยานพาหนะต่าง ๆ	150,800			
10. รายรับจากดอกเบี้ยเงินกู้ ดอกเบี้ยธนาคาร พันธบัตร รัฐบาล เงินปันผลจากหุ้นและการลงทุน เงินปันผลจากประกันชีวิต	171,985			
11. รายได้จากการเลี้ยงโชค เช่น ถูกล็อตเตอรี่	498,100			

12.เงินที่ได้รับจากการกู้ยืม ขอยืม	4,513,940			
13.เงินที่ลูกหลาน ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่อื่นส่งมาให้	891,600			
14. เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่าง ๆ เช่น งานแต่ง งานศพ และงานอื่น ๆ จำนวนเงินที่ได้รับจากสินสอดทองหมั้น (ดีค่าเป็นเงินโดยประมาณ)	512,430			
15. เงินหรือ ลากลอยที่มีคนนำมาให้เป็นกรณีพิเศษ	59,900			
รวมทั้งสิ้น			12,716,790	

จากตาราง รายได้ของชุมชนอันดับหนึ่งมาจากการกู้ยืม อันดับสองมาจากการค้าขาย อันดับสามรายได้จากการรับจ้างทั่วไป และอันดับสี่รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร รวมรายได้ของชุมชนจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 13 ล้านบาทต่อปี ซึ่งรายได้ดังกล่าวรวมถึงการกู้หนี้ยืมสินจากทั้งในและนอกระบบ ซึ่งไม่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพทำการเกษตรของคนในชุมชน ซึ่งประกอบอาชีพทำนา ทำไร่คิดเป็นร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด

2. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในชุมชน

ประเภทรายจ่าย		บาท/ปี	รวม	จำนวน ครั้ง/ปี
หมวดที่ 1 : ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ				
1.1 ค่าจ้างแรงงาน		577,300		
1.2 ค่าปัจจัยการผลิต เช่น เชื้อวัสดุอุปกรณ์ ในการประกอบอาชีพ เช่น เชื้อหรือ เชื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ รถเกี่ยวข้าว สร้างโรงเรือนเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ ค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าอาหารสัตว์		1,351,800		
1.3 ค่าโดยสาร รถ เรือ รถไฟ เครื่องบิน		243,680		
1.4 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในพาหนะเดินทาง และการประกอบอาชีพ		980,770		
1.5 ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์		29,960		
1.6 ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียซัลเฟต หิน ฟอสเฟต บด ปุ๋ยไนโตรเจน ปุ๋ยฟอสฟอรัส ปุ๋ยโปแตสเซียม สอร์บอน		321,530		
1.7 ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช		80		

1.8 ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ		130,200		
1.9 เงินสด เงินดาวส์ หรือ เงินผ่อน เพื่อซื้อยานพาหนะ		1,134,420		
รวมหมวดที่ 1			4,769,740	
ประเภทรายจ่าย				
หมวดที่ 2 อาหาร				
2.1 เนื้อสัตว์ ข้าวสาร ผัก ผลไม้ ไข่ เครื่องปรุง อาหาร เช่น น้ำปลา น้ำตาล น้ำส้มสายชู ซีอิ๊ว พริกไทย น้ำมันพืช คนอร์ ผงชูรส		2,122,096		
2.2 อาหารสำเร็จที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว กับข้าว ถู ขนมหวาน ไอศกรีม		665,970		
2.3 น้ำดื่มสะอาด เช่นน้ำแร่ น้ำ โพลาริส		29,560		
2.4 น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์		159,850		
2.5 นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้		192,068		
2.6 ขนมหบเคี้ยว ขนมหุบกกรอบ ลูกอม		168,430		
2.7 ค่าขนมที่ให้เด็กไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน		525,045		
2.8 อาหารสำเร็จรูป เช่น มาม่า ยำยำ ปลากระป๋อง อาหาร หรือผลไม้กระป๋อง		124,769		
2.9 เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทิงแดง เอ็มร้อย		72,710		
2.10 เหล้า เบียร์ ยาแดง ไวน์ กระแช่สาโท		237,515		
2.11 ค่าเชื้อเพลิงในการหุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่าน ฟืน		96,425		
รวมหมวดที่ 2			4,394,438	
หมวดที่ 3 : ยา- สุขภาพอนามัย				
3.1 ยาแก้ปวด		25,592		
3.2 ยารักษาโรคอื่น ๆ		49,330		
3.3 ยาหรืออุปกรณ์การคุมกำเนิด		12,535		
3.4 ค่ารักษาพยาบาลทั้งที่สถานีนามัย โรงพยาบาล และ คลินิก		125,360		
3.5 ยาสูบ บุหรี่ รวมทั้งกระดาษหรือใบตองพันยาสูบ		131,928		
3.6 จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ย		110,117		

ประกันภัย				
รวมหมวดที่ 3			454,862	
หมวดที่ 4 : เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และ เครื่องประดับ				
4.1 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอน		151,350		
4.2 ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม คัดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมบำรุงผิว		151,858		
รวมหมวดที่ 4			303,208	
หมวดที่ 5 : ที่อยู่อาศัย				
5.1 เงินสด เงินคาวส หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อ เช่าที่ดิน สิ่งก่อสร้างอื่น		495,600		
5.3 เงินสด เงินคาวส และเงินผ่อน เพื่อซื้อหรือซ่อม เครื่องใช้ในบ้าน		196,720		
5.4 ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยา สัติน อื่น ๆ		361,848		
5.5 ค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร		11,800		
5.6 ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ป้าย ร้านค้า และภาษีโรงเรือน		150,505		
รวมหมวดที่ 5			2,061,543	
หมวดที่ 6: ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม				
6.1 ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ออก เงินกู้		300,500		
6.2 จ่ายดอกเบี้ยและผ่อนใช้หนี้เงินกู้ เงินยืม เล่นแชร์		331,600		
6.3 เงินทำบุญ หรือเงินบริจาค		166,260		
6.4 เงินช่วยเหลือ หรือเงินใส่ซอง เช่น ช่วยเงินแต่ง งานศพ งานบวช		230,950		
6.5 ค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน รวมสินสอดทองหมั้น งานศพ บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด		451,200		
6.6 จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าตั๋วหนัง ดนตรี ลิเก และการแสดงอื่น ๆ		77,000		
6.7 เงินเดือน หรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติในครอบครัวที่ อยู่ที่อื่น		91,300		

6.8 เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกลักขโมย ถูกปรับ		83,300		
6.9 เงินที่จ่ายเพื่อการเลี้ยงชีพ เช่น ซื้อห่วย		759,450		
6.10 เงินที่จ่ายมาปนกิจสงเคราะห์		266,200		
รวมหมวดที่ 6			2,757,760	
หมวดที่ 7: ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและอื่น ๆ ของลูก และหลาน				
7.1 ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ		31,900		
7.2 ค่าอุปกรณ์การเรียน เช่น เครื่องเขียน สมุด หนังสือเรียน กระเป๋า		238,242		
7.3 ค่าชุดนักเรียน ชุดพละ ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยูวกาชาด		33,000		
7.4 ค่าโทรศัพท์ มือถือ/บัตรเติมเงิน		292,700		
7.5 ค่าไฟฟ้า น้ำประปา		391,706		
รวมหมวดที่ 7			1,327,548	
รวมหมวดที่ 1 ถึง 7			16,069,099	

จากตาราง ค่าใช้จ่ายในภาพรวมของชุมชนต่อปี ประมาณ 16 ล้านบาท ค่าใช้จ่ายอันดับหนึ่งมาจากหมวดการเกษตร เป็นค่าปัจจัยการผลิตที่ซื้อจากตลาดภายนอก พวกเครื่องจักร เครื่องยนต์ ยานพาหนะ ค่าปุ๋ยเคมี เป็นต้น เครื่องมือ เครื่องใช้ทางการเกษตรเหล่านี้ ขยับเคลื่อนโดยใช้น้ำมัน จึงเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่มีวันสิ้นสุด รายจ่ายอันดับสอง เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่มและค่าแก๊สหุงต้มที่ใช้ในการประกอบอาหาร

3. ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของครอบครัว

แหล่งกู้ยืม	จำนวน เงินกู้	หนี้ คงเหลือ	อัตรา ดอกเบี้ย	การผ่อน ชำระ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ต้องกู้
1. ในระบบ					
1) ธ.ก.ส.		2,504,900			-ปรับที่ทำกิน -ซื้อรถไถ -การศึกษานูตร -ซื้อที่ทำกิน
2)สหกรณ์					
3)ธนาคารอื่น ๆ					
4)กองทุน/กลุ่ม					
4.1)กองทุนหมู่บ้านละล้น		2,000,000			-ค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว -สิ่งอำนวยความสะดวก -รถมอเตอร์ไซด์ -โทรศัพท์มือถือ
4.2) กลุ่มออมทรัพย์					
4.3)กลุ่มอื่น ๆ ระบุ					
กลุ่มเตาไผ่		30,000			- ลงทุนประกอบ อาชีพ -ค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว
กลุ่มทอผ้า		30,000			-ลงทุนประกอบ อาชีพ -ค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว
.....					
รวมหนี้ในระบบ(1)		4,564,900			
แหล่งกู้ยืม	จำนวน เงินกู้	หนี้ คงเหลือ	อัตรา ดอกเบี้ย	การผ่อน ชำระ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ต้องกู้

2. นอกระบบ					
1)นายทุน		100,000			
2)ร้านค้า		13,920			
3)เพื่อนบ้าน					
4)ญาติ		60,000			
5)อื่น ๆ					
.....					
.....					
.....					
รวมหนี้ในระบบ(2)		173,920			
รวมทั้งสิ้น (1) + (2)		6,304,320			

4. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ประเภท	หน่วย	จำนวน	มูลค่า (บาท)
1.รถยนต์	คัน	5	1,500,000
2. จักรยานยนต์	คัน	90	2,700,000
3.จักรยาน	คัน	42	46,200
4.รถไถเดินตาม	คัน	41	2,050,000
5.รถไถใหญ่	คัน	-	
6. ตู้เย็น	เครื่อง	48	240,000
7. ทีวี	เครื่อง	102	510,000
8. พัดลม	เครื่อง	195	97,500
9. เครื่องฉาย ซี ดี	เครื่อง	62	93,000
10.เครื่องเสียง	ชุด	8	40,000
11. โทรศัพท์บ้าน	เครื่อง	16	12,800
12. โทรศัพท์มือถือ	เครื่อง	152	152,000
13. บ้านพร้อมที่ดิน	ไร่	10	800,000
14. ที่ทำกิน	ไร่	70	28,569,950
รวมทั้งสิ้น			36,811,450

จากข้อมูลที่ได้สำรวจแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ จัดลำดับ เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของชุมชน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดหนี้สิน พอสรุปได้ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายในหมวดสิ้นเปลือง ซึ่ง ประกอบไปด้วย

- บุหรี่	131,928	บาท
- บัตร เดิมเงิน	292,700	บาท
- หวย การพนัน	759,450	บาท
- ขนมอบเคี้ยว	693,475	บาท
- เสริมสวย	151,858	บาท
- เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย	151,350	บาท
- เครื่องอำนวยความสะดวก	196,720	บาท
- พักผ่อนหย่อนใจ	77,000	บาท
- หาย/ถูกลักขโมย	83,300	บาท
- ค่าโดยสาร รถ เรือ เครื่องบิน	243,680	บาท
- ซื้อ คาวี ยานพาหนะ	1,134,420	บาท
รวม	4,385,956	บาท

2. ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค ประกอบด้วย

- อาหาร	2,912,835	บาท
- ค่าเช่าเพลิง	96,425	บาท
- ค่าไฟฟ้า ประปา	391,706	บาท
- น้ำดื่ม + นม	221,628	บาท
- สบู่ยาสีฟัน	361,848	บาท
- สุขภาพร่างกาย(ซ่อม)	322,934	บาท
รวม	4,307,376	บาท

3. ค่าใช้จ่ายภาคการเกษตร ประกอบด้วย

- ปุ๋ย - ปุ๋ยเคมี	321,530	บาท
- ปุ๋ยชีวภาพ	29,960	บาท
- ยาปราบศัตรูพืช	80	บาท
- ค่าจ้างแรงงาน	577,300	บาท
- รถไถ ซื้อ	1,351,800	บาท
ซ่อม	130,200	บาท

-น้ำมัน	980,770	บาท
รวม	3,391,640	บาท
4. ที่อยู่อาศัย		
- เช่า ซื้อ สร้าง บ้าน/ที่ดิน	495,600	บาท
-ซ่อมแซม ต่อเติม ปลุก บ้าน ที่ดิน	845,070	บาท
รวม	1,340,670	บาท
5. เพื่อสังคม		
- ทำบุญ/ จัดงานบุญ	166,260	บาท
- ช่วยงานแต่ง/งานศพ	230,950	บาท
- ค่าจัดงาน	451,200	บาท
- ฌาปนกิจสงเคราะห์	266,200	บาท
-ช่วยเหลือญาติที่อยู่อื่น	91,300	บาท
รวม	1,205,910	บาท
6. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ		
- เงินฝาก ดอกเบี้ย	632,100	บาท
-หนังสือพิมพ์	11,800	บาท
-ค่าภาษี	150,505	บาท
รวม	794,405	บาท
7. การศึกษา		
-ค่าเทอม	31,900	บาท
-ค่าอุปกรณ์การเรียน	238,242	บาท
-ค่าชุดนักเรียน	33,000	บาท
รวม	303,142	บาท

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นว่า ค่าใช้จ่ายที่มาอันดับหนึ่ง คือ ค่าใช้จ่ายจากการซื้อสิ่งของ สิ่งปลูกสร้างและตอบสนองพฤติกรรมส่วนบุคคล ซึ่งเป็นค่านิยมที่ตามกระแสสังคมหรือวัฒนธรรมที่นำเข้ามาจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ สิ่งฟุ่มเฟือยเหล่านั้นเริ่มเข้ามาสู่ชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาหรือความเจริญทางด้านต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ชุมชน ตั้งแต่เริ่มมีถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น

ผู้ปกครองหลายท่านที่มีการถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชิน และไม่รู้ตัวว่าเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ไม่เหมาะสมให้กับเด็ก ๆ ตั้งแต่แรกเกิด เช่น การซื้อหาของเล่นที่เห็นจากสื่อโฆษณาต่าง ๆ เกี่ยวกับ การกระตุ้นพัฒนาการตามวัย ซึ่ง สิ่งที่กระตุ้นพัฒนาการตามของเด็ก จะมีอยู่แล้วในครอบครัว จากการสัมผัส พูดคุย การได้เล่นสนุกกับเพื่อน ๆ จากการหยอกล้อ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะเป็นคุณค่าและความผูกพันที่ทำให้เด็กๆ ได้รับทั้งความรักความอบอุ่น พ่อเด็ก ๆ โต เมื่อลูกร้องไห้ก็อุ้มไปหาร้านขายขนม เอาขนมเป็นตัวล่อให้เด็ก ๆ หายร้อง เป็นการสร้างค่านิยมการบริโภคขนมให้ตั้งแต่เด็ก ทำให้เด็ก ๆ เห็นขนมขบเคี้ยวเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินชีวิต จึงมีผลต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ จนถึงในระดับเข้าโรงเรียนจึงต้องมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าขนม เหมือนอย่างที่คุณครูวิไลวรรณได้กล่าวถึงสถานการณ์ในโรงเรียนปัจจุบันในเวทีนำเสนอข้อมูล ไว้ว่า “เป็นคุณครูมา 30 กว่าปี แล้ว สมัยก่อนเด็ก ๆ ในโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นเด็กจน แต่สมัยนี้ไม่มีเด็กจน เพราะเด็ก ๆ ทุกคน มีเงินซื้อขนม อุปกรณ์การเรียนก็มีเท่ากันหมด โรงเรียนกุศปลาข้าวเป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีเด็ก ๆ ที่เริ่ม จาก ป.6 มีรถจักรยานยนต์ขับขึ้นมาโรงเรียนหลายคน” มีผู้ปกครองท่านหนึ่งพูดขึ้นว่า “ถ้าหากได้ไม่เหมือนเพื่อน ลูก ๆ ก็จะไม่ยอมไปโรงเรียนเพราะอ้างว่าอายเพื่อน จึงต้องหาตู้ยืม มาเพื่อซื้อหาสิ่งที่ลูกต้องการไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายต่าง ๆ รถจักรยานยนต์ที่ต้องใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไปโรงเรียน หรือโทรศัพท์มือถือที่ลูก ๆ บอกว่าต้องโทรศัพท์นัดเจอกับเพื่อน ๆ เพื่อให้ไม่ต้องเสียเวลารอในการออกมาทำงานส่งอาจารย์”

พบว่า มีจำนวนครัวเรือนที่มีภาระหนี้สินรวม 77 ครัวเรือน มีหนี้สินรวม 6,304,320 บาท ซึ่งเฉลี่ยครัวเรือนละ 81,874 บาท และครัวเรือนที่ไม่มีหนี้ 13 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ไม่มีหนี้ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่มีเฉพาะคนแก่อาศัยอยู่และต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน ในกรณี ป้าเดือนเป็นหนึ่งในครอบครัวที่ไม่มีหนี้ ได้เล่าให้ฟังด้วยหน้าตาขมขื่นว่า “ที่ไม่มีหนี้เพราะกลัวว่าจะไม่มีปัญญาหาใช้คืนเขา ไม่มีที่นา ต้องรับจ้างเลี้ยงวัวอยู่บนภูเขา ค่าแรงที่ได้จากการรับจ้างเลี้ยงวัวคือข้าวเปลือกเก็บไว้กินในแต่ละปี หาของป่า มากิน มาขายบ้างพออยู่ได้ แต่ก่อนป้าเดือนจะไปรับจ้างทำไร่ทำนา แต่ในปัจจุบัน อายุมากขึ้นประกอบกับ สุขภาพไม่ค่อยดี จึงไม่ได้ไปรับจ้างนานแล้ว ค่าใช้จ่ายในบ้านส่วนใหญ่จะเป็น สิ่งที่ทำขึ้นเองไม่ได้ เช่น เกลือ น้ำปลา ผงซักฟอก หุยกยา แต่ก็ไม่ได้ซื้อบ่อยเพราะอยู่กันตามลำพังสามภรรยา ไม่ได้ลำบากอะไร อยู่เหมือนเคยอยู่ ลูกเค้าเขาก็มีครอบครัวไปหมดแล้ว แยกไปอยู่กันเอง”

ในกรณีที่เคนได้เล่าให้ฟังว่า ตัวเองมีหนี้เพราะนำเงินที่กู้ยืมมาไปใช้จ่ายอย่างอื่น คือ กู้เงินจาก ธกส. มาซื้อวัว เมื่อเลี้ยงวัวจนได้ลูกวัวออกมาแล้วก็นำไปขายเพื่อส่งลูกเรียน ต่อมาก็ขายแม่วัว จึงไม่มีเงินส่งใช้หนี้

บทที่ 4

สาเหตุ ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดหนี้ของชุมชน

ชาวบ้านกุปลาควัวเป็นชุมชนชาวผู้ไท มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อยู่แบบพี่แบบน้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คบหากับคนได้ง่าย มีความเชื่อ การนับถือผี มีเคารพนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของชนเผ่าผู้ไท ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่า คือ ภาษาพูด การแต่งกาย ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับการตาย บ้านกุปลาควัวเป็นชุมชนที่ได้รับกระแสความเจริญจากภาครัฐ ตั้งแต่ราวปีพ.ศ. 2508 มีการสร้างถนน ร.พ.ช. ทำให้ชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอื่นได้สะดวกมากขึ้น จึงมีการรับเอาวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนอื่นเข้ามา ประกอบกับคนในชุมชนได้ออกไปทำงาน เรียนหนังสือต่อ และได้แต่งงานกับคนต่างถิ่น ทำให้คนในชุมชนเองเกิดความหลากหลายในเรื่องของแนวคิดและการดำเนินชีวิต จาก การติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ ระหว่างคนในชุมชนและนอกชุมชนดังกล่าว จึงทำให้กระแสวัตถุนิยม และบริโภคนิยมเข้ามาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วแบบตั้งตัวไม่ติด มีการปรับตัวให้เป็นชุมชนเมือง จึงมีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น วิธีการผลิต การอุปโภค บริโภค เปลี่ยนอย่างเห็นได้ชัด และเกิดปัญหาหนี้สินตามมา จากการสืบค้นที่มาที่ไปหนี้สินในแต่ละช่วงยุคสมัยของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงยุคสมัยดังนี้

4.1 ชุมชนในอดีต

ชุมชนกุปลาควัว ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน จนถึงปี พ.ศ.2518 ชุมชนกุปลาควัวเป็นชุมชนชาวผู้ไทที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแหล่งพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ชาวผู้ไทมีภูมิปัญญาทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก มีความสัมพันธ์อันดีต่อธรรมชาติ คนในชุมชน มีความเอื้ออาทร ชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในยุคนั้นมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของมีความเอื้ออาทรต่อกัน อยู่แบบญาติพี่น้อง มีการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันระหว่างหมู่บ้านหรือต่างจังหวัด โดยการเดินทางด้วยเท้า ผู้ที่มีฐานะดีหรือข้าราชการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ตำรวจก็จะขี่ม้าเพื่อเดินทางไปตรวจราชการ การขนย้ายสิ่งของที่มีจำนวนมากหรือหนักก็จะใช้โคเทียมเกวียน การทำงานที่ต้องคนจำนวนมากจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่ชาวบ้านเรียกว่า “การเอ็ดละวาน”(การเอ็ดละวาน หมายถึง การลงแขกช่วยเหลือการทำงานที่ต้องใช้คนจำนวนมาก เช่น การยกเสาสร้างบ้าน การขนข้าวขึ้นยุ้งฉาง เป็นต้น) การแบ่งปันสิ่งของมีตั้งแต่การแบ่งปันที่นาให้แก่เพื่อนบ้านหรือลูกหลาน สิ่งที่เพื่อนบ้านหรือลูกหลานตอบแทน คือ ความกตัญญูรู้คุณ จนมีคำกล่าวที่พูดต่อกันมาว่า “แต่เก่าก่อน เอาหมกปลาไปแลกนากะได้” หมายถึง ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีพื้นที่ทำนากว้างขวาง มีความเมตตากับลูกหลานที่มีอาหารการกินหรือสิ่งของอื่น ไปเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ จึงแบ่งปันพื้นที่ทำนาให้แก่ลูกหลานคนนั้น การทำนาใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก การทำอยู่ทำกินจึงทำเฉพาะพออยู่พอกินเท่านั้น และพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก การทำนาทำตามที่ลุ่มใกล้แม่น้ำ ลำคลอง และน้ำฝน ในปีที่ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวปลาก็จะอุดมสมบูรณ์

ปีที่ฝนแล้งอาจจะทำให้บางครอบครัวข้าวไม่พอกิน จึงต้องมีการยืมจากญาติพี่น้องคนอื่น ชาวบ้านบอกว่า ข้าวไม่พอกินเพราะฝนแล้ง อุปกรณ์ การเกษตร เช่น เครื่องสูบน้ำไม่มีและไม่ได้ใส่ปุ๋ยเคมี ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านเชื่อว่า การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นการเพิ่มผลผลิตให้ได้มากขึ้น การใช้ปุ๋ยคอกอย่างเดียวไม่สามารถเพิ่มผลผลิตได้ การใช้กินข้าว ก็ต่อเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตในปีถัดไป โดยไม่คิดดอกเบี้ย ครอบครัวที่มีข้าวเหลือจากการบริโภคก็เก็บไว้เพื่อญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยือน หรือนำไปขายในปริมาณที่ไม่มากนัก ให้กับพ่อค้าซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะดีที่สุดในชุมชน และราคาขายถึงประมาณ 5 - 15 บาท พ่อค้าจะปล่อยกู้ข้าวที่ซื้อเอาไว้แก่ชาวบ้านที่ข้าวไม่พอกิน ต้องกู้จากพ่อค้าอีก 2-3 เดือน ก่อนเก็บเกี่ยว กำหนดชำระคืนเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตในฤดูกาลปีถัดไป คิดดอกเบี้ยแพงมาก คือ กู้ข้าว 10 ถัง พอรอบปีต้องชำระคืน 15 ถัง ค่าใช้จ่ายในการผลิตไม่มีเลย ใช้แรงงานคนและสัตว์ ปุ๋ยใช้ปุ๋ยคอก ที่ได้จากการขนย้าย วัว ควาย ไปผูกไว้ที่นา เมื่อถึงฤดูกาลการทำนา สำหรับผู้ที่ที่นาติดเชิงเขาไม่ต้องใช้ปุ๋ยใด ๆ เลย เพราะ ตลอดช่วงฤดูฝน น้ำฝนจะไหลจากบนเขาลงสู่ที่ราบ ทำให้ได้รับความอุดมสมบูรณ์จากการชะล้างซากอินทรีย์บนภูเขาลงมาสู่ที่นา ในยุคนั้นชุมชนยังพึ่งตนเองได้ การใช้จ่ายเงินมีน้อยมาก ความเจริญจากภายนอกยังไม่ถึงชุมชนมากนัก เริ่มมีการตัดถนนลูกรังเข้ามาสู่ชุมชนในราวปีพ.ศ.2508 แต่ยังไม่มีการเสไฟฟ้าใช้ ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้เงิน คือ การซื้อน้ำมันก๊าดหรือถ่านหิน เพื่อใส่จุดตะเกียงส่องสว่างในเวลากลางคืน ยังไม่มีการกู้ยืมเงินเพื่อมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

พอสรุปได้ว่าในยุคเริ่มก่อตั้งชุมชน ทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ ชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพี่น้อง มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ มีการใช้จ่ายเงินในจำนวนที่น้อยมากหนี้สินที่เกิดขึ้นซึ่งมีไม่มากนัก คือ การยืมข้าวเพื่อบริโภคในครอบครัวและใช้กินในปีการผลิตถัดไป การยืมข้าวจากญาติจะไม่คิดดอกเบี้ย เป็นความเอื้ออาทรแบบญาติพี่น้อง ส่วนการกู้จากพ่อค้าจะคิดดอกเบี้ยขึ้นอีกครั้งเท่าตัวของต้นทุน การกู้ยืมเงินยังไม่ปรากฏให้เห็นในชุมชน

4.2 ชุมชนในยุคปัจจุบัน

จากผลการวิจัยในบทที่สาม พบว่ารายได้ของชุมชนอันดับหนึ่ง คือ ได้มาจากการกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบ อันดับสอง คือ รายได้จากการค้าขาย และอันดับที่สาม คือ รายได้จากการรับจ้างทั่วไป รายได้อันดับที่สี่ เป็นรายได้จากการเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวน ซึ่งเป็นอาชีพหลักดั้งเดิมของชุมชน และขณะเดียวกัน ค่าใช้จ่ายที่มาอันดับที่หนึ่ง คือ การใช้จ่ายในเรื่องสิ่งของจำเป็นของใช้สิ้นเปลือง ซึ่งได้แก่ เหล้า บุหรี่ อบายมุขต่าง ๆ เครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวก เป็นต้น อันดับที่สอง เป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภค อันดับสาม ค่าใช้จ่ายเรื่องเกี่ยวกับการเกษตร จากผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าชุมชนกุดปลาข้าวเป็นชุมชนที่มีค่านิยมที่แตกต่างจากชาวชนบททั่วไป เป็นค่านิยมที่เหมือนกับคนในเมือง เช่น การจัดงานศพ หรืองานแต่งงาน ถือเอาหน้าตาเป็นสำคัญ ไม่ได้คำนึงถึงประเพณีของชนเผ่าผู้ไทดั้งเดิม คือการทำให้ถูกฮึด คอง การใช้จ่ายในงานจะใช้เท่าที่จำเป็น ไม่มีการจัดเลี้ยงอาหาร ขณะที่ศพยังอยู่ที่บ้านผู้ที่ไปร่วมงานจะนำ

ข้าวสารไปร่วมกินทาน (กินทาน หมายถึงการนำข้าวสารไปร่วมบริจาคเพื่อไว้ทำกินในงานหรือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย) เพราะในอดีตการตายถือเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนและไม่ให้มีการเตรียมการใด ๆ เกี่ยวกับงาน ข้าวสารจะไม่พอกิน เพราะค่าไม่ทัน การกินข้าวจะถือเป็นข้อกะลำ ผู้ไปร่วมงานจะไม่กินข้าวขณะที่ศพยังอยู่บนบ้าน ทุกคนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะพักการทำงานทุกอย่างเพื่อมาช่วยงานศพ การรวมกลุ่มเพื่อตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือสงเคราะห์เมื่อคนในครอบครัวเสียชีวิต จึงไม่เพียงพอในการจัดงานศพในปัจจุบัน จึงเข้าทำนองที่ว่า “คนตาย ขาดคนเป็น” การจัดงานศพในปัจจุบัน มีการจัดเลี้ยงอาหารการกิน ตลอดจนเครื่องดื่ม พวกน้ำอัดลมหรือเหล้า เทียบได้กับงานแต่งงาน มีการตั้งศพบำเพ็ญบุญ 2-3 วัน ช่วงนี้มีการเลี้ยงข้าวปลาอาหารเต็มที่ตลอดงาน ค่าใช้จ่ายก็เป็นเงาตามตัว ทั้งนี้ก็เพื่ออวดหน้าตาอยากให้เท่ากับคนที่ร่ำรวย ถ้าไม่ทำอย่างนี้ชาวบ้านเขาจะหาว่า จี๋จี้เหนียว เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวต้องเป็นหนี้เป็นสินเพิ่มขึ้น นับเป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ไม่คำนึงถึง ฮีต คองของผู้ใดดั้งเดิม การจัดงานอื่น ๆ เช่น งานบุญ งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น เครื่องดื่มจะเป็นค่าใช้จ่ายที่มากกว่าค่าอาหาร รวมค่าใช้จ่ายแต่ละงานคิดเป็นเงินห้าหมื่นถึงหนึ่งแสนบาท ถ้าเป็นงานแต่งงานค่าสินสอด ทองหมั้นอีกต่างหาก ผู้ที่มีฐานะดีในชุมชนก็จะจัดโต๊ะจีนเพื่อเลี้ยงแขก

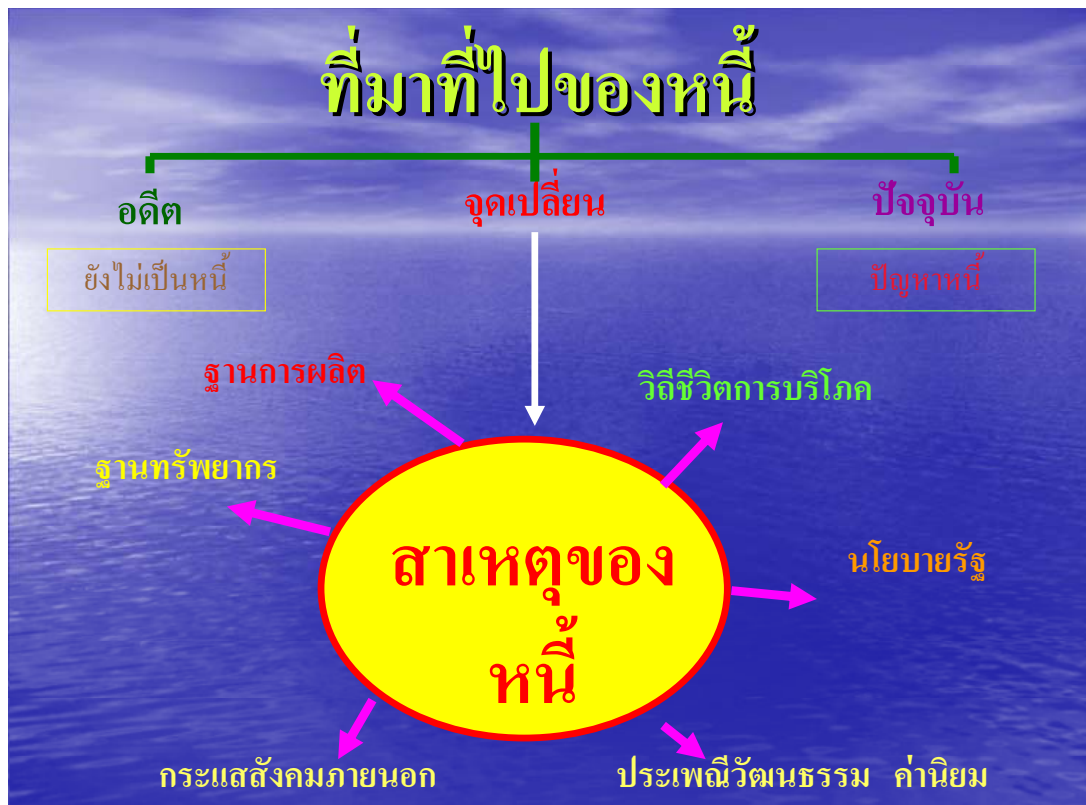
นอกจากนี้ผู้ปกครองยังปลูกฝังค่านิยมหรือทัศนะเกี่ยวกับการทำนาว่า เป็นอาชีพที่ยากลำบาก อยากให้ลูกได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น และทำงานที่มีเงินเดือนเป็นรายได้ประจำ เช่น การรับราชการ เป็นลูกจ้างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น จึงทุ่มเททุกอย่างตั้งแต่ตามใจลูก การให้เงินลูกไปใช้จ่ายเหมือนกับคนอื่นที่โรงเรียน ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ ไม่ให้ทำนาเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ การเลี้ยงดูดังกล่าวจึงทำให้เด็ก ๆ ทำอะไรไม่เป็น อยากทำอะไรก็ใช้เงินทำ พ่อ แม่จึงต้องดิ้นรนหาเงินเพื่อมาให้ลูก ได้ใช้จ่าย เป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ผิด ทั้ง ๆ ที่หลักสูตรของโรงเรียนเขาก็มีการเรียนรู้เรื่อง การช่วยเหลือพ่อ แม่ ทำงานบ้าน การเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นการทำเกษตร งานหัตถกรรมต่าง ๆ เมื่อชุมชนใช้เงินนำหน้าจึงต้องพึ่งพามากขึ้น พึ่งตนเองได้น้อยลง จึงมีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง หวังรวยทางลัด เชื้อความฟุ้งเฟ้อ แล้ง สิ้นเปลืองเงินเพื่อเลี้ยงโซคทุกวัน วิธีการทำไร่ ทำนา ทำสวนก็ต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากพ่อค้า โดยการกู้ยืมเงินมาซื้อ ทั้งเครื่องจักร เครื่องยนต์และปุ๋ยหรือสารเคมีอื่น ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต มีการจ้างแรงงาน ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนเก็บเกี่ยว เมื่อรวมค่าใช้จ่ายแล้วเหลือกำไรน้อยมาก หรือได้กำไรตรงที่มีข้าวไว้กินในครอบครัวตลอดทั้งปี ที่เหลือขายมาใช้หนี้และลงทุนในปีถัดไป การกู้ยืมซึ่งเป็นรายได้อันดับต้น ๆ ของชุมชน ช่วงที่มี ธกส. ในระยะแรก ๆ มีการกู้มาแล้วผ่อนส่งเป็นรายปี ในที่สุดก็หมดหนี้ ก็จะกู้ยืมใหม่ ปัจจุบันมีการกู้ยืมเพื่อมาหมุนหนี้มากกว่า เช่น เดิมเป็นหนี้ ธกส. อยู่แล้ว พอมีกองทุนเงินล้านเข้ามาก็ยืมกองทุนไปใช้หนี้ ธกส. พอถึงเวลาชำระเงินกู้ของกองทุนฯ ก็ยืมจากนายทุนมาชำระแล้วกู้ยืมกองทุนคืนไปส่งนายทุน พอถึงฤดูกาลชำระหนี้ ธกส. ก็ยืมนายทุนชำระหนี้ แล้วกู้ ธกส. คืนมาส่งนายทุน ปรากฏว่าหนี้ยังคงเท่าเดิม การชำระหนี้แต่ละปีเป็นการชำระเฉพาะดอกเบี้ยเท่านั้น

จึงไม่สามารถไปทำอะไรได้อีก นอกจากอพยพไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งมีหลายครอบครัว ที่ไร้ญาติลูกหลานให้ ผู้เฒ่าผู้แก่ดูแล ด้วยวัยที่แตกต่าง จึงทำให้ปู่ ย่า ตา ยาย ตามลูกหลานไม่ทัน วัยรุ่นจึงก่อปัญหาทางสังคม เช่น ยกพวกตีกัน ดื่มเหล้าอาละวาด ปัญหาเสพติด เป็นต้น

พอสรุปได้ว่า ชุมชนกุศปลาแก้วในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งฐานทรัพยากร ฐานการผลิต ตลอดจนวิถีการทำไร่ ทำนา ทำสวน จากเดิมเป็นชาวนาเปลี่ยนเป็นผู้จัดการไร่นา วงจรการผลิตพึ่งพาภายนอกเกือบทั้งหมด การอุปโภคบริโภคพึ่งพาตลาด กระแสบริโภคนิยมถูกซึมซับเข้าไปในวิถีการดำรงชีพอย่างต่อเนื่อง จนลืมนิสัยดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนจืดจางเพื่อโอ้อวดหน้าตาของเจ้าภาพ ค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยจึงเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว วิถีชีวิตเปลี่ยนจากภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ที่ไร้ญาติ ไร้ครอบครัว ไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

4.3 ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

ชุมชนกุศปลาแก้วเป็นชุมชนที่มีถนนสายหลัก (ทางหลวงลาดยาง ก่อสร้างตั้งแต่สมัยนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ราวปี 2518) มาจากอำเภอภูผินรายณ์ ตัดผ่านกลางหมู่บ้าน เชื่อมต่ออำเภอนาคูและอำเภอดงหลวง สามารถเดินทางไปจังหวัดมุกดาหารและสกลนครได้ จึงทำให้คนในชุมชนสามารถติดต่อกับชุมชนอื่นได้อย่างสะดวกสบาย กระแสไฟฟ้าและกระแสวัตถุนิยมเข้ามาในชุมชน อย่างไม่รู้ตัว สามารถรับรู้ข่าวสาร และรับอิทธิพลความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้อย่างรวดเร็ว ชุมชนได้รับความเจริญทางด้านต่าง ๆ เข้ามาสู่ชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ความทันสมัยทำให้ชุมชนต้องดิ้นรนเพื่อหาเงินมาแลกกับความสะดวกสบายเป็นหลักสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการไปทำงานในเมือง การไปเรียนหนังสือที่อื่น บุคคลเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมของคนเมืองมาใช้ในชนบท โดยไม่คิดถึงฐานรายได้ของตนเอง ซึ่งอยู่เท่าเดิมหรือแย่กว่าเดิมด้วยซ้ำไป เพราะพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอก มีการใช้เครื่องจักรเครื่องยนต์ปุ๋ยเคมี ค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว เมื่อรายจ่ายมากขึ้นแต่รายได้เท่าเดิมจึงทำให้เกิดปัญหาหนี้ขึ้น ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ แสดงถึงสาเหตุของหนี้สินชุมชน

จากแผนภาพแสดงให้เห็นถึง ที่มาที่ไปของปัญหานี้สินของชุมชนกุดปลาเค้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในยุคเริ่มก่อตั้งชุมชน การทำมาหากินเป็นแบบเพื่อยังชีพ ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงควาย เลี้ยงวัว เพื่อไว้ใช้แรงงาน และเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ไว้เป็นอาหารแก่คนในครอบครัว ชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ และพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน วิธีการผลิตเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ ยังไม่มีหนี้เกิดขึ้นในชุมชน ต่อมาในยุคกลางราวปี พ.ศ.2518 ชุมชนมีการขยายตัว จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ชุมชนเริ่มมีถนนหนทางที่สามารถเดินทางได้สะดวกมากขึ้นประกอบกับเป็นช่วงที่รัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น การปลูกปอ ปลูกมัน ทำให้พื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนา และป่าบนเทือกเขาภูพาน ซึ่งเป็นป่าที่ชุมชนพึ่งพาอาศัยในเรื่องปัจจัยสี่ โดยเฉพาะการหาอยู่หากิน เก็บอาหารตามฤดูกาล ถูกทำลายมากขึ้น เพื่อขยายเป็นที่ทำกินและปลูกพืชเศรษฐกิจ ในช่วงแรก ๆ ของการปลูกปอ ปลูกมัน เนื่องจากเป็นป่าที่เปิดใหม่ดินยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่มากชาวบ้านก็ยังลงทุนไม่มากนัก การเดินทางไปทำไร่ โดยเดินเท้าลัดขึ้นไปบนหลังเขา การทำไร่ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก ปลูกป่าเผาเศษต้นไม้ใบหญ้า ใช้จอบเสียมด้ามเดียว ก็สามารถปลูกปอปลูกมันได้เลย ชุมชนเห็นว่า การทำไร่เป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว จึงทำไร่อย่างต่อเนื่อง พอปลูกซ้ำ 2-3 ปี ทำให้ดินเสื่อมสภาพ จึงหันมาใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต ต้องจ้างแรงงานในการดายหญ้าและเก็บผลผลิต

ในช่วงนั้นมีการสร้างถนนลาดยางเปรมพัฒนาตัดผ่านขึ้นสู่หลังเขาที่ชาวบ้านทำไร่มันสำปะหลัง การเดินทางไปไร่จึงเปลี่ยนเป็นการจ้างรถโดยสารทุกวัน ก่อนลงมือปลูกในฤดูกาลใหม่ก็ต้องจ้างรถไถพรวนดิน วัชพืชพวกไม้พุ่ม หญ้า ใหญ่น้อยก็เกิดขึ้นมากมาย ทำเองไม่ไหวต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกวัน การทำไร่ในช่วงนี้มีการลงทุนเป็นจำนวนมากเนื่องจากดินเสื่อมสภาพแล้ว ชาวบ้านกู้ยืมเงินจากนายทุนในหมู่บ้านเพื่อมาลงทุนในการทำนา ทำไร่ ในรูปของเงินกู้และปุ๋ยจึงเกิดหนี้สินของครอบครัว มีการเดินทางไปติดต่อค้าขายผลผลิตกับพื้นที่อำเภออื่นมากขึ้น ความเจริญด้านอื่น ๆ ก็เข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว เมื่อมีถนนหนทาง ไฟฟ้าเข้ามา ตามมาด้วยสาธารณูปโภคต่าง ๆ การนำค่านิยม และวัฒนธรรมของคนในเมืองกลับมาสู่บ้านนอกของผู้ที่ไปทำงานในเมืองใหญ่ เช่น การอยู่กรกิน เครื่องแต่งกาย การจัดงานเลี้ยง งานประเพณีต่าง ๆ จนวิถีของชุมชนเปลี่ยนไปอย่างชาวบ้านไม่รู้ตัวและตามไม่ทัน หลงไปตามกระแสวัตถุนิยมโดยสิ้นเชิง จากการสืบค้นหาที่มาที่ไปของหนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา ทำให้เห็นสาเหตุ ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ของชุมชน ซึ่งอยู่บนเงื่อนไขต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.3.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านฐานทรัพยากรและฐานการผลิต

ในอดีตชุมชนกุฎปลาข้าว มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง เป็นแหล่งหาอยู่ หากินตามฤดูกาล การทำนา ทำสวน ทำไร่ ใช้แรงงานคนในครอบครัวและใช้แรงงานสัตว์เป็นสำคัญ เป็นการทำการเกษตรแบบเพื่อยังชีพ ชุมชนสามารถผลิตและพึ่งพาปัจจัยสี่ได้จากธรรมชาติ คนในชุมชนมีความเอื้ออาทร ชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การเอ็ดละวาน (การเอ็ดละวาน หมายถึง การลงแขกเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องใช้แรงงานจำนวนหลายคน ให้สำเร็จ) ชุดน้ำบ่อ ก่อศาลา การสร้างบ้าน การทำบุญ การขนข้าวขึ้นเล้า เป็นต้น งานดังกล่าวเจ้าภาพมีการบอกกล่าวให้มาช่วยงาน แล้วตอบแทนด้วยการเลี้ยงข้าวปลาอาหาร หรืองานบางอย่างมีการเอาแสมในหมู่เครือญาติ (การเอาแสม หมายถึง การไปร่วมลงแขก ส่วนใหญ่ เป็นงานส่วนตัว เช่น ดำนา เกี่ยวข้าว คายหญ้า ไร่มัน มีการตอบแทน โดยการไปทำงานคืนให้กับคนที่มาเอาแสมไว้) การทำนา ในสมัยก่อนไม่มีการเร่งรีบทำให้เสร็จ เพราะทำนาเสร็จก็ หาอยู่หากิน เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำสวน ตามหัวไร่ปลายนาเพื่อไว้กิน ไว้ใช้ในครอบครัว หรือไม่ก็นำไปแลกเปลี่ยนกับ สิ่งของอื่นที่ตนเองผลิตไม่ได้ กับคนบ้านใกล้เคียงเคียง เช่นบ้านกุฎปลาข้าวมีภูมิปัญญาการปั่นไหมเก็บน้ำ ปั่นครก ก็สามารถนำไปแลกข้าวกับชุมชนอื่นได้ หรือนำข้าวไปแลกกับเกลือจากต่างถิ่น ภายในเครือญาติก็มีการแบ่งปันสิ่งของที่หามาได้ จำนวนมาก เช่น ถ้าสัตว์พวกหมูป่าได้ ก็จะมีการแบ่งปันกัน ไม่มีการค้าขาย หรือขายก็ราคาถูกลงมาก เมื่อชุมชนมีการขยายตัว จำนวนประชากรมากขึ้น พื้นที่การทำนาต้องขยายเพิ่ม เกษตรตำบลเข้ามาส่งเสริมการทำนาโดยการให้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น เริ่มมีการขายผลผลิต ประกอบกับนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเข้ามาสู่ชุมชน ทำให้ชุมชน ต้องขยายพื้นที่ทำกิน มีการบุกรุกกลางป่าหัวไร่ปลายนาจนหมดสิ้น มีการขึ้นบุกรุกกลางป่าเพื่อทำไร่มันสำปะหลังบนเทือกเขาภูพาน เพราะป่าที่เปิดใหม่จะยังมีความ

อุดมสมบูรณ์อยู่มาก การปลูกมันสำปะหลังจะเป็นลักษณะการทำไร่เลื่อนลอย คือ มีการบุกรุกทางป่าใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี ในระยะแรกพื้นที่ปลูก ไม่มากนักจึงใช้แรงงานในครอบครัวและดินยังอุดมสมบูรณ์จึงไม่ต้องไถพรวนดินหรือใช้ปุ๋ย จ้างเฉพาะรถบรรทุกขนผลผลิตไปขายเท่านั้น การลงทุนจึงต่ำ สิ้นปีก็ได้กำไร นับเป็นการสร้างรายได้แก่ครอบครัวมากพอสมควร พอทำไร่มันได้ 2-3 ปีก็ไม่มีพื้นที่ขยายอีก ต้องทำพื้นที่เดิม ดินบริเวณนั้นก็เริ่มเสื่อมสภาพ ประกอบกับความต้องการที่อยากจะเพิ่มผลผลิต จึงต้องมีการใช้ปุ๋ยเคมี และพื้นที่ปลูกมันหลายปีทำให้เกิดวัชพืชขึ้นมากมาย จึงต้องมีการจ้างแรงงานเพื่อดายหญ้า จ้างรถไถพรวนดินก่อนปลูก จ้างแรงงานเพื่อขุดถอนมัน และจ้างรถเพื่อขนย้ายผลผลิตไปขายที่อำเภอหรือจังหวัดอื่น พอสิ้นปีการผลิตก็นำเงินที่ขายผลผลิตไปใช้หนี้ เงินที่กู้มาจากนายทุนเพื่อมาเป็นทุนค่าจ้างแรงงาน ค่าปุ๋ย ซึ่งคิดเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก เมื่อถึงฤดูกาลผลิตใหม่ก็ต้องกู้เพื่อมาลงทุนอีกและกู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะราคาค่าจ้างจ้างแรงงานและปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่ราคาขายผลผลิตไม่ขยับราคาขึ้นเลย หรือสูงขึ้นเล็กน้อย เป็นวงจรหมุนเวียนอยู่กับหน้อย่างนี้ทุกปีการผลิต ต่อมาราวปี พ.ศ.2534 ชุมชนเริ่มสมัครเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือธ.ก.ส. เพราะเห็นว่าเป็นธนาคารของรัฐ อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้จากนายทุน มีการจำนองที่ เพื่อซื้อรถไถนาเดินตาม มาใช้ในการทำไร่ทำนา วัควายก็แบ่งขายไปบางส่วน ส่วนที่เหลือก็เลี้ยงไว้เพื่อขายใช้หนี้ในปีถัดไป ผลผลิตที่ขายก็นำมาใช้หนี้ ทั้งหนี้เก่าและหนี้ที่ก่อใหม่เรื่อย ๆ ในราวปีพ.ศ.2545 รัฐบาลมีการส่งเสริมการทำสวนยางในภาคอีสาน จึงมีเกษตรกรบางรายที่ทำไร่มันสำปะหลัง เปลี่ยนไปเป็นการปลูกยางพาราแทน ซึ่งลงทุนมากพอสมควร แต่ยังไม่เก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย มีการใช้เครื่องจักร เครื่องยนต์ และสารเคมี เกิดสารตกค้างทำลายสิ่งมีชีวิตอื่น ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ ปลาในนาตายไม่ทราบสาเหตุ การหาอยู่หากินของคนในชุมชนก็ลำบากมากขึ้น หาทั้งวันก็ไม่พอกิน บางครัวเรือนที่รู้จักปลูกหรือเลี้ยง เพิ่มตามที่ดินนาหรือรอบ ๆ บริเวณบ้าน ก็สามารถนำมาขายได้ ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลความเจริญออกไป ชาวบ้านถูกปลาค้าว มีการอพยพไปทำงานต่างถิ่น และได้นำเอาวัฒนธรรมการอยู่การกินจากเมืองใหญ่เข้ามาในชุมชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบสะดวกสบาย และรวดเร็ว จึงหันไปพึ่งตลาด ซึ่งเป็นอาหารสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูป ประเภทอาหารเป็นพวกแป้งและน้ำตาล คุณค่าทางอาหารไม่ครบถ้วน อาหารพื้นบ้านซึ่งหาได้ยากเมื่อถึงตลาดก็ทำให้มีราคาแพง เมื่อความเจริญเข้ามา กระแสวัตถุนิยม การสร้างบ้านเรือนใช้อิฐหินปูน แทนการใช้ไม้จากป่า บางครอบครัวละทิ้งการทำไร่ ทำนา ไปทำงานต่างถิ่น หรือบางครอบครัวจำนองที่ดินเพื่อไปลงทุนประกอบอาชีพอื่น เช่น รับเหมาก่อสร้าง ค่าขาย เป็นการลงทุนการประกอบอาชีพที่ไม่ใช่วิถีของตนเอง วัสดุอุปกรณ์ต้องซื้อจากที่อื่น มีการรับเหมาก่อสร้างทั้งของหน่วยงานราชการและเอกชน เป็นการรับจ้างหาเงินเพื่อมาใช้หนี้และ ซื้ออยู่ซื้อกิน บางรายที่กล้าลงทุนมากก็ได้กำไรมาก บางรายบริหารจัดการไม่เป็นก็ขาดทุน จนต้องเป็นหนี้เพิ่ม

พอสรุปได้ว่าฐานทรัพยากรและฐานการผลิตของชุมชน ซึ่งในอดีตเป็นแหล่งพึ่งพาเรื่องปัจจัยสี่ของชุมชน ถูกทำลายลงเมื่อมีการขยายพื้นที่ทำกินและถางป่าเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หาดูหากินไม่ได้ต้องหันไปพึ่งตลาดแทน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่มีอีกแล้ว เพราะทุกคนต้องแข่งขันกันหาเงินทองมาใช้จ่ายในครอบครัว หาซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ทันสมัย ในขณะที่ฐานการผลิตยังคงเป็นการทำไร่ ทำนา ที่มีการลงทุนมาก ทำนาแบบนายทุน รายได้น้อยแต่ใช้จ่ายเกินตัวโดยเฉพาะค่านิยมเรื่องการอยู่การกินและใช้จ่ายในสิ่งที่ฟุ่มเฟือยเมื่อฐานทรัพยากรเปลี่ยน วิถีชีวิตคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จนปรับตัวไม่ทัน จึงทำให้เกิดวงจรหนี้สินอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

4.3.2 ความเปลี่ยนแปลงด้านการอุปโภคและบริโภค

ชุมชนกุศปลาข้าวเป็นชุมชนที่ได้เปลี่ยนแปลงวิถีจากความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นชุมชนที่วิ่งตามกระแส วัตถุนิยม และบริโภคนิยม มีการทำมาหากินที่ดิ้นรนหาเงินเพื่อมาใช้จ่ายซื้อสิ่งของที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและสิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ จะเห็นได้จากการอพยพแรงงานเข้าไปทำงานในเมืองทั้งครอบครัว หรือบางครอบครัวทิ้งลูกหลานให้คุณตา คุณยายเลี้ยง ส่งเงินค่าใช้จ่ายมาให้ทุกเดือน จากการสำรวจปรากฏว่ามีครอบครัวที่ทิ้งบ้านเอาไว้ว่างเปล่าไม่มีผู้อยู่อาศัยเลยถึง 14 ครอบครัว นาน ๆ จะกลับมาเยี่ยมบ้านครั้งหนึ่ง ชุมชนกุศปลาข้าวจึงเป็นชุมชนที่มีค่านิยมเหมือนกับคนในเมืองที่มีฐานะดี คือ จะมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์ขับ มีสิ่งของฟุ่มเฟือย พวกเครื่องเสียง โทรทัศน์ พัดลม โทรศัพท เป็นต้น ถ้าครอบครัวอื่นมี ตนเองก็อยากมีบ้าง เรียกว่าเห่อตามกัน ไม่ให้หน้าคนอื่น ถ้ารายได้จากการขายผลผลิตไม่พอซื้อสิ่งของก็จะไปกู้ยืมมาซื้อ หรือซื้อแบบผ่อนส่ง ลูกหลานเห็นว่าคนอื่นมี ก็อยากได้ให้เหมือนกับคนอื่น การหุงหาอาหารในครอบครัวแทบจะไม่มี เพราะส่วนใหญ่ซื้ออาหารสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูปจากร้านค้าภายในหมู่บ้าน การปลูกพืชผักสวนครัวก็เพื่อความสวยงาม เพราะไม่ได้ประกอบอาหารเอง จะกินส้มก็ต้องวิ่งไปซื้อที่ร้านค้า ตอนเช้าก่อนไปโรงเรียนเด็ก ๆ ก็จะซื้อข้าวกล่องกินและกลางวันก็กินที่ร้านค้าของโรงเรียน กลับบ้านก็ไปเที่ยวเล่นตามร้านอินเทอร์เน็ต หรือชวนกันไปเที่ยว เด็กเล็กก็ดูทีวีที่บ้าน ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน บางครอบครัว พ่อ แม่เล่นการพนันกินเหล้า มีการทะเลาะวิวาทเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับเด็ก ๆ การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวได้หดหายไป พ่อ แม่อ้างว่ามีภารกิจต้องออกไปทำงานหาเงิน ไม่มีเวลาหาอยู่หากิน หรือหาข้าวปลาอาหารให้ครอบครัว หรืออีกมุมมองหนึ่งก็คิดว่าจะไปหาให้ยากลำบากทำไม ซื้อจากตลาดง่ายกว่า คนที่หาอาหารพื้นบ้านตามท้องไร่ท้องนาก็นำมาขายได้ คนที่ขยันปลูกพืชผัก เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ก็ได้ขาย มีรายได้ดีมาสู่ครอบครัว คนที่เป็นหนี้ก็คือ คนที่ไม่ค่อยใช้แรงงาน ทำอะไรก็จ้าง และซื้อทุกอย่าง ทั้ง ๆ ที่ทำเองได้ แต่ต้องใช้เวลานาน สู้ต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ครอบครัวก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่านิยมในการอุปโภคบริโภคเปลี่ยนไป เด็ก ๆ มักจะเลียนแบบสื่อ พ่อ แม่ ขาดการถ่ายทอดหรือฝึกวิถีชาวบ้านให้ลูก ๆ ไม่เห็นคุณค่าของดีที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4.3.3 ความเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรมและค่านิยม

ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกุศปลาเค้า ได้เล่าถึงประเพณีวัฒนธรรมในอดีตว่า เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จะช่วยเหลือกันโดยทั้งหมู่บ้านพักการทำงาน ถือเป็นข้อค้ำเพื่อให้ทุกคนช่วยงาน และนำสิ่งของที่มียูไปช่วยงาน เช่น ไข่ ข้าวสาร ผัก ต่าง ๆ เท่าที่มีหรือหาได้ในชุมชน คนในชุมชนจะมีผู้นำด้านต่างๆ ผู้ที่ทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการทำโลงศพ การหาฟืนก่อกองฟอน เพื่อเตรียมไว้เผาศพ และในงานศพจะไม่มีการเล่นเหล้า หรืออาหารก็เลี้ยงเท่าที่มี จะเป็นงานที่มีแต่ความโศกเศร้า และเห็นอกเห็นใจผู้เป็นเจ้าภาพ แต่ในปัจจุบันนี้การจัดงานศพจะเป็นแบบการจัดงานตามความนิยม คือบางรายเจ้าภาพจะจ้างแม่ครัวพ่อครัวมาเพื่อทำอาหารเลี้ยงแขก และจ้างแรงงานในการล้างถ้วยล้างจาน และบางรายจะจัดเลี้ยงแบบโต๊ะจีนตามสมัยนิยมเพื่อให้สมกับฐานะ บางรายต้องไปกู้ยืมเงินมาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน งานแต่งงานในอดีตเป็นการจัดงานตามจารีตประเพณีของบรรพบุรุษ คือการหาผู้เฒ่าผู้แก่มาทาบถามสู่ขอสินสอดทองหมั้นก็ไม่มากเท่าที่หาได้ ค่าสินสอดเป็นเงินตั้งแต่ 4 บาทขึ้นไป คุณตาสอนเล่าว่า “คุณตาแต่งงานมีค่าสินสอด 100 บาท ถือว่าเยอะมาก เพราะคุณตาเป็นครู จึงมีเงินแต่งงานมากหน่อย” ค่าสินสอดขึ้นอยู่กับญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน การแต่งงานจะแต่งงานกับคนคนในชุมชนเดียวกัน หรือชุมชนใกล้เคียง ทุกคู่แต่งงานมีการหาพ่อล่ำแม่ล่ำ เพื่อให้เป็นพ่อเป็นแม่ของคู่แต่งงาน มีหน้าที่สั่งสอนอบรมในเรื่องของการครองเรือน การจัดงานแต่งงานมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะช่วยกันจัดหาสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมให้พร้อม ส่วนคนวัยกลางจะช่วยกันเข้าครัวทำอาหาร หมู่ม ๆ สาว ๆ คอยต้อนรับแขก ทำอาหาร เครื่องดื่มให้บริการแขก และช่วยกันล้างถ้วยล้างจาน เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสทำความรู้จักกัน เพื่อที่จะหมายปองเป็นคู่ครองต่อไป ปัจจุบันการแต่งงานจะต้องใช้จ่ายมากขึ้นหลายเท่าตัว เริ่มที่ค่าสินสอด ทองหมั้น ห้าหมื่นบาทขึ้นไป การจัดเลี้ยงอีก ห้าหมื่นถึงหนึ่งแสนบาท มีการจัดเลี้ยงอาหารเครื่องดื่ม พร้อมดนตรีวงใหญ่โต ตามสมัยนิยม โอ้อวดความมีหน้ามีตา การแจกการ์ดเชิญช่วยงานทำเป็นแบบธุรกิจ เชิญผู้ที่มีหน้ามีตาทางสังคมมาร่วมงาน ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องจึงค่อย ๆ เห็นห่างออกไป

การทำบุญประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ในอดีตมีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ฟังธรรม มหรสพคบงัน อาจจะมีการละเล่นตามเทศกาล เช่น รำวงชาวบ้าน การร้องสรภัญญะ การเตรียมหรือจัดหาข้าวของก็ช่วยกัน การจัดทำอาหารก็เตรียมช่วยกันทุกคนช่วยกันทำร่วมกัน เป็นอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล มีการไปเผ่นบุญกับพี่น้องบ้านได้ฝ่ายเหนือ เป็นโอกาสให้ญาติพี่น้องได้มาพบปะเยี่ยมเยียนกัน ข้าวปลาอาหารหาได้เท่าที่มี จากชาวบ้านที่เป็นแม่เฒ่า (แม่เฒ่า หมายถึง ผู้ที่อาสาเป็นผู้จัดหาข้าวปลาอาหารถวายแด่พระภิกษุของวัดทุกวัน) ไม่มีเครื่องดื่มมีนเมาเลย ส่วนการทำบุญในปัจจุบัน คณะกรรมการต้องเตรียมข้าวปลา อาหารพร้อมเครื่องดื่มไว้ต้อนรับแขกที่เชิญมาร่วมงาน เช่น การทำบุญประจำปี แห่เทียนเข้าพรรษา บุญกฐิน งานรื่นเริงต่าง ๆ จัดให้มี

มหรสพคบงกันใหญ่โต เมื่อมีการดื่มจนเมาก็จะเกิดปัญหาทะเลาะวิวาท และได้ยินบ่อยครั้ง ว่ามีการตีกัน ขำขันฟันแทงกัน อยู่หน้าเวทีหมอลำ บาดเจ็บ การจัดงานบุญที่เป็นประเพณีส่วนบุคคล เช่น งานบวช งานทำบุญอุทิศส่วนกุศล มีการจัดยิ่งใหญ่เทียบได้กับงานแต่งงาน

พอสรุปได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมหรือค่านิยมในการจัดงานต่าง ๆ ของคนในชุมชน เป็นการจัดงานที่ฟุ่มเฟือยใช้จ่ายเกินกำลังที่ครอบครัวหามาได้ จึงเกิดภาระหนี้สินตามมา ทั้งนี้เพราะเป็นค่านิยมที่ถือปฏิบัติตามคนอื่น ไม่เชื่อฟังคำสอนที่โบราณบอกสอนเอาไว้ว่า “ช้างขี่อย่าขี่ตามช้าง” ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง การจัดงานทั้งงานรื่นเริง และงานโสกเศร้า มีการจัดเลี้ยงที่ยิ่งใหญ่เท่า ๆ กัน จนแยกไม่ออก

ค่านิยมการส่งลูกเรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น การส่งลูกเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาหรืออุดมศึกษา เป็นค่านิยมที่เกิดขึ้นเนื่องจากชุมชนมีทัศนคติว่า คนที่ไม่มีความรู้หรือมีความรู้น้อยจะได้ประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำนา ทำไร่ เป็นอาชีพที่ต่ำต้อย ต้องตรากตรำทำงานหนัก ไม่มีหน้ามีตาในสังคม จึงอยากให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือสูงขึ้นจบมาแล้ว จะได้เป็นเจ้าคน นายคน เป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล (เจ้าคน นายคน หมายถึง การประกอบอาชีพรับราชการ มีเงินเดือนตลอดจนกว่าจะเกษียณอายุราชการ) ในราว 30 ปีก่อน เด็กที่เรียนจบมัธยมปลายหรือจบอนุปริญาาก็สามารถสอบเป็นครูประจำตำบล หรือเป็นเสมียน รับราชการได้ ชาวบ้านนิยมส่งลูกชายไปเรียนหนังสือต่อ การเรียนไม่ได้ลงทุนมากเหมือนในปัจจุบัน ครอบครัวที่ส่งลูกเรียนเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี มีที่นาหลายสิบไร่ มีวัว ควาย สัตว์เลี้ยงมากพอสมควร มีการแบ่งขายที่นาเพื่อส่งลูกเรียน แต่ยังเหลือไว้ทำกิน ด้วยค่านิยมหรือความคาดหวังที่จะให้ลูกได้รับราชการจึงเป็นค่านิยมที่อยู่ในความคิดของชาวบ้านมาตลอด พ่อ แม่ส่วนใหญ่จึงให้ลูก ๆ มีหน้าที่เรียนหนังสืออย่างเดียว ไม่ต้องช่วยทำงานบ้านหรืองานอาชีพที่ครอบครัวทำอยู่ อยากให้ลูก ๆ มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย อยากเรียนสูง ๆ ก็ส่งให้เรียน เมื่อเข้าเรียนตามสถานศึกษาเหล่านั้น ต้องปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษา มีการซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือ การแต่งกาย เป็นต้น เด็กเหล่านี้เมื่อคบเพื่อนก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมในเมือง สวมใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัย กินอาหารแบบสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูป ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การเรียนระดับอุดมศึกษาต้องไปเรียนต่างจังหวัดหรือเรียนที่กรุงเทพมหานคร ค่าใช้จ่ายก็จะเพิ่มขึ้น ด้วยฐานะของทางบ้านยากจนการเรียนก็ต้องกู้ยืมกองทุนเพื่อการศึกษา พ่อแม่ก็ส่งเสริมลูกให้ได้เรียน แม้จะกู้หนี้ยืมสินเพิ่มก็ยอม เมื่อเรียนจบแล้วต้องคืนร่นหางานทำ โดยการตระเวนสอบเพื่อรับราชการ ถ้าเรียนเก่งก็ได้ทำงานเร็วขึ้น ส่วนผู้ที่เรียนปานกลางต้องใช้จ่ายเงินอีกก้อนหนึ่งเพื่อให้ได้ตำแหน่งหน้าที่การงาน ดังคำพูดของหัวหน้าทีมวิจัย คุณจิตสมาน วาริขันธุ์ พูดในที่ประชุมว่า (การประชุมเวทีสรุปข้อมูลงานวิจัยในชุดโครงการชาติพันธุ์ผู้ไท วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2551 ณ ห้องฝ่ายคำ โรงพยาบาลเขาวง อำเภอกาฬสินธุ์) “การศึกษาทำให้เกิดหนี้ เพราะว่า ต้องใช้ค่าใช้จ่ายตั้งแต่เริ่มเรียนหนังสือระดับอนุบาล จนจบปริญญาตรี การเข้าทำงานรับราชการต้องจ่ายเงิน

เพื่อให้ได้เข้าทำงาน ชีละแสน ถ้าสอบสี่สอง ก็ต้องจ่ายสองแสน สอบสี่สามก็จ่ายสามแสน เป็นการลงทุนที่มากพอสมควร

เพื่อความมีหน้ามีตาและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล” ปัจจุบันเด็ก ๆ ที่เรียนจบมาแล้วยังไม่มียานทำงานมากมาย งานที่เป็นตำแหน่งทางราชการก็มีน้อยมาก หรือแทบจะไม่มี รับสมัครสอบที่ไหนก็จะมีคนสมัครเยอะมาก หรือเด็กบางคนงานที่ไม่ชอบก็จะไม่ทำ คนที่ต้องหาเงินใช้หนี้จากการเรียนหนังสือของลูก คือ พ่อ แม่ จึงต้องอพยพไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหาเงิน ทิ้งไร่นา ลูกหลานให้ตา ยายเป็นคนเลี้ยง การเข้าไปทำงานในเมืองค่าใช้จ่ายต่าง ๆ มากกว่าอยู่ในชนบท รายได้จึงเหลือไว้ใช้หนี้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะชุมชนมีแนวคิด ที่หลงกระแสวัฒนธรรมมากเกินไป ไม่รู้ไม่เข้าใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ไม่เห็นคุณค่า ติราคาตนเองต่ำจนเกินไป

พอสรุปได้ว่าการส่งลูกเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นนั้น เป็นค่านิยมที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม อยากให้ลูกหลานได้รับราชการ ลูกหลานเหล่านี้เข้าไปอยู่ในเมืองก็มีค่านิยมที่เลียนแบบความทันสมัยของคนในเมือง ทำให้มีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยตามมา ค่าเทอมหรือค่าบำรุงการศึกษาเป็นเพียงหนึ่งในสี่ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด นอนนั้นก็เป็นการใช้จ่ายเรื่องสิ่งของฟุ่มเฟือย

4.3.4 ความเปลี่ยนแปลงจากภาวะทางการเมือง การปกครอง

ในปี พ.ศ.2518 มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญเกิดขึ้นคือ ความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล จึงมี “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” เกิดขึ้น ชาวบ้านบางส่วนได้เข้าร่วมขบวนการนี้ด้วย มีการชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมอบรมสัมมนาเพื่อปลูกอุดมการณ์บนเทือกเขาภูพาน ที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไปประมาณ 3-4 กิโลเมตร ซึ่งเป็นแหล่งหาอยู่หากินของชาวบ้าน เช่น การหาของป่าล่าสัตว์ เก็บผักหักฟืนเป็นชีวิตประจำวันในยุคนั้น บางครั้ง เกิดการต่อสู้โจมตีและปะทะกันระหว่างชาวบ้านที่เป็นฝ่ายแนวร่วม กับค่ายทหารต่าง ๆ ในพื้นที่อยู่บ่อยครั้ง ชาวบ้านออกหาอยู่หากินในเวลาค่ำคืนไม่ได้หรือแม้แต่ออกไปนอนค้างคืนที่นา ก็ไม่ได้ ส่งผลให้ชาวบ้านเหมือนถูกจำกัดเขตทำมาหากิน การขึ้นไปทำไร่บนหลังเขาก็กังมีไม่มากนัก เพราะความกลัวและหวาดละแวง เหตุการณ์นี้ใช้เวลาหลายปีกว่าจะสงบ ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องซื้อที่อยู่อาศัยจากตลาดที่มีพ่อค้าแม่ค้าเริ่มนำมาขายภายในหมู่บ้าน และเริ่มมีคนในชุมชนบางส่วนเข้าไปทำงานตามเมืองใหญ่ ๆ เพื่อหารายได้ทดแทนการไปทำไร่มัน พร้อมกับนำกระแสความทันสมัย ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรมของต่างถิ่น เข้ามาสู่ชุมชน นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนของชุมชนอย่างกะทันหัน ต่อมารัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีนโยบายให้เกิดสันติสุขแก่ราษฎรที่หลงผิดเหล่านี้ เรียกว่า “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” มีการอนุญาตให้ประกอบอาชีพ ทำสวน ทำไร่ บนเทือกเขาภูพาน ในพื้นที่ที่มีการบุกรุกเป็นที่ทำกินมาก่อนก็มีการออกเอกสารสิทธิให้ เมื่อเหตุการณ์สงบลงชาวบ้านจึงสามารถออกไปทำไร่ ทำนา หาอยู่หากินได้ตามปกติ ยุคสมัยเปลี่ยนไป ความทันสมัยเข้ามา การปกครองของชุมชนเป็นการปกครองแบบสุภาภิบาลและเทศบาลตามการขยายตัวของชุมชน และความเจริญของพื้นที่ ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านถูกปลาค้าวเปลี่ยนเช่นกัน

พอสรุปได้ว่า ภาวะที่ไม่ปกติทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำให้ชุมชนมีการแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่าย คือชาวบ้านที่เป็นแนวร่วมของผู้มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับรัฐบาล ก็เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในป่า อีกฝ่ายเป็นชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านก็เกรงกลัวเหตุการณ์สู้รบจึงไม่กล้าออกไปหาอยู่หากิน วิธีชีวิตการทำไร่ทำนาถึลำบากมากขึ้น จนทำให้มีชาวบ้านบางส่วนอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลานานหลายปี พอกลับมาอยู่ในชุมชนก็นำความเปลี่ยนแปลงเข้ามาสู่ชุมชน ทั้งด้านวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และค่านิยมที่เปลี่ยนไปตามกระแสบริโภคนิยมอย่างเต็มตัว

4.3.5 โครงสร้างและนโยบายของภาครัฐ

ผลจากการวิจัยพบว่า แหล่งเงินกู้ของคนในชุมชนส่วนใหญ่มาจากโครงสร้างการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจของภาครัฐ สังเกตได้จากจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งทุนได้มากที่สุด ทำให้ชุมชนสามารถกู้ยืมเงินได้ง่ายขึ้น มีการกู้ยืมเงินโดยนำที่ดินไปจำนอง แล้วนำเงินมาลงทุนประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่สามารถสร้างรายได้แก่ครอบครัว หรือกู้ยืมเพื่อซื้อเครื่องจักร ที่ทันสมัยมาใช้ในการทำการเกษตร ในราวปี 2544 รัฐบาลได้สนับสนุนกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ เป้าหมายของกองทุนเพื่อให้ชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนภายในชุมชน สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทุกชั้นตอนตั้งแต่เริ่มทำประชาคมจัดตั้งกองทุน แต่มีสมาชิกบางส่วนนำมาใช้จ่ายในเรื่องสิ่งของสิ้นเปลือง ดังข้อมูลค่าใช้จ่ายของชุมชนในบทที่สาม เรื่องการใช้จ่ายสิ่งของสิ้นเปลืองมาเป็นอันดับหนึ่ง ประมาณ สี่ล้านกว่าบาทต่อปี และอันดับสองคือค่าใช้จ่ายเรื่องการอุปโภคและบริโภค อันดับสามเป็นค่าใช้จ่ายภาคการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน อีกนโยบายหนึ่ง คือ นโยบายการทำการเกษตรอินทรีย์ มีการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ในนาข้าวหรือการทำการเพาะปลูกพืชผักอื่น ๆ นโยบายนี้ได้รับการตอบรับจากชุมชนด้วยดีเพราะในช่วงนี้ราคาน้ำมันแพง ทำให้สินค้าอื่น ๆ แพงขึ้นด้วย ประกอบกับการใช้ปุ๋ยเคมี ที่ใช้เป็นเวลานานทำให้ดินแข็ง เสื่อมสภาพ ต้องเพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยมากขึ้น จึงหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ภายในตำบลลูกดปลาข้าวชุมชนก็ได้รับสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งโรงเรียนและจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ที่เป็นเครื่องจักร เครื่องมือ ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกอบรมทำปุ๋ยชีวภาพแก่เกษตรกรที่รวมกลุ่มกันมาทำปุ๋ย ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ยังมีการทำปุ๋ยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า นโยบายโครงสร้างการพัฒนาของภาครัฐ ในการสนับสนุนเงินกองทุน เพื่อให้ชุมชนมีการสร้างอาชีพสร้างรายได้ ถ้าชุมชนยังมีการใช้จ่ายสิ่งของที่สิ้นเปลือง มีค่านิยมตามกระแสวัตถุนิยมแล้ว ก็อาจทำให้เกิดภาวะการเป็นหนี้แก่ครอบครัวและชุมชนได้ กระแสการพัฒนาในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็นเรื่องที่มีการส่งเสริมควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

บทที่ 5

รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน

5.1 รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน

ชุมชนกุศปลาเค้า มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรม หรือบริโคโนมีย่มาก เป็นชุมชนที่มีลักษณะชนบทกึ่งเมือง มีการปรับเปลี่ยนวิถีตามกระแสบนความไม่พร้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเมือง การปกครอง ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ชาวบ้านปรับตัวไม่ทัน การก่อเกิดหนี้สินเริ่มแรกเกิดจากการกู้เงินหรือกู้ยืมเพื่อเพิ่มผลผลิตในการทำไร่ทำนา หรือชาวบ้านเรียกว่าการขายข้าวเขียว (ขายข้าวเขียว หมายถึง การกู้เงินมาลงทุนทำนา แล้วชดเชยคืนเมื่อเก็บเกี่ยวข้าว ราคาผลผลิตจะต่ำกว่าราคาขายจริง เช่น ข้าวถึงละ 80 บาท ราคาขายข้าวเขียวจะอยู่ที่ 50 บาท ถ้าคิดรวมอัตราดอกเบี้ยสูงมาก) ถึงจะถูกเอารัดเอาเปรียบ ชาวบ้านก็ยอมเพราะต้องนำมาลงทุนในการทำนา การชำระหนี้ก็จะชำระเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต ในรายที่มีการกู้เงินมากเกินจำนวนผลผลิตก็จะเป็นหนี้ต่อ ในปีการผลิตต่อไป ในกรณีกู้ยืมก็จะคิดเป็นปุ๋ย 1 กระสอบต่อข้าว 10-15 ถัง เมื่อเก็บเกี่ยวข้าว นายทุนที่ให้กู้ก็จะตามเก็บข้าวถึงยุ้งฉางของลูกหนี้ มีลูกหนี้บางรายจ่ายหนี้ทั้งหมด ข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ก็หมดพอดี ต้องกู้ข้าวคนอื่นไว้กิน เกิดปัญหาหนี้สินตามมา หนี้สินแบบนี้ส่วนใหญ่เกิดกับครอบครัวที่มีที่นาไม่มาก ลักษณะดินเป็นดินทราย ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ต้องใช้ปุ๋ยในปริมาณที่มากกว่านาที่อยู่บริเวณใกล้เชิงเขา มีการจ้างทำนาทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มทำนา การไถนา การปักดำ ตลอดจนการเก็บเกี่ยว ถ้าครอบครัวที่มีที่นากว้าง เป็นนาดีนา (นาดีนา หมายถึง ที่นาที่อยู่ละแวกเชิงเขาภูเขา น้ำเซาะความอุดมสมบูรณ์มาจากภูเขา) ผลผลิตต่อไร่สูง ปริมาณการใช้ปุ๋ยน้อยมาก การปักดำง่าย ใช้แรงงานในครอบครัวหรือจ้างแรงงานบ้าง จะทำนาเสร็จทีหลังเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายก็จะไม่มากนัก ราวปี พ.ศ. 2534 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ชาวบ้านรู้จักการจำนองที่ดินบ้าน หรือที่นาเพื่อซื้อรถไถนา พร้อมกับเงินสมทบที่ได้จากการขายสัตว์เลี้ยง การกู้ยืมเป็นการกู้ยืมในระยะ 1-10 ปี ชำระคืนเป็นงวด ๆ พร้อมดอกเบี้ยปีละ 1 ครั้ง เงินที่นำมาชำระหนี้ได้มาจากการขายผลผลิตหรือขายสัตว์สิ่งของที่มีอยู่ในครอบครัว เมื่อครบกำหนดก็จะชำระหนี้หมด บางรายมีการกู้ยืมเพื่อนำมาซื้อที่ดินทำกิน โดยการนำที่ดินที่ซื้อเข้าจำนองกับ ธ.ก.ส. มีการชำระหนี้ตามที่กำหนดก็ได้ที่ทำกินเป็นของตนเอง ดังกรณีของผู้ช่วยฯ ทนิตย์ หนึ่งในทีมวิจัย บอกว่า “ที่ทำกินที่พ่อแม่ให้มาไม่มาก ถ้าไม่กู้เงิน ผมก็ไม่มีที่ดินทำกินไว้ให้ลูก” มีเกษตรกรบางรายที่กู้หนี้เงินกินตัว หรือนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ การชำระหนี้ก็เงิน อาจต้องแบ่งขายที่ดินของตนเอง หรือกู้ยืมเงินจากนายทุนมาใช้หนี้อีกทีหนึ่ง วนเวียนอยู่กับการใช้หนี้ทั้งปี มีหลายครอบครัวที่ต้องอพยพไปทำงานต่างถิ่นเพื่อมาผ่อนชำระหนี้

และจากเวทีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชน ชุมชนเห็นร่วมกันว่า การแก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สิน อยู่กับภาวะความจำเป็นของครอบครัว เช่น ครอบครัวที่มีลูกเรียนหนังสือ ก็ต้องใช้ค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก คงจะใช้หนี้ให้หมดไปในช่วงนี้ไม่ได้ ค่าเล่าเรียนหรือค่าเทอม ไม่แพงเท่าไร แต่

ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเช่าหอพัก ค่าน้ำค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เครื่องแต่งตัว ค่าอาหาร จะมากกว่า บางรายที่ไปศึกษาต่อที่อื่นในระดับอุดมศึกษา รายจ่ายก็จะเพิ่มขึ้น อาจจะมีการกู้ยืมเงินกองทุนเพื่อการศึกษาของรัฐบาล เพราะพ่อแม่ไม่มีทุนส่งเสียอย่างเพียงพอ ในครอบครัวที่หมดภาระที่ต้องส่งเสียลูกหลานเล่าเรียนก็จะพยายามลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น การลดค่าใช้จ่ายการซื้อหอย ค่าเหล้าหรือนูหรี แล้วนำเงินเหล่านั้นไปเก็บสะสมเป็นเงินออม มีบางครอบครัวก็เห็นด้วยจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครอบครัวที่ไม่มีหนี้ มีการลดรายจ่ายโดยการหันมาปลูกพืชผักสวนครัว เท่าที่ทำได้ เพราะยังมีเนื้อที่บริเวณบ้านไว้ปลูกอยู่บ้าง ประกอบกับทางราชการมีการ ส่งเสริมโครงการเกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว การปลูกพืชผักสวนครัวแบบกระถางยางรถยนต์ การเลี้ยงปลา นอกจากนี้ก็มีการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ โดยการรวมกลุ่มฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ได้รับความสนใจจากชุมชนมากเพราะเป็นการลดต้นทุนการซื้อปุ๋ยและเห็นตัวอย่างเกษตรกรที่ทำมาก่อนแล้วประสบผลสำเร็จ เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชนแล้ว จึงสามารถแยกการจัดการหนี้ได้ดังนี้

ในกรณี 13 ครอบครัวที่ไม่มีหนี้ สาเหตุที่ไม่มีหนี้ เนื่องจากเป็นครอบครัว ที่อยู่ลำพัง 2 คน ไม่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบ ลูก หลาน และครอบครัวผู้สูงอายุ ที่ต้องได้รับการเลี้ยงดูจากลูกหลาน เป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นได้ยาก เพราะครอบครัวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวใหญ่ที่มีภาระในการรับผิดชอบ ที่ต้องแสวงหาในเรื่องของความสะดวกสบาย อย่างไรก็ตามยังมีครอบครัวที่เป็นกรณีตัวอย่างด้านการดำเนินชีวิต ดังกรณีของป้าเดือน สิงห์บรรณ ดังนี้

ป้าเดือนในปัจจุบันอายุ 63 ปี อาศัยอยู่กับสามี 2 คน ซึ่งสามีของป้าเดือนมีอาชีพรับจ้างเลี้ยงวัว อยู่บนหลังเขา ในระหว่างที่คุณลุงเลี้ยงวัวอยู่นั้น คุณลุงจะหาอาหารจากป่าที่มีอยู่ตามฤดูกาล เพื่อนำมาเป็นอาหารการกินในครอบครัว หากหาได้จำนวนมากคุณป้าเดือนจะแบ่งขายนำเป็นค่าใช้จ่ายและเก็บออมไว้ รายได้อีกส่วนหนึ่งได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และจากลูกหลานส่งมาให้ ค่าใช้จ่ายในครอบครัว จะเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าน้ำ ค่าไฟ เกลือ น้ำปลา เป็นต้น ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายด้านอุปโภคบริโภคเท่านั้น ครอบครัวของป้าเดือนก็มีวิถีชีวิตเหมือนกับคนอื่น ๆ ในชุมชน การไปช่วยงานบุญ ประเพณีป้าเดือนจะช่วยเท่าที่หามาได้ คือคราวละ 10 - 20 บาท ในเวลาเจ็บป่วย คุณลุง คุณป้าจะมีบัตรประกันสุขภาพ (บัตรทอง) ซึ่งไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล จะเสียเฉพาะค่าเดินทาง คราวละประมาณ 20 บาท จากวิถีการดำเนินชีวิตจะเห็นได้ว่า คุณลุงคุณป้าไม่ซื้อหอย ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุรา เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่าเป็นรายจ่ายในหมวดสิ้นเปลือง เช่น ค่าใช้จ่ายสุรา นูหรี หอย (ดังข้อมูลในบทที่ 3) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การดำรงชีวิตเช่นนี้ทำให้ป้าเดือน ไม่ก่อให้เกิดหนี้ อย่างคำพูดของป้าเดือนได้พูดไว้ว่า “ที่ไม่มีหนี้เพราะกลัวว่าจะไม่มีปัญหาหาใช้กินเขา ไม่มีที่นา ต้องรับจ้างเลี้ยงวัวอยู่บนภูเขา ค่าแรงที่ได้จากการรับจ้างเลี้ยงวัวคือข้าวเปลือกเก็บไว้กินในแต่ละปี หาของป่า มากิน มาขายบ้างพออยู่ได้ แต่ก่อนป้าเดือนจะไปรับจ้างทำไร่นา แต่ในปัจจุบัน อายุมากขึ้นประกอบกับ สุขภาพไม่ค่อยดี จึงไม่ได้ไปรับจ้างนานแล้ว ค่าใช้จ่ายในบ้านส่วนใหญ่จะเป็น สิ่งที่ทำขึ้นเองไม่ได้ เช่น เกลือ น้ำปลา ผงซักฟอก หยูกยา แต่ก็ไม่ได้ซื้อบ่อยเพราะอยู่กันตาม

ลำพังสามภรรยา ไม่ได้ลำบากอะไร อยู่เหมือนเคยอยู่ ลูกเต้าเขาก็มีครอบครัวไปหมดแล้ว แยกไปอยู่กินกันเอง” (จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ในวันที่ 28 มิถุนายน 2550)

อย่างไรก็ตามจากสาเหตุของปัญหานี้สันเป็นปัญหาที่ทุกระดับจำเป็นต้องหาทางแก้ไข เพราะสาเหตุเกิดจากหลายระดับ เช่นระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องหาทางแก้ไข โดยรูปแบบของการจัดการ คือ

5.2 การจัดการหนี้ในระดับปัจเจก

จากผลการวิจัย ในบทที่สาม พบว่า ค่าใช้จ่ายที่มอันดับหนึ่ง เป็นเรื่องค่าใช้จ่ายที่เป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล เกี่ยวกับการซื้อของใช้สิ้นเปลือง พวกเหล้า บุหรี่ การพนัน ขนมนมเคี้ยว เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล การปรับเปลี่ยนนิสัยของตัวบุคคลจึงเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งของการแก้ปัญหา การจัดกระบวนการวิจัยในชุมชน ทำให้หลายคนทราบว่าตนเองต้องปรับเปลี่ยนตัวเอง เช่น การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง และพยายามผลิตในสิ่งที่ตนเองสามารถผลิตเองได้ ซึ่งเมื่อทำความเข้าใจถึงรากลึกจริง ๆ แล้วเป็นเรื่องที่สามารถ ทำได้ง่าย ๆ ขึ้นอยู่กับว่าจะเริ่มนับหนึ่ง เมื่อไหร่ ดังคำพูดของคุณสมคิด ไชยบุตร หนึ่งในทีมวิจัย (เวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดการทำงานวิจัย วันที่ 17 มกราคม 2551 ณ ศาลาหนองโสน บ้านกุดปลาเค้า) บอกว่า “เมื่อได้มาร่วมทีมวิจัยนี้สัน จากการลงพื้นที่ การเก็บข้อมูล ตลอดจนการศึกษาดูงานจึงทำให้มีโอกาสทบทวนตนเอง และพบว่าค่าใช้จ่ายบางส่วนของตนเองเกิดจากความเคยชิน เป็นการใช้จ่ายเรื่องที่ฟุ่มเฟือย เมื่อคิดเป็นจำนวนเงินในรอบปีแล้วเป็นจำนวนมาก เช่น ชอบซื้อของสะสม พวกของใช้ในครัวเรือนที่มีราคาแพง เก็บไว้ในตู้โชว์ ไม่ได้นำออกมาใช้ประโยชน์ หรือนำออกมาใช้ ปีละครั้ง ซื้อเสื้อผ้าใหม่ ๆ ทั้งที่ของเดิมมีอยู่เต็มตู้หรือใส่ยังไม่หมด การลดปัญหาการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่สามารถลดรายจ่ายลงได้เป็นจำนวนมากหรืออาจจะเป็นการออมเงินเพื่อมาแก้ปัญหาหนี้สินด้วยซ้ำ การซื้อสิ่งของด้วยระบบเงินเชื่อ เป็นการก่อหนี้ตัวใหม่ การแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายจึงต้องเริ่มที่ตัวเอง เพราะตนเองเป็นแม่บ้านดูแลเรื่องการใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ของครอบครัวอยู่แล้ว ปัจจุบันเมื่อจะใช้จ่ายก็จะคิดบนพื้นฐานความเป็นอยู่ของตนเองว่า ซื้อเพราะอะไร สิ่งนั้นจำเป็นขนาดไหน ถ้าไม่มีสิ่งนั้นแล้วจะเป็นอย่างไร ซึ่งแตกต่างจากก่อนทำวิจัยมาก” การปรับตัวเรื่องการใช้จ่ายในระดับปัจเจกบุคคลนับเป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยเฉพาะแม่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่บริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมถึงการปลูกฝังค่านิยมเรื่องวิถีการดำเนินชีวิตของลูกหลานด้วย คนในชุมชนที่ร่วมกระบวนการและทีมวิจัยเอง ทุกคนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่สามารถทำได้ก่อนที่จะคิดแก้ปัญหาของชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดการปัญหานี้สัน ในระดับปัจเจกบุคคลนั้น ไม่ใช่เฉพาะการเพิ่มรายได้เท่านั้น การจัดการอยู่ที่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมส่วนบุคคลมากกว่า โดยเฉพาะลดการใช้

จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง สร้างคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเริ่มที่แม่บ้านหรือหัวหน้าครอบครัวปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี จึงขยายแก่ครอบครัวและชุมชนต่อไป

5.3 การจัดการหนี้สินในระดับครอบครัว

จากการศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุฎปลาข้าว พบว่า ครอบครัวที่สำรวจจำนวน 90 ครอบครัว มีหนี้ จำนวน 77 ครัวเรือน ครอบครัวที่ไม่มีหนี้ 13 ครอบครัว โดยเฉลี่ยแล้วหนี้สินของครอบครัว ๆ ละแปดหมื่นกว่าบาท รายรับอันดับหนึ่งของชุมชนมาจากการกู้ยืมและนำมาใช้จ่ายเรื่อง ของใช้สิ้นเปลือง การอุปโภคและบริโภค การประกอบอาชีพตามลำดับ ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทำให้ชุมชนเห็นว่า ควรจะหาแนวทางในการจัดการปัญหาหนี้สิน โดยการทบทวนตนเองและแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับวิถีความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ไม่มีหนี้หรือครอบครัวที่สามารถบริหารจัดการเรื่องหนี้ของครอบครัวได้ มีเกษตรกรบางรายหันมาลงทุนประกอบอาชีพในการรับเหมาก่อสร้างและค้าขาย โดยการจำนองที่นำมาเป็นทุน การลงทุนโดยขาดการวางแผนที่รัดกุมหรือขาดทักษะในการบริหารจัดการจึงทำให้ขาดทุน ไม่มีเงินที่จะมาผ่อนชำระหนี้ ต้องกู้ยืมจากนายทุนนอกระบบเพื่อมาชำระหนี้ที่กู้ยืมมาก่อน อย่างกรณีของหัวหน้าโครงการ คุณจิตสมาน วาริขันธุ์ เล่าว่า “ เดิมครอบครัวมีการกู้ยืมเงิน โดยจำนองที่นา เพื่อลงทุนรับเหมาก่อสร้าง ลงทุนซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง จ้างแรงงานในหมู่บ้าน รับเหมางานก่อสร้าง ทั้งของหน่วยงานราชการ และเอกชนทั่ว ๆ ไป แรก ๆ มีการรับงานเท่าที่ห้างร้านของตนเองทำได้ จึงเกิดรายได้พอที่จะนำมาใช้จ่ายในครอบครัว ต่อมาด้วยความอยากได้รายได้เพิ่มมากขึ้นจึงขยายการรับงานให้มากขึ้น ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้น การบริหารจัดการไม่เป็นระบบ ยุ่งเหยิงกันไปหมด ทำให้ร้านทำงานส่งตามสัญญาไม่ทัน จึงถูกปรับเป็นจำนวนเงินหลายแสนบาท ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นค่าวัสดุก่อสร้างที่ยังจ่ายไม่ครบ เงินค่าแรงลูกน้องที่มาช่วยทำงาน รวมทั้งค่าใช้จ่ายประจำวันภายในครอบครัว และเงินก้อนสุดท้ายที่ทำให้เขาเป็นหนี้เพิ่มขึ้น คือเขาหันเข้ามาสมัครเป็นนักการเมืองท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งนักการเมืองปัจจุบันต้องมีลักษณะเป็นเจ้าบุญทุ่ม ไม่มีคำว่าจน ลงสนามแล้วต้องชนะ เขาว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรได้มาฟรี ๆ การได้มาซึ่งตำแหน่งและหน้าตาในสังคม ต้องมีการลงทุน ทุกวันนี้เขาเป็นนักการเมืองท้องถิ่น กิจการรับเหมาก่อสร้างต้องหยุดชะงัก เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียน มีภาระหนี้สินประมาณหนึ่งล้านบาท จากการหันมาทบทวนตัวเอง ประกอบกับได้ทำวิจัยปัญหาหนี้สินของชุมชนทำความเข้าใจกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศึกษาดูงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เธอคิดว่าการแก้ไขปัญหาลำพังคนเดียวคงแก้ไขไม่ได้ เธอจึงชวนสามีเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมกัน สามีเธอปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเป็นช่างรับเหมาก่อสร้างดื่มเหล้าเกือบทุกวัน กลับมาอยู่กับครอบครัว ทำให้เข้าใจชีวิตและแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมมากขึ้น เขาอพยพครอบครัวออกไปอยู่ที่นา ใช้วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ทำนาเก็บไว้บริโภคในครอบครัว ช่วยเหลือญาติพี่น้องในเรื่องการทำนาและเรื่องอื่น ๆ สามีไปร่วมทำปุ๋ยกับกลุ่มของชุมชนกุฎปลาข้าวผลิตปุ๋ย

อินทรีชีวิตภาพ เพื่อนำมาใช้ในการทำนาของตนเองและขายให้แก่ชาวบ้านคนอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจากปีนี้ปุ๋ยเคมีราคาแพงจึงทำให้ปุ๋ยอินทรีย์ขายได้มากพอสมควร เธอรู้จักลดค่าใช้จ่ายโดยการปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ปลูกไม้ผล เธอพยายามไม่ก่อหนี้เพิ่มและพยายามชำระหนี้ที่มีอยู่เท่าที่ทำได้ และเธอคิดว่าเธอจะทดลองทำงานประสบผลสำเร็จแล้วค่อยขยายหรือให้คนอื่น ๆ ในชุมชนได้เรียนรู้ต่อไป

กลุ่มที่มีหนี้สินบางส่วนก็เห็นด้วยกับวิถีครอบครัวที่ไม่เป็นหนี้ ครอบครัวเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีการปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกไม้พื้นบ้าน ภายในครัวเรือน พื้นห้องบ้านใกล้เรือนเคียงก็มาเก็บไปกินได้ ลดค่าใช้จ่ายในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ และมีการออมเงินบ้างเล็กน้อย ทั้งเป็นลักษณะกลุ่มและส่วนตัว คือนำเงินไปฝากธนาคารเอง เดือนละ 20-500 บาท อบายมุขทุกชนิดไม่เกี่ยวข้อง เครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นของใช้ภายในครัวเรือนก็มีเท่าที่จำเป็น บ้านไม้ขนาดไม่ใหญ่โต เช่น อุปกรณ์การทำกรเกษตร รถจักรยานยนต์ ของใช้ที่ฟุ่มเฟือยประเภทเครื่องอำนวยความสะดวก ไม่ค่อยมี แต่ชุมชนก็มองพวกเขาว่าเป็น “คนจี๊ด” (คนจี๊ด หมายถึง คนที่ไม่ค่อยใช้จ่ายเงิน ให้อยู่หากินแบบพื้นบ้าน) ซึ่งทุกคนในชุมชนเห็นครอบครัวเหล่านี้ว่าเป็นครอบครัวที่โบราณ ไม่ทันสมัย และพวกเขาคิดไม่ถึงว่ารายจ่ายที่ละเล็กละน้อย เมื่อคิดเป็นรายปีแล้วก็มากพอสมควร การทำนา ครอบครัวที่ไม่เป็นหนี้จะทำนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ใช้แรงงานในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง หมุนเวียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาหารการกินก็จัดให้เท่าที่หาได้ ไม่ฟุ่มเฟือยจนเหลือเฟือ ชาวนาส่วนใหญ่ของหมู่บ้านต้องจ้างทุกขั้นตอนการทำนา ถ้าหาลูกจ้างภายในหมู่บ้านไม่ได้ก็ต้องไปหาจากที่หมู่บ้านอื่น ซึ่งต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายและค่าจ้างก็แพง อ้างว่า ต้องไปทำไร่ ครอบครัวที่ไม่ทำไร่ก็ว่างงานอยู่เฉย ๆ มีการคิดหาเงินแบบง่าย ๆ คือ การฟุ้งหวง เพื่อคงคืออาจจะรวยทางลัด มีโอกาสได้ล้มตาอำปากกับคนอื่นเขาบ้าง แต่แล้วเมื่อคิดค่าใช้จ่ายต่อปีก็มากพอสมควร หลังจากได้รับรู้ข้อมูลและร่วมงานวิจัย ความคิดเห็นในเวทีได้แบ่งออกเป็นสองฝ่ายคือ ฝ่ายที่บอกว่าสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลงได้ เช่น ลดการใช้จ่ายเรื่องเหล้า บุหรี่ การพนันต่าง ๆ ส่วนอีกฝ่ายที่สองบอกว่า ไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายได้ เนื่องจากลูกยังเรียนหนังสือ ต้องใช้จ่ายทุกเรื่องเกี่ยวกับการเรียน ความเป็นอยู่ โดยเฉพาะระดับมัธยมและอุดมศึกษา ค่าใช้จ่ายในการไปเรียนหนังสือรวมถึงการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายเรื่องการซื้ออยู่ ซื้อกิน ค่าบัตรเติมเงิน เป็นต้น นับเป็นช่วงที่ใช้จ่ายเงินโดยไม่คิดไตร่ตรอง เพราะถูกปลูกฝังมาจากครอบครัวว่า ลูกอยากได้อะไรต้องหาให้เท่า ๆ กับเด็กคนอื่นเขา ไม่ว่าฐานะจะร่ำรวยหรือยากจน กลัวลูกจะน้อยหน้าคนอื่น หรือต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนที่กำหนดไว้ ดังคำพูดของคุณครูวิไลวรรณ (จากการพูดคุยในเวทีสรุปปิดโครงการวิจัยฯ วันที่ 25 พฤษภาคม 2551) ครูโรงเรียนกุศโลบายราษฎร์บำรุง ซึ่งเป็นโรงเรียนของตำบลกุศโลบายสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 พูดว่า ปัจจุบันไม่สามารถแยกออกได้เลย ว่าเป็นเด็ก ๆ คนไหนเป็นลูกของครอบครัวที่มีฐานะดีหรือมาจากครอบครัวที่ยากจน ทุกคนที่เรียนที่นั่นเท่าเทียมกันหมด ไม่ว่าจะเป็น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การเรียน เงินค่าอาหารและค่าขนมประจำวันที่พอ แม่ให้แก่ลูก ๆ ไปโรงเรียน

สรุปได้ว่า การจัดการเรื่องหนี้สินในระดับครอบครัว อยู่ที่การจัดการเรื่องรายจ่ายภายในครอบครัว ครอบครัวที่ไม่มีหนี้หรือมีหนี้สินน้อยเป็นครอบครัวขนาดเล็ก อายุมากแล้ว อยู่แบบพึ่งตนเอง หาอยู่หากินตามธรรมชาติ พอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่กู้ยืมเพราะกลัวจะหาเงินมาใช้คืนหนี้ไม่ได้ ส่วนครอบครัวที่มีหนี้การดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม มีค่านิยมทำตามคนอื่นมากกว่าการสร้าง ความมั่นใจภายในครอบครัว

5.3 การจัดการหนี้สินในระดับชุมชน

จากการศึกษา ชาวகுடปลาเค้าเคยมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการของชุมชน ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นหลาย ๆ กลุ่ม คือ

1. กลุ่มเตาไห เป็นกลุ่มที่ต่อยอดภูมิปัญญาและสนองตอบรับทรัพยากรที่มีอยู่คือดินในละแวกนี้เป็นดินที่มีความเหมาะสมในการนำทำเครื่องปั้นดินเผาและมีภูมิปัญญาในเรื่องนี้ จึงมีการปั้นเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก อีกทั้งยังมี การรวมกลุ่มเพื่อปั้นเครื่องปั้นดินเผา พวกครก ชาม ไห หรือวัสดุอื่น ๆ ที่ใช้ภายในครัวเรือน มีการทำเพื่อนำไปขาย หรือแลกเปลี่ยนสิ่งของจากชุมชนอื่นที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เช่นการทำครก หรือตุ่มใส่น้ำไปแลกข้าว ต่อมากลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากทางการจำนวนหนึ่ง ในตอนแรก การดำเนินงานของกลุ่มนับว่าอยู่ในระดับดี ต่อมาผู้ร่วมกลุ่มเห็นว่าการทำงานปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นงานที่ทำได้ช้า ใช้เวลานาน ประกอบกับไม่มีการบริหารจัดการด้านการตลาด ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทำออกมามีจำนวนมาก สมาชิกกลุ่มมีรายได้ไม่แน่นอน ขณะเดียวกันสมาชิกกลุ่มต้องแยกไปประกอบอาชีพหลักคือการทำนา อีกทั้งพื้นที่ใช้ประกอบกิจกรรมเปียกและ จึงทำให้เป็นปัญหาต่อการทำงาน จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มต้องหยุดการทำงาน

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ทำให้เกิดความล้มเหลว คือ

2. กลุ่มปุ๋ย

เห็นว่าจึงทำให้การรวมกลุ่ม และในปัจจุบันการจัดตั้งกลุ่ม ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับเงินงบประมาณจากภาครัฐ และผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจเป้าหมายที่แท้จริงของกลุ่ม เข้าใจว่าวัตถุประสงค์เพื่อการกู้ยืมเงิน บางส่วนก็เพื่อประกอบกิจกรรมส่งเสริมอาชีพร่วมกัน กระบวนการทำงานแบบกลุ่มไม่ชัดเจน หรือมีส่วนร่วมเฉพาะคณะกรรมการสมาชิกไม่มีเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ชุมชนขาดวิทยากรผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้นำที่เป็นทางการก็มีแนวคิดในเรื่องการพัฒนาเป็นเรื่องรองรับงบประมาณจากภาครัฐหรือจากภายนอกชุมชน ไม่มีแนวคิดในการค้นหาภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้ว นำมาพัฒนาหรือฟื้นฟูให้ดีขึ้น ทำให้กลุ่มไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร พอหน่วยงานไม่อุดหนุนงบประมาณมาให้ก็เลิกทำ หรือไม่ก็ยังคงดำเนินการเฉพาะกรรมการและกลุ่มผู้นำเงินกองทุนบางส่วนก็นำไปให้สมาชิกกู้ยืม ไม่ได้ติดตามประเมินผลว่าไปประกอบกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือไม่ แต่ส่วนใหญ่ก็นำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การให้ลูกหลานเป็นค่าใช้จ่ายในการไปโรงเรียน จากการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล รายรับ รายจ่าย รวมทั้งหนี้สินของชุมชนแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เราสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้ ถ้าเราหยุดก่อ

หนี้สินเพิ่มขึ้นอีก และพยายามลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยออกไป ปัจจุบันราคาปุ๋ยที่ใช้ในการทำนาและทำไร่สูงขึ้นมาก จากปีที่แล้วเป็น 2 เท่า เพราะราคาน้ำมันสูงขึ้น ประกอบกับกระแสการผลิตปุ๋ยชีวภาพภายในอำเภอเขาวง มีมากขึ้นเกือบทุกหมู่บ้านทำให้คนในชุมชนสนใจที่จะผลิตปุ๋ยใช้เอง วัตถุประสงค์ เช่น พวกมูลสัตว์ แกลบเผาที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น จึงมีการรวมกลุ่มกันไปฝึกทำปุ๋ยชีวภาพที่ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงของตำบลกุดปลาเค้า จากการพูดคุยเกษตรกร ในหมู่บ้านที่มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มาเมื่อปีที่แล้วมาปรากฏว่าสามารถลดต้นทุนลงได้มาก อัตราการใช้ปุ๋ยเคมีลดลงเหลือ 1 ใน 5 ของปุ๋ยเคมีที่ใช้ในนาข้าวทั้งหมด คือ จากเดิมใช้ปุ๋ยเคมี 10 กระสอบต่อไร่ 25 ไร่ ปัจจุบันหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพเพิ่มขึ้น 30 กระสอบ ปุ๋ยเคมียังคงใช้อยู่ 2 กระสอบ ประกอบชาวบ้านหลายครอบครัวยังคงเลี้ยงวัวเลี้ยงควายอยู่ ดังนั้นวัตถุประสงค์ที่นำมาทำปุ๋ยจึงหาได้ในชุมชน แรงงานที่ทำการรวมกลุ่มกันทำกลุ่มละ 5-10 คน ผลิตได้จำนวนมากจนเหลือที่จะใช้ในนาของตนเองก็ขายเป็นรายได้เสริม

สรุปได้ว่า การจัดการเรื่องปัญหาหนี้สินของชุมชน ยังเป็นการมีการจัดการโดยการลดค่าใช้จ่ายเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากตลาดซึ่งมีราคาแพงตามระบบกลไกของตลาดโลก ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ที่ทำจากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน

4. นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวกับการจัดการปัญหาหนี้สิน

ในปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านที่เริ่มสมัครเป็นสมาชิก ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) มีสิทธิกู้ยืมเงิน เพื่อนำมาซื้อปัจจัยการผลิต ในการทำไร่ ทำนา ช่วงแรก ๆ จำนวนที่นำ ขย าว วัว ควาย สมทบซื้อรถไถนาเดินตาม เพราะเห็นว่าไถนาได้เร็วกว่าใช้ควาย ต่อมาให้สมาชิกกู้เพื่อ ซื้อ ที่ดิน กู้เพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพอื่น ๆ การกู้เพื่อต่อเติมหรือสร้างบ้าน กู้ยืมเพื่อส่งลูกเรียนต่อระดับปริญญา การกู้ยืมเป็นลักษณะการจำนองที่ดิน แล้วผ่อนชำระเป็นงวด ทุกปี ถ้าสมัครเป็นสมาชิกแล้ว ต้องกู้ยืมเงินตามสิทธิที่หน่วยงานจัดให้ ถ้าภายในสองปียังไม่กู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. เขาก็จะให้ออกจากการเป็นสมาชิก หรือกู้ยืมแล้วไม่สามารถชำระหนี้ได้ ตามที่กำหนด ทางหน่วยงานก็จะประกาศขายทรัพย์สินที่ลูกค้านำไปจำนองเอาไว้ ปัจจุบัน ธ.ก.ส. มีการให้บริการที่เทียบเท่ากับธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ มีการปล่อยกู้เพื่อซื้อรถจักรยานยนต์และรถยนต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่นอกเหนือจากการส่งเสริมการทำ การเกษตร และยังมียโยบายของรัฐบาลอีกอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมการเป็นหนี้แก่ชุมชน คือ ในปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลที่นำโดย พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นนโยบายประชานิยม หาเสียงก่อนการเลือกตั้ง มีโครงการต่าง ๆ ลงมาสู่หมู่บ้านมากขึ้น เพื่อให้ชุมชนมีความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนเงินกองทุนในการประกอบอาชีพ สนับสนุนเป็นกองทุนหมุนเวียน คือ กองทุนหมู่บ้าน ๆ ละ หนึ่งล้านบาท เมื่อหมู่บ้านมีความพร้อมในการบริหารจัดการจึงให้กู้ยืมจากธนาคาร ธ.ก.ส. มาบริหารจัดการเองอีกหนึ่งล้านบาท รวมเป็น 2 ล้านบาทและกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีก รวมเงินหมุนเวียนที่มีอยู่ในหมู่บ้านทั้งสิ้นประมาณ สองล้านหกหมื่นบาท เป็นสาเหตุหนึ่งในการเพิ่มภาระหนี้สินแก่ชุมชน เพราะว่า บางครอบครัวมีหนี้ไม่มากนัก เมื่อสมัครเป็นสมาชิกกองทุนมีสิทธิกู้ก็กู้ไว้มาก่อน เพื่อไม่ให้เสียเปรียบสมาชิกคนอื่น กู้แล้วนำไปฝากไว้กับ

ธนาคาร ซึ่งได้ดอกเบี้ยน้อยกว่าที่ต้องจ่ายให้กับกองทุน สำหรับครอบครัวที่มีหนี้กับที่อื่นก็กู้ยืมไปใช้หนี้ แต่ก็ไม่เพียงพอ เพราะมีหนี้เป็นจำนวนมาก ในขณะที่รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรมีน้อย จึงเกิดการหมุนหนี้ กู้ยืมจากที่หนึ่งไปใช้ที่หนึ่ง หาดอกเบี้ยจ่ายให้แก่สถาบันการเงิน แล้วก็กู้ยืมไปชำระให้อีกที่หนึ่ง หมุนเปลี่ยนสลับกันไปเรื่อย ๆ เงินที่หามาได้มีเฉพาะดอกเบี้ย เงินต้นยังเท่าเดิม ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย นโยบายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพก็เป็นการเพิ่มภาระหนี้สิน ให้ประชาชนมากขึ้น เพราะนอกจากกู้เพื่อนำไปใช้หนี้เดิมแล้วยังมีกู้เพื่อนำไปซื้อ เครื่องอำนวยความสะดวกมาสู่ครอบครัว มีจำนวนที่น้อยมากที่กู้เพื่อมาลงทุนประกอบอาชีพจริง ๆ ส่วนนโยบายอื่น ๆ ที่ส่งเสริมก็มีนโยบายที่เกี่ยวกับเรื่องลดรายจ่าย ส่งเสริมการทำเศรษฐกิจพอเพียง เช่น โครงการปลูกผักสวนครัวแบบกระถาง การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการรับของคนในชุมชน การเขียนโครงการของชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนเป็นงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐนั้น เป็นความต้องการที่เสนอผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านชั่วคราว หรือมีเงื่อนไขที่ทางการกำหนดไว้แล้ว โดยที่ชาวบ้านไม่ได้ค้นหาปัญหาที่แท้จริงของตน แล้วนำศักยภาพที่มีอยู่มาแก้ไขปัญหาเหล่านั้น การแก้ปัญหานั้นจะอยู่ที่กระบวนการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทักษะคิดหรือค่านิยม ชาวบ้านไม่เข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแต่อย่างใดเลย ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นการให้ของรัฐตามหน้าที่ เมื่อหมดเงินโครงการก็หยุดทำ หรือ เงินเหล่านี้ถ้าผู้นำชุมชนบริหารจัดการไม่ทั่วถึงก็จะทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยก ของฟรีใคร ๆ ก็อยากได้ โครงการเหล่านี้ ถือว่าเป็นการส่งเสริมตามกรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดจนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ชาวบ้านไม่ได้เรียนรู้จึงไม่เกิดแนวคิดการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชน ยังไงชาวบ้านก็คุ้นเคยกับการพึ่งพาและการรอรับจากผู้อื่น ตามกระแสการพัฒนาของโลกมาแล้วเป็นเวลากว่าห้าสิบปี การที่จะดึงคืนกลับมาเพื่อให้เห็นคุณค่าการพึ่งตนเองก็คงทำได้ยากมากขึ้น

พอสรุปได้ว่า นโยบายการพัฒนาของภาครัฐที่ผ่านมา เป็นการส่งเสริมให้ความเจริญเข้ามาสู่ชุมชนมากขึ้น และทำลายทรัพยากร ทำลายความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเองของชุมชนจนแทบจะหมดไปแล้ว เหลืออยู่น้อยมาก เปรียบได้กับครอบครัวที่ไม่เป็นหนี้ของชุมชนจำนวน 13 ครอบครัวแล้วได้ประมาณร้อยละ 2 เท่านั้น การปรับแนวคิดของชุมชนน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาของชุมชนได้ในอนาคต

บทที่ 6

บทสรุป

6.1 บทสรุป

บ้านกุดปลาเค้า หมู่ที่ 1 ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประชากรจำนวน 406 คน เป็นชายจำนวน 194 คน หญิงจำนวน 212 คน ใน 105 ครัวเรือน ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนาและทำไร่ รายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากการขายผลผลิตทางการเกษตรและการรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 12,000 บาท นอกจากนี้ชุมชนยังมีรายได้จากการค้าขาย ข้าราชการ เป็นต้น

สังคมบ้านกุดปลาเค้าเป็นสังคมกึ่งเมืองชนบท มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอเขาวงประมาณ 2 กิโลเมตร อดีตถือว่าเป็นหมู่บ้านที่เป็นแหล่งอาชีพของคนกุดปลาเค้าและคนในอำเภอเขาวงเลย ที่เดียวอันเนื่องมาจากลักษณะของพื้นที่กุดปลาเค้า เป็นพื้นที่ราบลุ่มแอ่ง ดังนั้นน้ำที่ไหลมาจากภูเขา จะไหลมารวมกัน และมีแร่ธาตุอาหารของดินและพืชต่างๆ มาด้วย จึงทำให้พื้นที่แถบนี้ทำการเกษตรได้ดี พืชพันธุ์ เฉพาะข้าวก็ค่อนข้างมีคุณภาพ โดยเฉพาะดินซึ่งเป็นดินที่เหมาะสมต่อการทำนาจนเครื่องใช้ในครัวเรือน 1 ใน 4 ของประเทศที่ดินดีที่สุดเลยที่เดียว อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสภาพดินได้เปลี่ยนแปลงไป ระบบการผลิตถูกใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีและยาฆ่าหญ้า ทำให้ช่วงหลังมาดินเสื่อมคุณภาพ ทำการผลิตได้น้อยลง ทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งหันมารับจ้าง ประกอบกับเศรษฐกิจอำเภอเขาวงเติบโตดังนั้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาทำให้ร้านค้าต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งหนุ่มสาวที่เคยอพยพไปทำงานต่างจังหวัดกลับมาบ้านและเปิดร้านค้ามากมาย เช่น ร้านซ่อมรถ ร้านคอมพิวเตอร์ เสริมสวย เป็นต้น ดังนั้นจึงมีผลกระทบต่อระบบหนี้สินของชุมชนเช่นกัน

สถานการณ์หนี้สินของกุดปลาเ้านั้น จากการเปรียบเทียบจากรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน จะเห็นได้ว่า รายรับอันดับหนึ่งของชุมชนมาจากการกู้ยืม อันดับสอง ค่าขาย อันดับสามรับจ้าง และอันดับสี่ ผลผลิตทางการเกษตร สำหรับรายจ่าย อันดับหนึ่งมาจากภาคเกษตร อันดับสอง ค่าอาหาร อันดับสาม สวัสดิการทางสังคม เช่น งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น การเก็บรวบรวมสถานการณ์เศรษฐกิจของชุมชน ทำให้เห็นว่า รายจ่ายมากกว่ารายรับซึ่งเกิดจากการลงทุนและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่ถ้ารวมค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองจำพวก เหล้า บุหรี่ การพนัน หวย ขนม อื่นๆ ทำให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายด้านนี้กลับมีจำนวนที่สูงพอและไม่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนได้ จึงทำให้ชุมชนเป็นหนี้สิน ซึ่งแหล่งที่ชุมชนกู้ยืมมากที่สุดคือ ธกส.(ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์)และกองทุนหนึ่งล้านบาท แต่มีข้อสังเกตว่า การกู้ยืม ธกส. มักจะอยู่ในรูปของการเกษตร ต่างจากการกู้ยืมกองทุนหนึ่งล้านบาท มักกู้เพื่อการจับจ่ายสิ่งของที่สิ้นเปลือง เช่น รถมอเตอร์ไซด์ โทรศัพท์มือถือ และอาหาร

สาเหตุของการเป็นหนี้สินนั้น สามารถดูได้จากชุมชนในอดีตเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมในปัจจุบันจะเห็นว่า ชุมชนในอดีตนั้นทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ ชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพี่น้อง มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ มีการใช้จ่ายเงินในจำนวนที่น้อยมาก หนี้สินที่

เกิดขึ้นซึ่งมีไม่มากนัก คือการยืมข้าวเพื่อบริโภคในครอบครัวและใช้คั้นในปีการผลิตถัดไป การยืมข้าวจากญาติจะไม่คิดดอกเบี้ย เป็นความเอื้ออาทรแบบญาติพี่น้อง ส่วนการกู้จากพ่อค้าจะคิดดอกเบี้ยขึ้นอีกครั้งเท่าตัวของต้นทุน การกู้ยืมเงินยังไม่ปรากฏให้เห็นในชุมชน แต่ในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งฐานทรัพยากร ฐานการผลิต ตลอดจนวิถีการทำไร่ ทำนา ทำสวน จากเดิมเป็นชาวนาเปลี่ยนเป็นผู้จัดการไร่นา วงจรการผลิตพึ่งพาภายนอกเกือบทั้งหมด การอุปโภคบริโภคพึ่งพาตลาด กระแสบริโภคนิยมถูกซึมซับเข้าไปในวิถีการดำรงชีพอย่างต่อเนื่อง จนลืมนิสัยดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนจัดขึ้นเพื่อโอ้อวดหน้าตาของเจ้าภาพ ค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยจึงเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว วิถีชีวิตเปลี่ยนจากภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทั้งไร่นา ทั้งครอบครัว ไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นจึงทำให้เห็นเงื่อนไขที่ทำให้เป็นสาเหตุของการเกิดหนี้สินของบุคคลคือ ฐานการผลิตที่เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพมาผลิตเพื่อจำหน่าย ฐานทรัพยากรที่ถูกทำลาย วิถีชีวิต การบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากปัจจัยสี่พื้นฐาน และประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบสังคมภายใน ที่พร้อมปรับเปลี่ยนและแปรผันตามกระแสซึ่งอยากจะหวนกลับคืนมาดังเดิมได้

จากสาเหตุของการเป็นหนี้ดังกล่าวจึงทำให้ทีมวิจัย ได้คิดค้นรูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การจัดการปัญหาหนี้สินระดับปัจเจกบุคคล ไม่ใช่เฉพาะการเพิ่มรายได้เท่านั้น การจัดการอยู่ที่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมส่วนบุคคลมากกว่า โดยเฉพาะลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง สร้างคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเริ่มที่แม่บ้านหรือหัวหน้าครอบครัวปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี จึงขยายแก่ครอบครัวและชุมชนต่อไป

รูปแบบที่ 2 การจัดการเรื่องหนี้สินระดับครอบครัว อยู่ที่การจัดการเรื่องรายจ่ายภายในครอบครัว ครอบครัวที่ไม่มีหนี้หรือมีหนี้สินน้อยเป็นครอบครัวขนาดเล็ก อายุมากแล้ว อยู่แบบพึ่งตนเอง หาอยู่หากินตามธรรมชาติ พอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่กู้ยืมเพราะกลัวจะหาเงินมาใช้คืนหนี้ไม่ได้ ส่วนครอบครัวที่มีหนี้การดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม มีค่านิยมทำตามคนอื่นมากกว่าการสร้าง ความมั่นใจภายในครอบครัว

รูปแบบที่ 3 การจัดการเรื่องปัญหาหนี้สินของชุมชน ยังเป็นการมีการจัดการโดยการลดค่าใช้จ่ายเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากตลาดซึ่งมีราคาแพงตามระบบกลไกของตลาดโลก ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ที่ทำจากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน

ส่วนในระดับอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสาเหตุของหนี้สินนั้น ประการหนึ่งเกิดจากระดับโครงสร้างทางสังคมของทั้งประเทศ อันเป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาค้นหาและกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งรัฐบาลอาจจะต้องทบทวนนโยบายที่ผ่านมา ประกอบกับให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม รูปแบบที่ทีมวิจัยได้ค้นพบนี้ ยังไม่ได้มีการปฏิบัติการอย่างจริงจังโดยเฉพาะในระดับชุมชน แต่ได้มีการดำเนินการในระดับปัจเจกและครอบครัว ซึ่งเห็นได้ชัดว่า ผลของการดำเนินงานได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคของทีมวิจัยและครอบครัวให้มีความตระหนักมากขึ้นต่อการใช้จ่ายที่ไม่เกิดตัว และได้มุ่งหวังครอบครัวที่ “ผลิตทุกอย่างเพื่อกิน กินทุกอย่างที่ผลิตเอง” อย่างนี้การลดปัญหานี้สินก็คงไม่ยากเกินไปสำหรับคนอื่นในชุมชนต่อไป

6.2 ข้อค้นพบที่สำคัญ

1. จำนวนหนี้สินที่ไม่สอดคล้องกับรายรับ และหนี้สินส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่เกิดจากการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยเกินตัวของชุมชน
2. สาเหตุของการเกิดหนี้สินนั้น เมื่อค้นประวัติศาสตร์ชุมชนจะเห็นว่า หนี้สินเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม จากกระแสภายนอก ทั้งด้านการผลิต การบริโภค วัฒนธรรมประเพณี ที่ส่งผลให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงจากสังคมพึ่งตนเอง เป็นสังคมที่พึ่งพาปัจจัยภายนอก มากกว่า ซึ่งมาในรูปแบบการตลาดนั่นเอง
3. รูปแบบของการจัดการหนี้สินมี 3 รูปแบบในระดับชุมชน ระดับปัจเจกที่คนในชุมชนสามารถทำได้ ระดับครอบครัว ที่การปรับเปลี่ยนฐานการผลิตเพื่อการพึ่งตนเอง และระดับชุมชน ที่การรวมกลุ่ม (อยู่ในขั้นดำเนินงาน)
4. การทำงานวิจัยอย่างมีส่วนร่วม ทำให้เห็นตนเองและชุมชนได้ชัดเจนมากขึ้น และทำงานอย่างเป็นระบบ เอาข้อมูลที่ได้นำมาสู่การคิดค้นการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

6.3 สิ่งที่ได้เรียนรู้

6.3.1 เรียนรู้การทำวิจัย

- ทราบข้อมูลจากงานวิจัย
- รู้จักเพื่อนร่วมงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- รู้หลายอย่างและหุตาสว่างขึ้น
- ชุมชนรู้จักเกี่ยวกับโครงการวิจัย
- งานวิจัยนี้ดีต่อชุมชน
- รู้ขั้นตอนการทำงานวิจัย
- การวิเคราะห์ชุมชน,การวิเคราะห์ปัญหา
- รู้จัก ตั้งคำถาม อยากรู้ อยากเห็น อยากรู้จัก-งานวิจัยคิดว่าจะทำได้แต่้นกวิชาการชาวบ้านทำไม่ได้ แต่พอทำแล้วชาวบ้านสามารถทำได้
- หาคำตอบ อยากหาสาเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้น

6.3.2 เรียนรู้ชุมชน

- จากการทำงานได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนและกับกลุ่มผู้ร่วมงานและได้เรียนรู้ว่าการทำงานร่วมกันทำให้เกิดปัญหามากมายหลายอย่าง ทั้งการประสานงาน เรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตชีวิตและได้รู้จักอัตลักษณ์ของตัวเอง และชุมชน
- จากการจัดกระบวนการงานวิจัยทำให้รู้จักสิ่งที่ดี คือดีและยั่งยืนให้กับตัวเองและครอบครัวได้ ทางเลือกใหม่ได้แนวคิดเพื่อนำไปปรับใช้
- รู้จักมากขึ้นเพราะแต่ก่อนเคยได้ยินและไม่รู้ว่างานวิจัยทำอะไร หลังจากได้ศึกษาแล้วพบว่า--- ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่มากระดับประเทศและยากมากที่จะหาทางแก้ไขและหาทางป้องกันได้ เพียงแต่ได้เรียนรู้รูปแบบของหนี้และสาเหตุมาจากสิ่งใด และสาเหตุที่พบว่าเป็นปัญหานี้สินมากที่สุดคือการศึกษาของบุตรเพราะถ้าครอบครัวใดสิ่งลูกเรียนในระดับปริญญาจะเป็นหนี้ทุกส.เกือบทุกราย และอีกสาเหตุหนึ่งก็จากการประกอบอาชีพโดยเฉพาะชาวนาที่ต้องกู้เงินมาใช้เป็นการเกษตร และลงทุนซึ่งแทบจะไม่คุ้มเลยกับการลงทุน
- ได้เรียนรู้ความรุนแรงของปัญหานี้สินของชุมชนอยู่ในสภาวะวิกฤต
- เรียนรู้การดำรงชีวิตของคนในชุมชนว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรจากอดีตสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่นการหาอยู่หากินในอดีตเป็นซื้ออยู่ซื้อกิน
- จากที่ทราบสาเหตุแล้วทำให้เห็นรูปแบบการลดหนี้และชุมชนสามารถจัดการหนี้สินของตนเองได้
- ได้รู้ถึงวิธีการขั้นตอนการทำงานวิจัยได้เข้าร่วมกับชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นรูปธรรม
- รู้ตนเอง รู้ชุมชน รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงระหว่าง อดีต-ปัจจุบัน

6.4 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานวิจัย

1. ทีมวิจัยไม่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ทำให้ขาดทักษะในการทำงานวิจัย ในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกระบวนการในการจัดเวที การสังเกตการณ์ การจับประเด็น การจดบันทึก การจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและการนำข้อมูลมาเขียนรายงาน จึงทำให้การทำงานวิจัยล่าช้าลง
2. คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่างานวิจัยเข้ามาทำอะไร เพราะยังยึดติดกับความช่วยเหลือจากโครงการพัฒนาที่ผ่านมาจากภาครัฐ จึงทำให้คนในชุมชนหวังให้งานวิจัยช่วยแก้ปัญหา ชุมชนบางส่วนจึงไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้และความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

6.5 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินในชุมชน ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน ทำให้ชุมชนได้มีโอกาสดทบทวน สืบค้นความเป็นมาในอดีต และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหา การทำวิจัยที่ต่อเนื่องเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถตระหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับชุมชน และนำไปปรับใช้ในการดำรงอยู่ให้รอดจากกระแสความเปลี่ยนแปลง และอยู่รอดด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของชุมชนเอง

ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานวิจัยท้องถิ่น

การวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทบทวนค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา และสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและมองเห็นแนวทางในการลดความรุนแรงปัญหาลง การทำงานวิจัยครั้งนี้ทำให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และสร้างความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น หากมีการทำงานวิจัยที่ต่อเนื่องอาจทำให้ชุมชนได้เกิดสำนึกต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเกิดสำนึกรักชุมชนท้องถิ่นต่อไป

สำนักงานวิจัยท้องถิ่น ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ กับนักวิจัยหน้าใหม่ เป็นการฝึกทักษะ สร้างอุดมการณ์ และปรับเปลี่ยนแนวคิดต่องานพัฒนา และมีความมั่นใจในการทำงานวิจัยต่อไป

สัญญาเลขที่ PDG50E0011

โครงการวิจัย “ศึกษาศาณการณปัญหาหนี้สินของชุมชนกุดปลาข้าว”

ชื่อหัวหน้าโครงการ นางจิตสมาน วาริขันธุ์

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาระดับความรุนแรงของปัญหาหนี้สินในปัจจุบันของตำบลกุดปลาข้าวและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและต่อความเข้มแข็งของชุมชน
2. เพื่อค้นหาสาเหตุเงื่อนไขภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่สัมพันธ์กันและมีผลต่อการเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สินของครอบครัวและชุมชน
3. เพื่อหารูปแบบและกระบวนการทั่วไปที่ใช้แก้ไขปัญหานี้สินครอบครัวและชุมชน
4. เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน

รายละเอียดผลการดำเนินงานของโครงการตามแผนงานโดยสรุป

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1.จัดเวทีนำเสนอข้อมูลและชี้แจงโครงการวิจัยให้ชุมชนทราบ	-ชุมชนเข้าใจโครงการวิจัย -ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย	- ชุมชนไม่เข้าใจเรื่องงานวิจัยหวังเพียงความช่วยเหลือเหมือนการพัฒนาจากนโยบายของรัฐบาล - ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพราะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า ร้อยละ80 และทุกคนได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนดและได้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย	-ข้อมูลด้านหนี้สินกลุ่มเก็บ 23 ครัวเรือน - เชิญผู้เข้าร่วมเวที 94 คน -ผู้เข้าร่วมเวที 73 คน
2.สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล	1. เพื่อหาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 2 เพื่อจัดเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน	1.ได้แบบสอบถามที่ครอบคลุมสถานการณ์การเป็นหนี้ของชุมชนโดยลักษณะคำถามเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก 2.มีการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของ	

		ชุมชน	
3.การเก็บข้อมูล	1.ได้รับความร่วมมือจากชุมชนโดยการให้ข้อมูลจริงจากชุมชน 2.ได้ทราบข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต 3.ทราบสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของชุมชนจากอดีต ถึงปัจจุบัน	1.ชุมชนให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและได้ข้อมูลที่หลากหลายจากชุมชน 2.ทราบสถานการณ์ภาวะหนี้สินของชุมชนในปัจจุบัน	-จำนวนประชากร 104 ครัวเรือน -เก็บข้อมูลได้ 90 ครัวเรือน - ไปทำงานต่างถิ่น
4.เวทีนำเสนอข้อมูลระดับกลุ่ม 2 เวที	1.ชุมชนได้ตระหนักในปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้น 2.ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ภาวะหนี้สินของแต่ละครัวเรือนในแต่ละคุ้ม	1.ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับหนี้สินของชุมชนซึ่งมาจากหลาย ๆ องค์ประกอบ เช่น ด้านการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน 2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัจจัยเงื่อนไขของการก่อเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สินในชุมชน อันเกิดจากนโยบายของรัฐ เช่น กองทุนเงินล้าน ระบบการศึกษา การผลิตด้านการเกษตร	- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 80 เป็นกลุ่มผู้มีอายุ 60ปีขึ้นไป
5.จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล	1.ทราบถึงปัจจัยและเงื่อนไขของการก่อเกิดและเพิ่มพูนของหนี้ในชุมชน	ชุมชนได้ร่วมวิเคราะห์หาปัจจัยและเงื่อนไขของการก่อเกิดและเพิ่มพูนของหนี้	

6. จัดเวทีนำเสนอข้อมูล สู่ชุมชน	1.ชุมชนได้ตระหนักใน ปัญหานี้สินที่เกิดขึ้น 2.ชุมชนได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับ สถานการณ์ภาวะหนี้สิน ในชุมชน 3. ชุมชนมีส่วนร่วมใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รูปแบบในการแก้ไข ปัญหานี้สิน	1. ชุมชนได้ร่วม แลกเปลี่ยนวิธีการลด หนี้สินลง	1.ผู้ร่วมเวทีร้อยละ 80 เป็นผู้ที่มีอายุ มากกว่า 60 ปี

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อ สกว.

เนื่องจากนักวิจัยชาวบ้านไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการเขียนรายงานวิจัยถึงแม้ว่าทาง สกว. พยายามที่จะตั้งประเด็นในการเขียนรายงาน แต่นักวิจัยเองไม่ทราบว่าจะเขียนอย่างไร จึงอยากให้ทาง สกว. มีการจัดอบรมเกี่ยวกับเรื่องการเขียนรายงานวิจัย เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักวิจัยมากขึ้น

ลงนาม.....

(หัวหน้าโครงการ)

วันที่.....

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมและการสรุปทเรียนต่าง ๆ จากกิจกรรมประกอบด้วยข้อมูลที่น่าสนใจสรุปดังนี้

- ประชุมทีมเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัย
- ประชุมทีมเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรม และหารูปแบบการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล
- ประชุมทีมเตรียมรูปแบบของการจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลและชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยให้

ชุมชนทราบ

- จัดเวทีนำเสนอข้อมูลหนี้สินและชี้แจงโครงการให้ชุมชนทราบ
- จัดเก็บข้อมูล
- รวบรวมข้อมูล
- ประชุมทีมเตรียมรูปแบบการจัดเวทีนำเสนอข้อมูล
- จัดเวทีนำเสนอข้อมูลในระดับกลุ่ม ครั้งที่ 1
- จัดเวทีนำเสนอข้อมูลในระดับกลุ่ม ครั้งที่ 2
- จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล
- จัดเวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน
- จัด เวทีนำเสนอข้อมูล ระดับชุมชน

1. กิจกรรม ประชุมทีมเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- เพื่อให้สมาชิกได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการวิจัย
- เพื่อจัดบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบในการดำเนินงานต่อไป

สถานที่

- จัดขึ้น ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลกุศปลาข้าว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ วันที่ 21

พฤษภาคม 2550 เวลา 16.00- 19.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักวิจัยในโครงการ ซึ่งประกอบด้วย

- ผู้นำชุมชน
- นักการเมืองท้องถิ่น
- นักศึกษามหาวิทยาลัยชีวิต ทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย และชุมชนอื่น

ซึ่งเข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 7 คน

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม

- มีการนัดหมายล่วงหน้า กับทีมวิจัย
- จากการจัดกิจกรรม ในครั้งนี้ เป็นการแนะนำทีมวิจัยและรายละเอียดตัวโครงการในการทำวิจัยให้กับสมาชิกทีมทราบเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติการ

เครื่องมือและวิธีการ

เป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนและชี้แจงตัวโครงการ โดยการแจกเอกสารตัวโครงการให้สมาชิกได้ศึกษาไปด้วย

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ประกอบด้วย

โครงการวิจัย ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว.

หาแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน

การจัดบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ

บทสรุปภายใต้ข้อตกลงร่วม

จากการประชุมทีมได้ข้อสรุปในการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ดังนี้

- ผู้ประสานพื้นที่ นายไชยนคร นายทนต์ และนายสุรศักดิ์
- เลขานุการ นางสินภาพร นายประโม และ นางทัศนีย์
- ผู้มีหน้าเบิกเงินในบัญชีโครงการ นางจิตสมาน นายไชยนคร นายประโม
- เหนียวญักโครงการ นางวิไล และ นางทัศนีย์
- วิชาการ นายประโม นางทัศนีย์ นางสินภาพร
- ทีมปฏิบัติการ ทีมวิจัยทั้งหมดคือทีมปฏิบัติการ

-สมาชิกในทีมวิจัยยังไม่เข้าใจเรื่องของการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ยังคิดว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ ซึ่งคนฐานรากไม่สามารถจับต้องได้

และได้เสนอให้ประสานทางพี่เลี้ยงให้มาชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค จากการดำเนินกิจกรรม

- สมาชิกทีมวิจัยมาร่วมประชุมไม่ครบ ทำให้การรับข่าวสารและการหารือไม่ทั่วถึง

- สมาชิกในทีมไม่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องของการทำงานวิจัยจึงยังไม่สามารถที่จะลงมือปฏิบัติการได้

- สมาชิกในทีมไม่สามารถที่จะให้ความชัดเจนแก่เพื่อนร่วมทีมเกี่ยวกับการทำงานงานวิจัยได้

- สมาชิกในทีมมาจากความหลากหลายและยังไม่คุ้นเคยจึงยังมีแนวคิดที่แยกส่วน

- สมาชิกมีความคิดเห็นว่าการทำวิจัยเป็นเพียงแค่การศึกษาของนักศึกษาอย่างเดียว

- คนส่วนใหญ่คิดว่างานวิจัยเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของคนกลุ่มหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

- สมาชิกในทีมวิจัยควรเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

- สมาชิกต้องหารือกับพี่เลี้ยงโครงการถึงแนวทางในการปฏิบัติการ

-สมาชิกในทีมต้องพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและปรับเปลี่ยนแนวคิดแบบแยกส่วนให้เป็นแนวเดียวกัน

2. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

-สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับโครงการวิจัย แต่ไม่เข้าใจถึงแนวทางในการปฏิบัติ

- สมาชิกคิดว่างานวิจัยเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณเหมือนกับการพัฒนาที่ผ่านมาจาก

ภาครัฐ

สถานที่ในการจัดกิจกรรม

สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม เพราะอยู่ในพื้นที่เป้าหมายในการทำวิจัย

ถ้าจะดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ในคราวต่อไป สมาชิกควรทำความเข้าใจ กับงานวิจัย และได้ศึกษาล่วงหน้า

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

-ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นกลุ่มนักวิจัย เข้าร่วมเพราะจะต้องทราบเกี่ยวกับโครงการวิจัยและมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการให้เป็นไปในแนวเดียวกันต่อไป

- นักวิจัยที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะ ไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม

- ถ้าจะทำให้ นักวิจัยเข้าร่วมกิจกรรม จะต้องสร้างทีมขึ้นมาจากความสนใจ

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมไม่เตรียมความพร้อมในเรื่องเอกสารที่ต้องให้สมาชิกได้ศึกษาล่วงหน้า
ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ควรมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบเรื่องของเอกสารเพื่อการดำเนิน
กิจกรรมด้วยดี

2. จัดประชุมทีมเพื่อวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมและหารูปแบบการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล

จุดประสงค์

เพื่อให้ได้แผนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมจากทีม

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันจะนำไปสู่กระบวนการในการทำงานวิจัย

สถานที่

สถานที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ 28

พฤษภาคม 2550 เวลา 9.00 — 12.00 น. งบประมาณที่ใช้ 1,810 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมนักวิจัย
- พี่เลี้ยงโครงการ

ขั้นตอนในการดำเนินงาน

- มีการนัดหมายทีม และพี่เลี้ยงโครงการ โดยกำหนด วัน เวลา และสถานที่
- กำหนดประเด็นการหารือร่วมกัน
 - การเพิ่มสมาชิกทีม
 - การดำเนินการโครงการ
 - ค่าตอบแทนทีม

เรื่องที่ 1 แจ้งเพื่อทราบเรื่องการเพิ่มสมาชิกทีมวิจัย

เนื่องจากได้หารือกับพี่เลี้ยงโครงการเรื่องสมาชิกในการทำงานของทีมวิจัยน้อย และ ทางพี่เลี้ยงจึงแนะนำให้หามาเพิ่ม เนื่องจากบางครั้งสมาชิกบางท่านอาจติดภารกิจ ไม่สามารถที่จะลงปฏิบัติงานร่วมกับทีมได้ทุกครั้ง สาเหตุนี้จึงได้ชักชวน นางสมคิด ไชยบุตร เพราะเห็นว่ามี ความสนใจ และเป็นบุคคลที่มีความเสียสละต่อส่วนรวม

เรื่องที่ 2 เรื่องการดำเนินการโครงการ

พี่เลี้ยงทีม อาจารย์ปาริชาติ หาญไชยชนะ ได้สร้างความเข้าใจกับทีมเรื่องคำถามวิจัย ว่า

คำถามหลัก

1. หนี้สินที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนรุนแรงเพียงใด
2. จะสร้างความตระหนักให้กับชุมชนได้อย่างไร
3. ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหนี้สินอย่างมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

คำถามรอง

1. สถานการณ์และภาวะหนี้สินของตำบลกุดปลาเค้าเป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร

2. มีสาเหตุ เงื่อนไขในชุมชนและภายนอกชุมชนอะไรบ้าง ที่มีต่อการก่อเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สิน ครอบครัวและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

3. มีรูปแบบและกระบวนการในการแก้ไขปัญหานี้สินแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนอย่างไร

เมื่อคุยถึงความรุนแรงของปัญหานี้สิน นายประโมได้ยกตัวอย่าง คนในชุมชนที่อยู่ในภาวะวิกฤตว่า เมื่อถึงฤดูกาลทำนา ต้องกู้เงินโดยการขายข้าวเขียวมาเพื่อจ้างแรงงาน จ้างรถไถ และกู้ปุ๋ย(แล้วแต่จะตกลงกับนายทุนว่าจะอยู่ในอัตราอย่างไร เช่น ปุ๋ย 1 กระสอบต่อข้าว11 ถัง) เมื่อหลังฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จ ต้องดวงข้าวให้นายทุนเท่าที่ตกลงกันไว้ตั้งแต่แรก บางคนต้องดวงข้าวให้นายทุนจนหมดยัง ข้าวที่จะกินต่อไปก็ต้องไปกู้ให้เขาออกดอกเบี้ยอีกเป็นอย่างนี้เพิ่มทวีขึ้นเรื่อย ๆ

จากนั้นทีมได้ระดมวิธีการเก็บข้อมูลเริ่มจากการค้นหาอาการของหนี้ร่วมกัน

-รายได้ไม่พอจ่าย

-ใช้เงินผิดวัตถุประสงค์

-กู้เงินหมุนเวียน

-ไม่มีรายได้ประจำ

-ตามกระแสวัตถุนิยม

-ต้นทุนในการผลิตด้านการเกษตรสูง

เมื่อระดมได้อาการของหนี้แล้วจึงได้ระดมหาสาเหตุของหนี้ คือ

-กู้เพื่อใช้หนี้

-กู้มาเพื่ออุปโภคบริโภค

- กู้มาเพื่อนำมาใช้ในการผลิต

- กู้มาเพื่อลงทุน

เราจะทราบอาการได้อย่างไร

- มีหนี้สินเท่าไร

- แหล่งที่มาของเงินกู้

- กู้มาเพื่ออะไร

- อัตราดอกเบี้ยเท่าไร

- มีวิธีการชำระหนี้อย่างไร

- ลักษณะของหนี้เป็นอย่างไร

เมื่อได้รูปแบบของการเก็บข้อมูลแล้ว

จึงได้พูดถึงการดำเนินโครงการ

คุณประโมได้เสนอให้มีการจัดเวทีชี้แจงให้ชุมชนทราบเพื่อขอความร่วมมือ ขึ้น ในวันที่ 9 มิถุนายน 2550 โดยจะมีค่าอาหารให้คนละ 50 บาท กลุ่มเป้าหมายเป็นคนในชุมชนหมู่ที่ 1 ตัวแทนครอบครัวละ 1 คน ทุกคนเห็นชอบตามนี้

ในเวทีวิเคราะห์ข้อมูลคุณประโมเสนอว่าอยากให้เชิญ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น เข้าร่วมเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

พี่เลี้ยงโครงการได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงความรุนแรงของปัญหานี้ ส่วนแนวทางแก้ไข หรือวิธีการแก้ปัญหานี้ อาจจะต้องประสานหน่วยงานอื่นซึ่งจะต้องเป็นความต้องการของชุมชนและชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจริงๆ จึงจะเป็นแนวทางแก้ไขของปัญหาได้อย่างยั่งยืน

คุณไชยนครได้เสนอให้ชุมชนได้ไปดูงาน เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

พี่เลี้ยงโครงการถาม กลับว่า มีคนในชุมชนเคยไปมาบ้างหรือไม่

คำตอบคือ เคย

ถามต่อว่า ชุมชนได้ลองทำบ้างหรือเปล่า

ตอบว่า บางคนก็ทำแต่ช่วยไม่ได้มากเพราะเป็นการทำกินเล็ก ๆ น้อย ๆ

พี่เลี้ยงจึงได้อธิบายให้ฟังว่าเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่เหมาะกับชุมชนก็ได้ จึงต้องช่วยกันหารูปแบบใหม่ เพื่อให้ชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ทีมเห็นชอบให้มีการเบิกเงินโครงการเพื่อใช้จ่าย เพราะบางส่วนที่จ่ายล่วงหน้าแล้วก็มี เช่นค่าถ่าย

เอกสารในการประชุมทีม ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ค่าอาหารของทีม เป็นต้น

กำหนดการและรูปแบบการจัดเวทีชี้แจงให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับโครงการวิจัย

ในวันที่ 9 มิถุนายน 2550

มีการออกหนังสือเชิญ เข้าร่วมประชุม

จำนวนครัวเรือน 97 ครัวเรือน

ค่าอาหารท่านละ 50 บาท

สถานที่ อาคารอเนกประสงค์วัดกุศุปลาจารย์

เรื่องคำตอบแทนทีมวิจัย

พี่เลี้ยงโครงการถามเรื่องคำตอบแทนของทีมจะรับทีเดียว หรือจะรับเป็นเบี้ยเลี้ยงแต่ละครั้งของการทำงาน

ทางทีมเห็นชอบเป็นเบี้ยเลี้ยง เพราะการทำงานในแต่ละครั้งทีมอาจมาทำงานไม่ครบและเห็นชอบให้จ่ายเบี้ยเลี้ยงเท่ากันทุกคน คือวันละ 200 บาท เหตุผลเพราะทุกคนในทีมทำงานเท่ากันทุกคน

สรุป

เพิ่มทีมวิจัยอีก 1 คน คือนางสมคิด ไชยบุตร

จัดเวทีชี้แจงชุมชน ในวันที่ 9 มิถุนายนที่วัดกุศุปลาจารย์ เริ่มเวลา 08.00 น

การจ่ายคำตอบแทน เห็นชอบให้จ่ายเป็นเบี้ยเลี้ยงเท่ากันคนละ 200 บาทต่อวัน

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

- สมาชิกไม่ให้ความสำคัญต่อการจัดประชุม
- สมาชิกไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และ รอฟังความเห็นของคนอื่น

3. จัดประชุมเพื่อเตรียมรูปแบบของการจัดเวที

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ได้รูปแบบที่ทำให้ชุมชนมองเห็นความสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สถานที่

ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ต.กุดปลาเค้า ในวันที่ 6 มิถุนายน 2550 งบประมาณ 2,116 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย

- ที่ปรึกษาทีมวิจัย

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม

- การกำหนดรูปแบบของเวที

- การจัดข้อมูลที่จะนำเสนอ

- กำหนดแผนการจัดเวที

การหารือเรื่องการกำหนดรูปแบบของเวที

โดยการจัดเวทีมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ชี้แจง โครงการให้ชุมชนทราบเพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการให้ข้อมูลที่เป็นจริง

- ค้นหาปัญหาของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

- ให้ชุมชนตระหนักในปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้น

เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักในปัญหาหนี้สินทีมจึงเก็บข้อมูลหนี้สินโดยการสุ่มสำรวจหนี้ในพื้นที่

เป้าหมาย จำนวน 23 ครอบครัว มีหนี้รวม 3 ล้านบาท และนำเสนอข้อมูลหนี้ในเวทีระดมความคิดของ

ผู้แทนชาวบ้าน ในตำบลกุดปลาเค้า 37 ครัวเรือน มีหนี้รวม 5,724,439 บาท หนี้สินที่เกิดจากกระแสบริโภคนิยม การนำเงินที่กู้มาใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ หนี้เรื้อรัง

เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดเวทีจึงคิดรูปแบบให้มีการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมปัญหาต่าง ๆ

เพื่อให้เห็นชัดเจนในเรื่องของการเกิดของหนี้เพื่อให้เกิดความตระหนัก

โดยได้กำหนดการจัดเวทีดังนี้

กำหนดการ จัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยให้ชุมชนทราบ

เวลา กำหนดการ	กิจกรรม	วิธีการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
08.30 น.	ลงทะเบียน	ผู้เข้าร่วมประชุม ลงทะเบียน	แบบฟอร์ม ลงทะเบียน	วิลอล,สินภาพรณ
09.00 น.	กล่าวพบปะและ เปิดประชุม	-เล่าความเป็นมาของการ จัดเวที และความเป็นมา	กระดาสบรูฟ และปากกาเคมี	ประโม,จิตสมาน ,ชยันครและที่

		ของโครงการวิจัย - เนื้อหา, วัตถุประสงค์ ของโครงการ - นำเสนอข้อมูลหนี้สิน จากการเก็บข้อมูล		ปรึกษาโครงการ
10.30 น.	แนะนำทีมวิจัย	ให้พิธีกรกล่าวแนะนำ		จิตสมาน
10.40น.	แนะนำ สกว.ให้ ชุมชนทราบ	เล่าที่ไปที่มาของสกว.		คุณปาริชาติ
10.55 น.	พักเบรก	พักรับประทานอาหาร ว่าง	กาแฟ น้ำเปล่า น้ำสมุนไพร ขนม	คณะทีมวิจัย
11.05 น.	ชุมชนแสดง ความมีส่วนร่วม โครงการ	แบ่งกลุ่ม เป็น 5 กลุ่มเพื่อ แสดงมีส่วนร่วม ในโครงการ และ ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ	แจกกระดาษบุฟ และปากกาเคมี ให้แต่ละกลุ่ม	คณะทีมวิจัยและ ชุมชน
11.50 น.	กล่าวสรุปเวที ขอบคุณชุมชน และปิดประชุม			ประไม

สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

ได้รูปแบบของเวทีที่ชุมชนมีส่วนร่วม

ได้กำหนดการในการจัดเวทีที่เหมาะสม

ได้เครื่องมือที่เหมาะสมกับกิจกรรม

4. จัดเวทีชี้แจงโครงการเกี่ยวกับโครงการและนำเสนอข้อมูลให้ชุมชนทราบ

ความคาดหวัง

- ชุมชนเข้าใจถึงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย

สถานที่

สถานที่ ในการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนจัดทำที่อาคารอเนกประสงค์วัดบ้านกุศปลาข้าว ใน วันที่ 9 มิถุนายน 2550 เวลา 8.00-12.00 น ใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม 7,860 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นตัวแทนครอบครัว ในพื้นที่เป้าหมาย ครั้วเรือน ละ 1 คน
- คณะทีมวิจัย
- ที่ปรึกษา
- พี่เลี้ยงโครงการ
- หัวหน้าทีมวิจัยชุมชนพึ่งตนเองบ้านม่วงไข่

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

- ทีมวิจัยและที่ปรึกษานัดประชุมหารือเรื่องการจัดเวทีถึงการเตรียมข้อมูลที่จะนำเสนอ รูปแบบของเวที กำหนดการ และการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมเอง ซึ่งได้แบ่งบทบาทหน้าที่ไว้คือ
- ผู้ประสานชุมชน และจัดเตรียมสถานที่ คือ คุณ ไชยนคร คุณ ทนิตย์ และคุณสุรศักดิ์
- เนื้อหาในการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งกลุ่มโดยการนับเหรียญ 1 2 3

กลุ่มที่ 1 ให้ระดมความคิดเห็นในเรื่องของทุกข์ ดังนี้

ซึ่งระดมได้ทุกข์ของชุมชนดังนี้

- เป็นหนี้กลุ่ม ธกส.
- มีหนี้เยอะเพราะเล่นหวย
- ไม่ได้ทำงานเพราะเลี้ยงหลาน
- ไม่มีเงินซื้อปุ๋ยใส่นา ใส่สวนยาง
- ไม่มีเงินให้ลูกเปิดเทอม ไม่มีเงินส่งลูกเรียนสูง
- อยากมีเงินมาจ้างค่านา ,กลัวไม่ได้ทำนา
- อายุมาก ร่างกายทรุดโทรม
- ไม่มีคนมาช่วยทำมาหากิน
- ไม่มีคนดูแลเวลาเจ็บป่วย มีโรคประจำตัว ไม่มีเงินซื้อยารักษา
- เงินใช้จ่ายไม่พอ ไม่มีเงินใช้จ่าย รายได้ไม่พอ

- ลูกหลาน มีน คือ ลูกหลานเยอะกลัวข้าวไม่พอกิน
- ต้องการมีอาชีพที่มั่นคง อยากมีเงินทุน
- อยากให้ลูกหลานเลิกเหล้า ทุกข์เพราะกินเหล้า
- ไม่มีเงินซื้อกิน
- กลัวเรื่องปัญหาทางการเมือง ปัญหาของครอบครัว

กลุ่มที่ 2 ค้นหาภาพอดีตร่วมกัน ดังนี้

- อดีตของชุมชนในภาพรวม
- ไม่มีถนนใหญ่ ใช้ทางลูกรัง
- แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ใช้ควายไถนา
- ไม่ได้จ้างคนนา มีการลงแขก
- ไม่มีหนี้ ไม่มีแหล่งเงินกู้
- ไม่มีตลาด
- การศึกษาน้อย
- ไม่มีโรงสี ตำข้าวกินเอง
- ใช้น้ำบ่อ ไฟฟ้าไม่มี ใช้กระบอง
- หากินอาหารตามธรรมชาติ
- คนในชุมชนมีจำนวนน้อย
- ใช้เกวียน และม้าในการเดินทางไกล
- โรคภัย ไข้เจ็บไม่ค่อยมี
- ไม่มีโรงพยาบาล ใช้ยาสมุนไพร
- ยาเสพติดมี ฝิ่น กัญชา
- มีลูกมาก ไม่มียาคุม
- เด็กเกิดใหม่ตายมาก
- รายได้ไม่มี ค่าแรงต่ำ ใช้เงินสด
- ไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้า
- เครื่องนุ่งห่มทอเองปลูกฝ้ายเอง
- มีความสามัคคี
- การสื่อสาร การเดินทาง ใช้เวลาข้ามคืน
- บริเวณรอบหมู่บ้านเป็นป่ามีสัตว์ป่ามากมาย
- มีที่ดินมาก จ้างจ้องเป็นเจ้าของได้ ขอกัน แลกเปลี่ยนกันได้

กลุ่มที่ 3 ระดมสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

- หนี้สินมาก

ต้องซื้ออยู่ซื้อกิน
 มีเครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่าง
 มีการเลี้ยงโชคบ่อยขึ้น (หอยหุ้น)
 ถนนหนทางสะดวกสบาย
 โรคภัยมากมาย
 ยาเสพติดมากมาย
 การศึกษาสูงขึ้น
 อาหารซื้อได้ทุกมือ
 มีขโมยมากกว่าเดิม
 คนในชุมชนหนาแน่น
 มีไฟฟ้า มีน้ำประปาทั่วถึง
 มีโรงพยาบาลอยู่ใกล้
 รายจ่ายมากกว่ารายได้
 ใช้จ่ายเงินปัจจุบันเป็นส่วนมาก
 เสื้อผ้าซื้อหาจากตลาด
 ใช้รถไถนา ใช้ปุ๋ยเคมี
 น้ำมันแพง ปุ๋ยแพง
 ใช้โทรศัพท์มือถือ
 ครอบครัวแยกกันอยู่ ต้องไปทำงานต่างถิ่น
 ใช้รถมอเตอร์ไซด์ ใช้รถยนต์
 มีถนนลาดยาง
 ลูกไม่เชื่อฟัง เด็กดีกัน
 มีร้านอาหารมากขึ้น
 บ้านเมืองแตกแยกการเมืองวุ่นวาย

ผลการดำเนินกิจกรรม

ชุมชนไม่ค่อยเข้าใจถึงเรื่องงานวิจัย เพราะการทำงานของภาครัฐที่ผ่านมาเป็นการเป็นการเข้ามาพัฒนาแบบแบบการให้ชุมชนจึงหวังให้ทีมวิจัยเข้ามาช่วยเหลือ

ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดเวทีในครั้งนี้ ซึ่งสังเกตได้จากผู้เข้าร่วมเวทีจำนวนมาก ถึง 73 คน และทุกคนได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนด จึงได้ความคิดเห็นที่หลากหลาย

5. กิจกรรมการเก็บข้อมูล

ความคาดหวัง

เพื่อจัดเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน

เพื่อทราบสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน

สถานที่

จากพื้นที่เป้าหมายคือ หมู่ที่ 1 บ้านกุศปลาข้าว ตำบลกุศปลาข้าว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ช่วงเดือนมิถุนายน ถึง เดือนกรกฎาคม งบประมาณที่ใช้ 6,817 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย
- คนในชุมชนเป้าหมาย

ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรม

การเก็บข้อมูล เริ่มจากการนัดหมายทีมและหารือในทีม ถึงช่วงเวลาที่สามารที่จะพบปะกับคนในชุมชน โดยการเดินสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือน ตามแบบสอบถาม และอาจมีประเด็นที่สนใจที่เกี่ยวกับงานวิจัย ที่แตกต่างจากแบบสำรวจ หรือรายละเอียดที่เจาะลึกลง

ข้อมูลที่เก็บจะเป็นข้อมูล ด้าน รายได้, รายจ่าย, หนี้สิน, และทรัพย์สิน ของแต่ละครอบครัว

ผลการดำเนินงานกิจกรรม

- ชุมชนให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและได้ข้อมูลที่หลากหลายจากชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ
- ทราบ สถานการณ์ ภาวะหนี้สินของชุมชนในปัจจุบัน

6. กิจกรรม สรุปและรวบรวมข้อมูล

ความคาดหวัง

- ได้รวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ สำหรับการวิเคราะห์หาสาเหตุต่อไป
- ได้ทราบสถานการณ์ภาวะหนี้สินของชุมชน

สถานที่

อาคารอเนกประสงค์ วัดบ้านกุศปลาข้าว ในช่วงวันที่ 3 – 7 กันยายน 2550 ใช้งบประมาณ 6,914

บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย
- พี่เลี้ยงโครงการ

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม

มีการนัดหมายทีม และพี่เลี้ยงโครงการในการรวบรวมข้อมูล

โดยมีการปฏิบัติดังนี้

ทีมมีส่วนร่วมในการแปลงข้อมูลที่เก็บจากเป้าหมายจากข้อมูลที่ให้เป็นแต่ละวัน แต่ละเดือน ให้เป็นข้อมูลในรอบ 1 ปี แล้วจึงรวบรวมข้อมูลในแต่ละรายการ แต่ละหมวด จากนั้นจึงนำข้อมูลมาสรุปร่วมกัน ดังนี้

1. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ชุมชน

ประเภทรายรับ	บาท/ปี	รวม		หมายเหตุ
1.ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้	1,099,700			
2.ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ควาย เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา หอย สุนัข และผลผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่ มูลสัตว์ ซากสัตว์	224,950			
3.ขายผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรม หรืองานฝีมือต่าง ๆ	472,910			
4. การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา รวมทั้งการขายอาหาร	1,792,500			
5. การขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จากแหล่งธรรมชาติ เช่น ผัก ปลา เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร พืชพันธุ์ไม้ แมลง สัตว์เลื้อยคลาน รวมทั้งการเก็บขยะขาย	156,810			
6. รับจ้างทำงานเป็นรายวัน/ รายสัปดาห์ หรือรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น	1,348,265			

7. เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ โบนัส เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น	726,200			
8. เงินสงเคราะห์และสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากจน ผู้ป่วยเอดส์ ภัยธรรมชาติ ค่ารักษาพยาบาล	96,700			
ประเภทรายรับ	บาท/วัน	บาท/เดือน	บาท/ปี	ครั้ง/ปี
9. รายได้จากการขาย หรือเช่า ที่ดิน บ้าน รถไถ เครื่องมือ ยานพาหนะต่าง ๆ	150,800			
10. รายรับจากดอกเบี้ยเงินกู้ ดอกเบี้ยธนาคาร พันธบัตร รัฐบาล เงินปันผลจากหุ้นและการลงทุน เงินปันผลจากประกันชีวิต	171,985			
11. รายได้จากการเลี้ยงโชค เช่น ถูกล็อตเตอรี่	498,100			
12. เงินที่ได้รับจากการกู้ยืม ขอยืม	4,513,940			
13. เงินที่ถูกหลาน ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ที่อื่นส่งมาให้	891,600			
14. เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่าง ๆ เช่น งานแต่ง งานศพ และงานอื่น ๆ จำนวนเงินที่ได้รับจากสินสอดทองหมั้น (ตีค่าเป็นเงินโดยประมาณ)	512,430			
15. เงินหรือ ลากลอยที่มีคนนำมาให้เป็นกรณีพิเศษ	59,900			
รวมทั้งสิ้น			12,716,790	

2. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ประเภทรายจ่าย	บาท/วัน	บาท/เดือน	บาท/ปี	จำนวนครั้ง/ปี
หมวดที่ 1 : ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ				
1.1 ค่าจ้างแรงงาน		577,300		
1.2 ค่าปัจจัยการผลิต เช่า/ซื้อวัสดุอุปกรณ์ ในการประกอบอาชีพ เช่น เช่าหรือ ซื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ รถเกี่ยวข้าว สร้างโรงเรือนเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ ค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าอาหารสัตว์		1,351,800		
1.3 ค่าโดยสาร รถ เรือ รถไฟ เครื่องบิน		243,680		
1.4 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในพาหนะเดินทาง และการประกอบอาชีพ		980,770		
1.5 ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืช		29,960		

สด ปุ๋ยจุลินทรีย์				
1.6 ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียซัลเฟต หิน ฟอสเฟตบด ปุ๋ยไนโตรเจน ปุ๋ยฟอสฟอรัส ปุ๋ยโปรแตสเซียม สอร์โม่		321,530		
1.7 ยามาแมลง ยาปราบศัตรูพืช		80		
1.8 ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ		130,200		
1.9 เงินสด เงินดาวส์ หรือ เงินผ่อน เพื่อซื้อยานพาหนะ		1,134,420		
รวมหมวดที่ 1		4,769,740		
ประเภทรายจ่าย	บาท/ วัน	บาท/ เดือน	บาท/ปี	จำนวน ครั้ง/ปี
2.1 เนื้อสัตว์ ข้าวสาร ผัก ผลไม้ ไข่ เครื่องปรุง อาหาร เช่น น้ำปลา น้ำตาล น้ำส้มสายชู ซีอิ๊ว พริกไทย น้ำมันพืช คนอร์ ผง ชูรส		2,122,096		
2.2 อาหารสำเร็จที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว กับข้าวถุง ขนมหวาน ไอศกรีม		665,970		
2.3 น้ำดื่มสะอาด เช่นน้ำแร่ น้ำ โพลาริส		29,560		
2.4 น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์		159,850		
2.5 นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้		192,068		
2.6 ขนมขบเคี้ยว ขนมกรุบกรอบ ลูกอม		168,430		
2.7 ค่าขนมที่ให้แก่เด็กไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน		525,045		
2.8 อาหารสำเร็จรูป เช่น มาม่า ยำยำ ปลากระป๋อง อาหารหรือ ผลไม้กระป๋อง		124,769		
2.9 เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทิงแดง เอ็มร้อย		72,710		
2.10 เหล้า เบียร์ ยาแดง ไวน์ กระแช่สาโท		237,515		
2.11 ค่าเชื้อเพลิงในการหุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่าน ฟืน		96,425		
รวมหมวดที่ 2		4,394,438		
หมวดที่ 3 : ยา- สุขภาพอนามัย				
3.1 ยาแก้ปวด		25,592		
3.2 ยารักษาโรคอื่น ๆ		49,330		
3.3 ยาหรืออุปกรณ์การคุมกำเนิด		12,535		
3.4 ค่ารักษาพยาบาลทั้งที่สถานีนามัย โรงพยาบาล และ คลินิก		125,360		

3.5 ยาสูบ บุหรี่ รวมทั้งกระดาษหรือใบตองพันยาสูบ		131,928		
3.6 จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย		110,117		
รวมหมวดที่ 3		454,862		
หมวดที่ 4 : เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และ เครื่องประดับ				
4.1 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอน		151,350		
4.2 ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม คัดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมนำรุงผิว		151,858		
รวมหมวดที่ 4		303,208		
หมวดที่ 5 : ที่อยู่อาศัย				
5.1 เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อ เช่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง อื่น		495,600		
5.3 เงินสด เงินดาวน์ และเงินผ่อน เพื่อซื้อหรือซ่อมเครื่องใช้ ในบ้าน		196,720		
5.4 ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน อื่น ๆ		361,848		
5.5 ค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร		11,800		
5.6 ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ป้าย ร้านค้า และ ภาษีโรงเรือน		150,505		
รวมหมวดที่ 5		2,061,543		
หมวดที่ 6: ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม				
6.1 ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ออก เงินกู้		300,500		
6.2 จ่ายดอกเบี้ยและผ่อนชำระหนี้เงินกู้ เงินยืม เล่นแชร์		331,600		
6.3 เงินทำบุญ หรือเงินบริจาค		166,260		
6.4 เงินช่วยเหลือ หรือเงินใส่ซอง เช่น ช่วยเงินแต่ง งานศพ งานบวช		230,950		
6.5 ค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน รวมสินสอดทองหมั้น งานศพ บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด		451,200		
6.6 จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าตั๋วหนัง ดนตรี ลิเก และ การแสดงอื่น ๆ		77,000		
6.7 เงินเดือน หรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติในครอบครัวที่อยู่ ที่อื่น		91,300		

6.8 เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกลักขโมย ถูกปรับ		83,300		
6.9 เงินที่จ่ายเพื่อการเสี่ยงโชค เช่น ซื้อหวย		759,450		
6.10 เงินที่จ่ายฉาปนกิจสงเคราะห์		266,200		
รวมหมวดที่ 6		2,757,760		
หมวดที่ 7: ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและอื่น ๆ ของลูก และหลาน				
7.1 ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ		31,900		
7.2 ค่าอุปกรณ์การเรียน เช่น เครื่องเขียน สมุด หนังสือเรียน กระเป๋า		238,242		
7.3 ค่าชุดนักเรียน ชุดพละ ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยูวกาชาด		33,000		
7.4 ค่าโทรศัพท์มือถือ/บัตรเติมเงิน		292,700		
7.5 ค่าไฟฟ้า น้ำประปา		391,706		
รวมหมวดที่ 7		1,327,548		
รวมหมวดที่ 1 ถึง 7			16,069,099	

3. ข้อมูลแหล่งกู่ยืมของครอบครัว

แหล่งกู่ยืม	จำนวนเงินกู่	หนี้คงเหลือ	อัตราดอกเบี้ย	การผ่อนชำระ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ต้องกู่
1. ในระบบ					
1) ธ.ก.ส.		2,504,900			-ปรับที่ทำกิน -ซื้อรถไถ -การศึกษานูตร -ซื้อที่ทำกิน
2) สหกรณ์					
3) ธนาคารอื่น ๆ					
4) กองทุน/กลุ่ม					
4.1) กองทุนหมู่บ้านละล้า		2,000,000			-ค่าใช้จ่ายในครอบครัว -สิ่งอำนวยความสะดวก -รถมอเตอร์ไซด์ -โทรศัพท์มือถือ

4.2) กลุ่มออมทรัพย์					
4.3) กลุ่มอื่น ๆ ระบุ					
...เตาไฟ.....		30,000			-ลงทุนอาชีพ -ค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว
...ท่อฟ้า.....		30,000			ลงทุนอาชีพ -ค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว
.....					
รวมหนี้ในระบบ(1)		4,564,900			
แหล่งกู้ยืม	จำนวน เงินกู้	หนี้ คงเหลือ	อัตรา ดอกเบี้ย	การผ่อน ชำระ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ต้องกู้
2. นอก ระบบ					
1) นายทุน		153,920			-ค่าใช้จ่ายใน ครอบครัว -ลงทุนเสี่ยงโชค -ลงทุนอาชีพ
2) ร้านค้า					
3) เพื่อนบ้าน					
4) ญาติ		20,000			-ซื้อที่ทำกิน -ลงทุนเสี่ยงโชค
5) อื่น ๆ					
.....					
.....					
.....					
รวมหนี้ในระบบ(2)		173,920			
รวมทั้งสิ้น (1) + (2)		6,304,320			

4. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ประเภท	หน่วย	จำนวน	มูลค่า (บาท)
1. รถยนต์	คัน	5	1,500,000
2. จักรยานยนต์	คัน	90	2,700,000

3.จักรยาน	คัน	42	46,200
4.รถไถเดินตาม	คัน	41	2,050,000
5.รถไถใหญ่	คัน	-	
6. ตู้เย็น	เครื่อง	48	240000
7. ที่วี	เครื่อง	102	510,000
8. พัดลม	เครื่อง	195	97,500
9. เครื่องฉาย ซี ดี	เครื่อง	62	93,000
10. เครื่องเสียง	ชุด	8	40,000
11. โทรศัพท์บ้าน	เครื่อง	16	12,800
12. โทรศัพท์มือถือ	เครื่อง	152	152,000
13. บ้านพร้อมที่ดิน	ไร่	10	800,000
14. ที่ทำกิน	ไร่	70	28,569,950
รวมทั้งสิ้น			36,811,450

ทีมได้สรุปข้อมูลและร่วมแสดงความคิดเห็นว่าควรจัดเวทีในการนำเสนอข้อมูลให้ชุมชนได้ทราบ
ข้อมูลที่รวบรวมและเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากเวทีอย่างมีส่วนร่วม

ผลจากการดำเนินกิจกรรม

ใน รอบ 1 ปี ในชุมชนจะมีข้อมูลด้านเศรษฐกิจดังนี้

รายได้ของชุมชน 12,716,790 บาท

รายจ่ายของชุมชน 16,069,099 บาท

หนี้สิน 6,304,320 บาท

ทรัพย์สิน 36,811,450 บาท

ซึ่งรายได้ของคนส่วนใหญ่มาจากการขายผลิตทางการเกษตร 1,099,700 บาท

ส่วนรายได้ของร้านค้า 1,792,500 บาท

ค่าใช้จ่ายในด้านการประกอบอาชีพสูงถึง 4,769,740 บาท

จะจัดเวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนในระดับกลุ่มเป็น 2 กลุ่มในวันที่ 13 และ 14 เดือนกันยายน 2550

7. การจัดประชุมทีมเพื่อเตรียมรูปแบบในการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลในระดับกลุ่ม

ความคาดหวัง

ได้รูปแบบและข้อมูลในการนำเสนอต่อชุมชน

ทีมมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบของการจัดเวที

สถานที่

142/1 หมู่ 4 บ้านซัง ต. กุดปลาเค้า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ ในวันที่ 12 กันยายน 2550 ใช้งบประมาณ

800 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

พูดคุยแลกเปลี่ยนถึงวิธีการและขั้นตอนในการนำเสนอ

เตรียมสื่อในการนำเสนอ

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

ได้สื่อในการนำเสนอ

ได้รูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูล

8. กิจกรรมเวทีนำเสนอข้อมูลในระดับกลุ่ม กลุ่มหนองโสนเหนือ

ความคาดหวัง

ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ภาวะหนี้สินของชุมชน
ชุมชนมีส่วนร่วมค้นหาสาเหตุและเงื่อนไขในการเกิดและเพิ่มพูนของหนี้สินในชุมชน

สถานที่

ศาลาอเนกประสงค์ วัดบ้านกุดปลาเค้า ต.กุดปลาเค้า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ ในวันที่ 13 กันยายน
2550 ใช้งบประมาณ 3,506 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ตัวแทนครัวเรือน ในคุ้มหนองโสนเหนือ ครัวเรือนละ 1 คน รวมผู้เข้าร่วม 26 คน
- ทีมวิจัย
- วิทยากร (คุณศรายุทธ ตั้งประเสริฐ)
- พี่เลี้ยงโครงการ
- ตัวแทนทีมวิจัยหมอเหยา (ร่วมสังเกตการณ์)

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม

ออกหนังสือเชิญเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม
นำเสนอข้อมูลให้ชุมชนทราบ
ชวนคิดชวนคุยเรื่องการดำรงชีพเพื่อค้นหาสาเหตุของหนี้
วิทยากรคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับความเจริญทางวัตถุ

ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการนำเสนอข้อมูลและได้แลกเปลี่ยนในเวทีผู้เข้าร่วมได้เริ่มคิดถึงปัญหาหนี้สินและพยายามที่จะหาแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป และเห็นว่าหนี้สินของชุมชนมาจากหลาย ๆ องค์ประกอบ เช่น การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน และอีกสาเหตุใหญ่มาจาก นโยบายของรัฐบาล เช่น กองทุนเงินล้าน ระบบการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ

9. กิจกรรมเวทีนำเสนอข้อมูลในระดับกลุ่ม หนองโสนกลางและใต้

ความคาดหวัง

ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ภาวะหนี้สินของแต่ละครัวเรือน

ชุมชนมีส่วนร่วมค้นหาสาเหตุและเงื่อนไขในการเกิดของหนี้สินในชุมชน

สถานที่

ศาลาอเนกประสงค์ วัดบ้านกุศปลาข้าว ต.กุศปลาข้าว อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ ในวันที่ 14 กันยายน 2550 ใช้งบประมาณ 4,050 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ตัวแทนครัวเรือน ในกลุ่มหนองโสนกลางและใต้ ครัวเรือนละ 1 คนจำนวน 65 ครัวเรือน มีผู้เข้าร่วม 25 คน

- ทีมวิจัย
- วิทยากร (คุณศรายุทธ ตั้งประเสริฐ)
- พี่เลี้ยงโครงการ
- หัวหน้าโครงการวิจัยชุมชนพึ่งตนเองบ้านม่วงไข่

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม

ออกหนังสือเชิญเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม

นำเสนอข้อมูลให้ชุมชนทราบ

ชวนคิดชวนคุยเรื่องการดำรงชีพเพื่อค้นหาสาเหตุของหนี้

วิทยากรคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับความเจริญทางวัตถุ

ผลการดำเนินกิจกรรม

ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นว่าไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้เพราะเมื่อมีโอกาสที่จะกู้ได้ก็ต้องกู้ไว้ก่อนเพราะทุกอย่างจำเป็นหมดและจะต้องซื้อทุกอย่าง เพราะในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจะต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมากกว่า เช่น

- อาหารการกินจะต้องซื้อที่ตลาด สาเหตุเพราะสมาชิกในครอบครัวไม่กินอาหารที่ปรุงเอง และหา มาได้

- การศึกษา ในระบบก็เช่นกัน บุตรหลานจะไม่ยอมไปเรียนหนังสือถ้าหาก ไม่มีรถมอเตอร์ไซด์ และโทรศัพท์มือถือ บางรายไม่ยอมไปเรียน ในสถานศึกษาใกล้บ้านอยากไปเรียนต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ซึ่ง ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

ชุมชนเอง ได้รู้ถึงภาวะความรุนแรงของหนี้สินที่เพิ่มพูนขึ้น แต่ยังไม่เห็นทางออกในการลด หนี้

10. เวกีวิเคราะห์ข้อมูล

ความคาดหวัง

ได้ศึกษาเรียนรู้และขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แนวทางในการนำมาเขียนรายงาน

สถานที่

อาคารอเนกประสงค์ วัดบ้านกุดปลาข้าว และอาคารอเนกประสงค์บ้านม่วงไข่ ในวันที่ 3 , 9 และ 12 ตุลาคม 2550 ใช้งบประมาณ 5,184 บาท

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

-ทีมวิจัย

-พี่เลี้ยงโครงการ

-วิทยากรช่วยวิเคราะห์ข้อมูล

-ตัวแทนชุมชนที่มีความสนใจในการวิเคราะห์ข้อมูล (9 ตุลาคม)

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม

-นำข้อมูลที่รวบรวมมานำเสนอและตั้งประเด็น

ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทราบถึงสาเหตุ เงื่อนไข และปัจจัยที่ทำให้ก่อเกิดหนี้สินในชุมชนหลายๆ ด้าน เช่น ความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาของรัฐ จากสถานการณ์บ้านเมืองของคนในแถบนี้ จากพื้นที่ในการประกอบอาชีพ จากประเพณีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป จากระบบการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา จากกระแสบริโภคนิยม ความเจ็บป่วย ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ในการดำเนินชีวิตที่ชุมชนแห่งนี้ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงพ้น

11. เวทีค้นหาสาเหตุของหนี้กับชุมชน

ความคาดหว้ง

ได้ทราบสาเหตุของการเกิดหนี้

สถานที่

อาคารอเนกประสงค์ วัดกุศปลาข้าว ตำบลกุศปลาข้าว จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2550

คุณไชยนครได้กล่าวเปิดเวทีได้พูดถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีคือการค้นหาสาเหตุของหนี้กับชุมชนซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีมีผู้นำชุมชนคือ ผู้ใหญ่ศรีทอง ผู้ใหญ่แอ็ด ผู้ใหญ่วิไล และผู้ใหญ่ไชยนคร ครูสอนกลุ่มคนป่าที่บ้านอยู่บริเวณใกล้ ๆ ลงมาร่วมเวที และมีกลุ่มที่มีอายุในช่วงอายุต่ำกว่า 29 ปีลงมาประมาณ 10 คน ทำให้เวทีในวันนี้มีกลุ่มอายุที่หลากหลายมากขึ้น

บรรยากาศแบบสบาย ๆ

ซึ่งกลุ่มหนึ่งจะเป็นผู้เล่าผู้แก่นั่งคุยกันถึงเรื่องราวในอดีตว่า ชุมชนในอดีตจะมี 3 หมู่บ้าน คือบ้านกุศตูมจะเกิดก่อน แล้วค่อยขยายมาเป็นกุศปลาข้าว และบ้านซ่ง ตามลำดับ เมื่อประมาณปี 2490 เริ่มมีถนนหนทางคือเป็นทางเกวียนดินทรายจะผ่าหมู่บ้านจากคุ้มเก่าไปสู่หนองผือ และเป็นถนน รพช.

คนในสมัยก่อนจะปลูกฝ้าย พริก จะปลูกพืชที่จำเป็นต้องใช้และกิน

มันสำปะหลังเริ่มปลูกเมื่อปี 2514 ส่วนปอจะปลูกก่อนปลูกมันต้องหยุดเพราะไม่มีแหล่งน้ำในการแช่ปอ การเดินทางไปทำไร่ จะเดินเท้าเปล่าลัดไปที่เป็นภู

เมื่อปี พ.ศ. 2522 เริ่มมีการบุกป่าเพื่อปลูกมัน เพราะเริ่มมีถนนปรถมพัฒนาซึ่งเป็นเส้นทางที่สะดวกในการขึ้นเขาภูพาน แรก ๆ จะไปซื้อน้ำมันมาอำเภอบ้านใหม่ จังหวัดสกลนคร เพราะมีชาวบ้านในพื้นที่เคยไปปลูกและได้กำไรงาม จึงได้แห่กันไปลงป่าปลูกมัน ในช่วง 2-3 ปีแรกจะได้กำไรงามต่อมาต้องเลิกเพราะขาดทุน เพราะต้องใช้รถไถ ต้องจ้างคนปลูก ถางหญ้า และเมื่อตอนเก็บเกี่ยวก็ต้องจ้างอีก ต้องจ้างรถลากขน และราคามันก็ตกต่ำ

แหล่งทำมาหากินและหาอยู่หากิน จะหากินตามลำห้วยลำพุง กุดลิงหนัง วังแซ่ กุดเย็น สัปโหะ ห้วยหนองกุง ป่านาครูปลาย ป่านาดำรง ส่วนมากเป็น กบ เขียด ปลา ปู หอย การหากินตามโคกตามป่ามีป่าดอนกลอย ป่าอีบัวบาน ซึ่งจะหาเห็ด เช่น ตาบ เฝาะ บด ขาว แดง น้ำมะ ละโงก และหากินตามภูเขา คือหน่อไม้ สัตว์ป่า บนเขาจะมีบ่อน้ำ ซึ่งแหล่งน้ำดื่มสำหรับคนในชุมชน และมีบ่อน้ำสร้างบ้านโคกอีกแหล่งหนึ่ง

การดำเนินชีวิต จะมีอาชีพทำไร่นา แบ่งปันกันกิน ไม่มีการขาย ส่วนมากจะเป็นการแบ่งปันกัน เมื่อยามที่มีควายแก่ล้มตาย ถ้าใครไปช่วยจะหักไม้ไผ่ร้อยเนื้อ เพื่อแจกจ่ายแบ่งกัน ถ้ามีคนท้องไปด้วยคนท้องจะได้ 2 พวง

การทำนา จะไปนอนนาเพื่อที่จะเตรียมทำนาการไถนาด้วยแรงควาย ฝ้ายหญิงจะดำข้าวด้วยครกมอฝ้ายชายจะเตรียมเครื่องมือและซ่อมแซมเกียงนา การทำนาจะทำไปเรื่อย ๆ ไม่รีบเร่ง

การศึกษา

ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า ชุคนักเรียนจะเป็นผ้าฝ้าย ทอและตัดเย็บด้วยมือ บางคนนุ่งผ้าขาวม้าแทนกางเกง จะใช้กระดานที่ใช้ถ่านเขียนได้มาจากหุ่นที่รับช่วงต่อกันมาเรื่อย ๆ เสื้อผ้าในอดีตจะมีการซักน้ำเฉย ๆ ก็มีการนำผลหมอนแท่งมาทาบจะมีฟองคล้ายผงซักฟอก

ในระดับที่สูงกว่าชั้นประถมจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเทอมละ 10 บาท ถ้าจบ ม.ศ.3 จะสอบบรรจุครูรับราชการได้

มีจักรยานคันแรกในช่วงปี 2490 โดยครูหาญนำเข้ามาเป็นคันแรก

การเล่าเรียนมีถึง ป. 6 ต่อมาได้ยุบเหลือแค่ ป. 4 ในภาคบังคับ

การเดินทางส่วนใหญ่จะเดินไป ถ้าเป็นเส้นทางที่ไกล ๆ ก็ขี่ม้า ค่าเงินในอดีตจะเป็นเงินสตางค์

ตำรวจจะขี่ม้ามาตรวจจับ การเล่นเกมพนัน จับฝิ่น ส่วนฝิ่นจะมีพ่อค้ามาขาย ซึ่งเป็นที่นิยมสูงมากเพราะถือว่าเป็นค่านิยมในชุมชน เหมือนกับเหล้าในปัจจุบัน ผู้ที่เสพจะเป็นผู้สูงอายุ

งานประเพณีในอดีต จะช่วยเหลือกันตามสภาพไม่มีการกินเหล้าหรือเครื่องดื่มอะไร

สมัยก่อนจะมีความนิยมคำว่า เอื้อเฟื้อ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ชายหนุ่มให้ฝ่ายหญิงเพื่อบอกว่าจะไปช่วยนวดข้าวแล้วนะ จะนิยมใช้ในช่วงที่มีการนวดข้าว การนวดข้าวในสมัยก่อนจะใช้เวลานานจึงต้องทำผาง(ทำที่เก็บฟางและเป็นที่กันแดดฝน)เพื่อเก็บฟางไว้ให้วัวควายไว้กินในช่วงหน้าแล้ง เมื่อนวดข้าวเสร็จแล้วจะเอี๊ยะฉะ (การช่วยเหลือกัน)ขนข้าวโดยผู้ที่มีเกวียนจะมาช่วยกันขนข้าวจะตักข้าวใส่สะโหลบ(เป็นอุปกรณ์ขนาดใหญ่ที่ใส่เรือนเกวียนสำหรับบรรทุกของคล้ายกระบุง)

เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีคนตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จะช่วยเหลือกัน จะตัดไม้มามัดสามง่าม โดยใช้ไม้ไผ่เป็นไม้คานหามทำลักษณะคล้ายบันได แล้วเอาศพวางหามไปเผา ต่อมาใช้ไม้ไผ่สานเป็นสโหลบ

การจัดงานศพจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านด้วยกัน คือใครมีอะไรก็นำไปช่วยคืออาหารการกิน ข้าวสาร ในอดีตจะเรียกศพว่าหอน เพราะสำหรับผู้ที่มียันจะกินตายจะใช้ผ้าจิดที่ทำจากไหมปิดศพซึ่งจะเป็นสีแดงเรียกว่าหอนแดง ส่วนผู้ที่ยากจนจะใช้ผู้ขาวที่ทอเองจากฝ้ายที่เจียด้วยมือ

การแต่งงานจะมีค่าสินสอดสูงสุด 100 บาท การจัดงานแต่งงานใช้หมู 1 ตัว ตัวละ 30-60 บาท เหล้าที่ใช้ในการเลี้ยงฉลอง เจ้าภาพจะต้องทำเอง ถ้าไม่ทำก็ไม่มีเหล้า โดยใช้เครื่องดื่มามาทำเป้งหมักเหล้า

ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บจะใช้รากไม้และยาสมุนไพร การรักษาโรคจะรักษาตามความถนัดของหมอ เช่น หมอกระดูก หมอหู หมอเป่า หมอเหยา หมอเทียม หมอธรรม หมอสะไม้ซึ่งในชุมชนจะมีลูกปลาเป็นหมอประจำหมู่บ้านการรักษาจะฝนเอารากไม้ที่เป็นสมุนไพรผสมกับน้ำแล้วจึงเทใส่น้ำเต้าดินเพื่อรักษาอุณหภูมิให้น้ำเย็นตลอด เล่าว่าการรักษาไข้ไทฟอยด์จะใช้สมุนไพรถึง 225 ชนิดมาผสมผสาน การรักษาจะรักษาตามธาตุ เช่น ไข้เดือนจะเป็นยาเย็นแก้ร้อนในอดีตจะไม่มีหมอตา เพราะคนในอดีตจะตาบอดมาก

สมัยจอมพลถนอม เริ่มมีการพัฒนามีสะพานไม้ มีถนนทางดินแดง

ปี พ.ศ. 2508 เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้บ้านเมืองเดือดร้อน เสียปืนแตกที่บ้านหนองบัว จังหวัดนครพนม บ้านเมืองมีการขัดแย้งกันด้านการพัฒนาอีกฝ่ายจะเผาทิ้งและทำลาย

พ.ศ. 2510 มีการจัดตั้งกิ่ง อำเภอ เขาวง

พ.ศ. 2515-2516 เริ่มมีร้านค้าในชุมชน มีคอมมิวนิสต์มีการต่อสู้มีการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง

เริ่มมีไฟฟ้าเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2521

โทรทัศน์เข้ามา เมื่อ พ.ศ. 2521 พร้อม ๆ กับไฟฟ้ามีผู้ที่ย้ายไปอยู่ที่อุดรธานี นำมา

โทรทัศน์ มีเครื่องแรกที่บ้านกำนันพอ เมื่อประมาณ ปี 2530 ซึ่งต้องจ่ายค่าบริการรับข่าว ครั้งละ 10 บาท

รถไถ นาเดินตามคันแรกเมื่อปี พ.ศ. 2534 คือนาย บุญถม พิมพ์เกา

การขายข้าวสมัยนั้นต้องฝากไปขาย หรือไม่ก็ขายให้คอมมิวนิสต์ การฝากไปขายโดย นายสงวนบ้าน
ส้มป่อย มีชาวบ้านในชุมชนโคกโก่ง 2-3 ราย

คิดว่าจุดเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะมีการพัฒนาจากภาครัฐและคอมมิวนิสต์ สาเหตุของการต่อสู้
เพราะแนวคิดไม่ตรงกันเป็นระบบประชาธิปไตยแต่มีการปฏิบัติของจอมพลถนอม

ด้านประเพณี มีประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแห่เทียน ลอยกระทง แต่ต้องมีการดื่มเหล้าและต้องเมาจนถึงจะ
ร่วมกิจกรรมได้

กลุ่มผู้สูงอายุ นำเสนอโดย ผู้ใหญ่วิไล

อดีตของชุมชน จะไม่มีการสร้างหนี้ เพราะอยู่แบบธรรมชาติ อยู่แบบเรียบง่าย มีความสุขตามอัตภาพ

เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อ 2522 มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ มีการปลูกพืช เศรษฐกิจ คือมันสำปะหลัง
และเริ่มมีรายได้จากการปลูกมันในปี 2524-2525 จากนั้นอีก 10 ปี ชาวบ้านก็เริ่มเห็นหนี้มากขึ้น เพราะ
ภาวะทางด้านเศรษฐกิจมีการแข่งขันกันจากการพัฒนา การแข่งขันทางด้านกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านความ
เป็นอยู่ เช่น การสร้างบ้านเรือน ที่ใหญ่โต มีการบุกป่าเพื่อทำการเกษตร มีเครื่องอำนวยความสะดวก

สาเหตุของการหนี้สิน

1. ส่งลูกเรียนหนังสือ
2. สร้างที่อยู่อาศัย ยืมมาสร้างบ้านเรือน รายได้น้อย เลยต้องไปยืมจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ
3. เกิดจากต้นทุนในการผลิต การลงทุนที่สูง เช่น ค่าปุ๋ย และค่าจ้างแรงงานในปัจจุบันมีการลงทุน แต่
ผลผลิตเท่าเดิม ต้องหากู้ยืมเงินจากที่อื่นเพื่อลงทุน แต่ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มทุน จึงกลายเป็นหนี้สินทับถมมา
เรื่อย ๆ

จากการปลูกมันสำปะหลัง ในอดีต จะใช้ต้นทุนการผลิตน้อย จึงมีกำไร เยอะไม่ได้ใช้ปุ๋ยเพราะดิน
ยังมีสภาพที่สมบูรณ์อยู่

แต่ในปัจจุบัน ต้นทุนการผลิตสูงเพราะค่าปุ๋ย ค่าแรงงาน ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จึงไม่คุ้มทุน แต่ใน
ปัจจุบันต้องซื้อหมดทุกอย่าง

ผู้ใหญ่ หมู่ 2

เล่าถึงอดีตและปัจจุบัน

สาเหตุของการเกิดหนี้คือจากนโยบายของภาครัฐ เพราะแหล่งเงินกู้จากแหล่งต่าง ๆ ในปัจจุบัน มีนโยบาย
จากรัฐ ในการให้กู้ เพราะทุกคนมีความต้องการที่จะยืมหนี้เช่น กองทุนเงินล้าน ธกส. ประชาชนจะไม่
ปฏิเสธในการกู้ยืมเงินจากรัฐเลย ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน ขอกินกันได้

ผู้ใหญ่มุ่ 3

ในอดีต ไม่มีแหล่งเงินกู้จากรัฐ ไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า

ปัจจุบัน แหล่งเงินกู้จะมีมากขึ้น จากธนาคารต่าง ๆ การศึกษาไหลเข้าสู่ชุมชนเมือง ในปัจจุบันมีผลกระทบจากนโยบายของภาครัฐเช่น เงินกู้จากรัฐ เงินล้าน เงินกองทุนในหมู่บ้าน มีเงินไหลเวียนในชุมชนมากพอสมควร มีการรับนโยบายจากภาครัฐ จะรับมาเหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ

กลุ่มวัยรุ่น

สาเหตุของการเกิดหนี้สิน

1.อยากได้ของคนอื่น เช่น โทรศัพท์ รถมอเตอร์ไซด์

2. การอยู่การกิน

-การเที่ยวสถานบันเทิงเรีงรมย์ต่าง ๆ

-อยากกินเหมือนคนอื่น ๆ

-อยากทำตามผู้ใหญ่เห็นตัวอย่างจากผู้ใหญ่

3.การศึกษา

-ค่าใช้จ่ายในการศึกษา ค่าเทอม อุปกรณ์การเรียน

-ค่าเติมเงินโทรศัพท์มือถือ ค่าน้ำมันรถ

4. การลงทุนในการผลิต จะยืมจากคนอื่นมาลงทุนก่อนแล้วค่อยขายผลผลิตมาใช้คืนทีหลัง

5.ทรัพยากรธรรมชาติ

-ป่ามีน้อยลงมาก

-การหาอยู่หากินยากมากขึ้น และต้องลงทุนคือเติมน้ำมันรถ

6.นโยบายรัฐ

มีการอบรมเรื่องยาเสพติด

7.กระแสภายนอก

จากโทรทัศน์ เลียนแบบดารา นักร้องที่ชื่นชอบ

เลียนแบบจากเพื่อน ต่างถิ่น

กลัวเพื่อนล้อว่ากระจอกไม่ทันสมัย

8.ประเพณี วัฒนธรรม

เวลามีประเพณีต้องใช้เงิน หรือไม่ก็ต้องมีเงินใช้จ่ายอย่างน้อย 500 บาท เงินที่ใช้จะหาเองหรือจากผู้ปกครอง หรือยืมจากญาติพี่น้อง

เวลามีงานจะมีการฉลองกันในวงเหล้าเพราะว่าต้องมีการชุมนุมจากการดื่มเหล้าเพราะถือเป็นธรรมเนียมในชุมชน

12. ประชุมทีมและเพื่อค้นหาคำตอบจากกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ทำงานวิจัย ณ บ้านเลขที่ 131 หมู่ 1 บ้านกุดปลาข้าว อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

ข้อ 1 เรียนรู้อะไรบ้างจากงานวิจัย

ทราบข้อมูลจากงานวิจัย

รู้จักเพื่อนร่วมงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

รู้หลายอย่างและพูดาสว่างขึ้น

ชุมชนรู้จักเกี่ยวกับโครงการวิจัย

อยากให้โครงการวิจัยอีกสักโครงการ

งานวิจัยนี้ดีต่อชุมชน

รู้ขั้นตอนการทำงานวิจัย

การวิเคราะห์ชุมชน

การวิเคราะห์ปัญหา

รู้จัก ตั้งคำถาม อยากรู้ อยากเห็น อยากรู้จัก

หาคำตอบ อยากหาสาเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้น

จากการทำงานได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนและกับกลุ่มผู้ร่วมงานและได้เรียนรู้ว่าการทำงานร่วมกันทำให้เกิดปัญหามากมายหลายอย่าง ทั้งการประสานงาน เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตชีวิตและได้รู้จักอัตลักษณ์ของตัวเอง และชุมชน

จากการจัดกระบวนการงานวิจัยทำให้รู้จักสิ่งที่ดี คือดีและยั่งยืนให้กับตัวเองและครอบครัวได้ทางเลือกใหม่ได้แนวคิดเพื่อนำไปปรับใช้

รู้จักมากขึ้นเพราะแต่ก่อนเคยได้ยินและไม่รู้ว่างานวิจัยทำอะไร หลังจากได้ศึกษาแล้วพบว่าปัญหาหนี้เป็นปัญหาใหญ่มากระดับประเทศและยากมากที่จะหาทางแก้ไขและหาทางป้องกันได้ เพียงแต่ได้เรียนรู้รูปแบบของหนี้และสาเหตุมาจากสิ่งใด และสาเหตุที่พบว่าเป็นปัญหาหนี้สินมากที่สุดคือการศึกษาของบุตรเพราะถ้าครอบครัวใดสิ่งลูกเรียนในระดับปริญญาจะเป็นหนี้ ชกส. เกือบทุกราย และอีกสาเหตุหนึ่งคือจากการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะชาวนาที่ต้องกู้เงินมาใช้เป็นการเกษตรและลงทุนซึ่งแทบจะไม่คุ้มเลยกับการลงทุน

ได้เรียนรู้ความรุนแรงของปัญหาหนี้สินของชุมชนอยู่ในสถานะวิกฤต

เรียนรู้การดำรงชีวิตของคนในชุมชนว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรจากอดีตสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่นการหาอยู่หากินในอดีตเป็นซื้ออยู่ซื้อกิน

จากที่ทราบสาเหตุแล้วทำให้เห็นรูปแบบการลดหนี้และชุมชนสามารถจัดการหนี้สินของตนเองได้

ได้รู้ถึงวิธีการขั้นตอนการทำงานวิจัยได้เข้าร่วมกับชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นรูปธรรม

รู้ตนเอง รู้ชุมชน รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงระหว่าง อดีต-ปัจจุบัน

งานวิจัยคิดว่าจะทำให้แต่นักวิชาการชาวบ้านทำไม่ได้ แต่พอทำแล้วชาวบ้านสามารถทำได้

ข้อ 2 งานวิจัยทำให้ตัวเราเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ทำให้รู้จักคิดมากขึ้น ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร

ทำให้รู้จักกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและเอามาปรับใช้

ทำให้ตัวเองมองโลกหลายมุมและกว้างขึ้น

คิดก่อนที่จะตัดสินใจทำ

จากการทำงานให้ตัวเองเปลี่ยนแปลงคือรู้จักตนเอง รู้สาเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้นแต่ละเรื่องจะต้องมีที่มาและจะหาแนวทางอย่างไรไหนมาแก้ถึงจะเหมาะสมที่สุด รู้จักคิดเปรียบเทียบจากที่เป็นคนคิดเอาแต่ความคิดของตนเองกลับมาฟังคนอื่นมากขึ้น รู้จักคิดตามไตร่ตรองก่อน

จากที่เคยอยากทำงานประจำอยู่อย่างสบายมีเงินเดือนประจำใช้จ่ายตามความพอใจเป็นการกลับมาใช้ชีวิตดั้งเดิมมีวิธีการผลิตที่พึ่งตนเองได้

ทำให้เราเปลี่ยนแปลงเป็นคนกล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งไม่ตรงกับเราคิด “คิดให้ดี ๆ ก่อนมีหนี้”

เปลี่ยนแปลงมากมายเลย ได้รู้จักคนเยอะและได้เรียนรู้หลายอย่าง เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดกับแต่ละกลุ่ม แต่ละจังหวัด

เปลี่ยนไปไม่มากนัก แต่ที่เห็นได้ชัดคือได้เห็นรูปแบบในการทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักรู้วิธีการลดต้นทุนในการผลิตโดยการหันมาใช้ปุ๋ยเพื่อมาใช้เอง ซึ่งสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ เพราะไม่ต้องซื้อปุ๋ยจากท้องตลาด หันมาใช้วิธีการช่วยเหลือหรือคล้าย ๆ กับการลงแขกในสมัยก่อน โดยการรวมกลุ่มกันในชุมชนมาช่วยกันและไม่ต้องจ้างแรงงานเพราะค่าแรงแพงมาก แต่ถ้าวางตัวกันแล้วหันมาช่วยกันก็จะช่วยลดต้นทุน ไม่ต้องเสียค่าจ้างแรงงาน เพียงแต่จะใช้เฉพาะค่าอาหารเท่านั้น ก็เป็นการลดต้นทุนในการผลิตได้อีกทางด้วย

จากการได้ทำปัญหานี้สินทำให้ตัวเราได้เปลี่ยนแปลงหลายอย่าง

ได้เปลี่ยนแนวคิดแต่ก่อนของตัวเองมากมาย

แนวปฏิบัติ

การปรับตัว การแบ่งเวลา จัดการเวลา

ข้อ 3 งานวิจัยทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้หรือไม่อย่างไร

แน่นอนงานวิจัยทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมาก ผลการวิจัยนำไปปฏิบัติได้ก็จะเกิดผลดีต่อชุมชน บางครั้งก็นำมาปฏิบัติไม่ได้ก็ขอให้มีความตระหนักก็ยังดี

คิดว่าเกิดประโยชน์สำหรับคนที่เข้าใจว่างานวิจัยเป็นมาอย่างไร คนในชุมชนรู้สึกตระหนักมากขึ้นกว่าเดิมเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินทอง เพราะว่าทีมวิจัยได้บอกให้เขาได้รู้ว่าหนี้สินเกิดจากอะไร

ทำให้รู้จักประวัติความเป็นมาของชุมชน

รู้จักจุดเด่น จุดด้อยของชุมชน

ชุมชนสามารถนำข้อดีและข้อเสียของชุมชนมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ทำให้ชุมชนรู้จักปัญหาของชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเองและสังคม

ทำให้ชุมชนรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

ร่วมกันค้นหาทาง วิธีแก้ไขปัญหา

ได้เรียนรู้กระบวนการการทำงานร่วมกัน อย่างมีส่วนร่วม โดยผ่านงานวิจัย

ชุมชนได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทราบว่าที่ผ่านมาอยู่อย่างตามคนอื่นไม่พึ่งตนเองและ

ชุมชนรู้สาเหตุอาหารเกิดหนี้ บางคนก็คิดได้แต่บางคนก็จะมีคำถามและคิดว่าไม่น่าแก้ไขอะไรได้เพราะทุกอย่างมันจำเป็นหมด

งานวิจัยเกิดประโยชน์ต่อชุมชนคือ จากการได้สัมภาษณ์และพูดคุยกับตัวแทนครอบครัวหลายท่านถึง

ค่าใช้จ่ายในบ้าน และการสรุปในภาพรวมของชุมชน ทำให้หลาย ๆ ท่านเกิดความตระหนักและอยากลด

ค่าใช้จ่ายในบ้านและการสรุปในภาพรวมของชุมชน ทำให้หลาย ๆ ท่านเกิดความตระหนักและอยากลด

ค่าใช้จ่ายลง เพราะค่าใช้จ่ายในการผลิตที่มีความสำคัญกับคนในชุมชนนั้นเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้คนใน

ชุมชนสามารถปรับและลดลงได้ แลหลาย ๆ ครอบครัวได้หาทางออกโดยการหันมาทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อลด

ต้นทุน เพราะคิดว่าเป็นทางออกที่ดี เพราะเห็นตัวอย่างผู้ที่เคยทำมาแล้วได้ผลดี

งานวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมาก ชุมชนรู้จักที่มาของหนี้ รู้จักปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากหนี้ มีแนวคิดที่

จะปรับปรุงกับชีวิต ครอบครัว ชุมชน มีรูปแบบการลดหนี้ จัดการหนี้ ถ้าชุมชนรู้จักนำเอาแนวคิดที่ได้การ

งานวิจัยไป ปรับใช้ก็ได้ประโยชน์ มาก

ถ้าชุมชนเล็งเห็นความสำคัญโดยการนำงานวิจัยท้องถิ่นมาปรับใช้กับชุมชนตามสภาพและสถานการณ์ของ

ชุมชนของแต่ละชุมชน

ชุมชนรู้เรื่องหนี้สินทราบถึงสถานการณ์หนี้สินและสาเหตุของการเป็นหนี้

ชุมชนรู้วิธีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครอบครัว เพื่อลดรายจ่าย

ชุมชนสามารถจัดการกับหนี้สินของตนเองได้

ชุมชนมีรูปแบบช่วยเหลือตัวเองโดยการอยู่แบบพอเพียง โดยการปลูกฝังปลูกพืชไว้ทานเองในครอบครัว

ข้อ 4 ตนเองมีส่วนร่วมในงานวิจัยคือ

ได้ร่วมเป็นทีมวิจัยและร่วมสำรวจข้อมูลของชุมชน

ได้ร่วมวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาหนี้สินและร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำวิจัย

ได้ร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่นการจัดเวที การเสวนากลุ่ม ฯลฯ

มีส่วนร่วมทำให้ชุมชนทราบข้อมูลของตนเองและทราบถึงปัญหาและสาเหตุของชุมชนที่เกิดขึ้น ทำให้

ชุมชนมีการพูดคุยกันมากขึ้น

เป็นคนกระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักโดยการเป็นตัวอย่างต่อชุมชน ก่อน ถ้าชุมชนเห็นผลสำเร็จก็จะ

ทำตาม

ได้ร่วมทำวิจัยและร่วมแสดงความคิดเห็น

ได้นำงานวิจัยมาร่วมในการทำโครงการต่างๆ ของชุมชน

สำรวจข้อมูลของชุมชน

ร่วมวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน

ร่วมนำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชน

ร่วมเป็นทีมวิจัย ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหนี้สิน

เข้าร่วมทุกครั้งที่มีการนัดหมายและลงพื้นที่และจัดกิจกรรมเวทีต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ร่วมกับชุมชนเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขปัญหา

ได้รับผิดชอบการเขียนรายงาน ทำบัญชี ทกรายงานการเงิน การประสานงาน

ร่วมทำกิจกรรม เพื่อหารูปแบบในการจัดเวที การสรุปข้อมูล

ได้ร่วมเก็บและรวบรวมข้อมูลของชุมชน

ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมและชุมชน

ได้ไปศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำมาปรับใช้กับตัวเอง

ข้อ 5 เข้าใจงานวิจัยเรื่องหนี้สินอย่างไรบ้าง

กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมปฏิบัติ

ศึกษารากเหง้าของบรรพบุรุษ เพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ชุมชนนักวิจัย ต้องร่วมมือกัน จึงจะทำงานสำเร็จ

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัย ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน ซึ่งได้ตั้งจุดประสงค์เอาไว้แล้วเพื่อให้ชุมชนได้

รู้จักสภาพปัญหาหนี้สินของตนเองและชุมชน

สาเหตุของการเป็นหนี้และแนวทางการแก้ไข สภาพของการเป็นหนี้

งานวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางการแก้ไข สภาพของการเป็นหนี้ งานวิจัยครั้งนี้คิดว่าเป็นกุญแจที่จะแก้ปัญหา

ด้านความคิดของตนเองและคนในชุมชน เพราะงานวิจัยเป็นงานค้นหาคำตอบ สาเหตุเพื่อจะแก้ไขปัญหาคือ

อย่างถูกจุด และให้เกิดการมีส่วนร่วม เพราะการแก้ปัญหาแต่ละอย่างจะต้องทราบถึงสาเหตุของปัญหาก่อน

แล้วค่อยหาวิธีแก้ปัญหาคือ

วิจัยเรื่องหนี้สินนี้ดี จะทำให้ อย่าง น้อยๆ ก็จะเป็นการลดหนี้ให้กับผู้ที่กำลังจะก่อหนี้ใหม่และผู้ที่เป็นหนี้อยู่

แล้วก็หาทางจัดการกับมัน

งานวิจัยเป็นการศึกษาให้รู้ถึงต้นสายปลายเหตุ ให้รู้ลึกจริง ชุคุ้ยให้รู้ เพื่อที่จะนำสาเหตุไปหาทางแก้ไข

ให้ถูกทาง

เข้าใจว่างานวิจัยเป็นงานที่เป็นการศึกษาถึงสถานการณ์ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และความรุนแรงของ

ปัญหาเท่านั้น จึงยังไม่ถึงขั้น ที่ต้องแก้ไขหรือพัฒนา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ต้องทำในงานวิจัยในครั้งต่อไป

เข้าใจว่างานวิจัยท้องถิ่นจะสำเร็จและลุล่วงไปได้นั้นชุมชน ต้องมีส่วนร่วมกับทีมวิจัยและร่วมแสดงความ

คิดเห็น แล้ววิเคราะห์ร่วมกัน

13. เวทีนำเสนอข้อมูล ระดับชุมชน 25 พฤษภาคม 2551 ณ อาคารอเนกประสงค์วัดบ้านกุดปลาข้าว บันทึกการประชุม

วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม

1. เพื่อให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนและค้นหาวิธีการลดหนี้ลง

เริ่มเวลา 09.00 น ถึง 14.00 น

- อ.ประโม พุดถึงการจัดการหนี้สินอย่างไร โดยให้ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น
- คุณครู วิไลวรรณ พุดถึงสภาพในโรงเรียนว่า เด็กนักเรียนในปัจจุบันกับในอดีตนั้นต่างกันมากคือสมัยก่อนจะมีเด็กที่ยากจนรัฐบาลจึงต้องแจกทุนให้กับเด็กที่เรียนดียากจน แต่ในปัจจุบันเด็กนักเรียนมีเท่ากันหมดไม่มีเด็กยากจนเพราะเด็ก ๆ ได้พกค่าขนมมาทุกวันและอุปกรณ์การเรียนก็มีพร้อมทุกคนอาหารกลางวันที่ทางโรงเรียนได้จัดไว้ให้ เด็ก ๆ หลายคนก็ไม่ยอมกินเพราะกลัวเพื่อน ๆ ล้อต้องซื้อกิน
- กรณีคุณยายสมพิศ เป็นหนี้ มีวิถีชีวิต คือ เวลาไม่มีเงินก็ใช้ ถ้าไม่มีก็ไม่ได้ใช้หรือใช้น้อยลง มีรายได้จากการทอผ้า หนี้สินส่วนมากจะเป็นหนี้ ธกส. มีหนี้ 24,000 บาท ถึงกำหนดเวลาใช้หนี้คืน ก็จะใช้แต่เฉพาะดอกเบี้ยตอนนี้ได้จัดตั้งกลุ่มธกส. ขึ้นโดยการฝากเงินเดือนละ 500 เพื่อเก็บไว้ใช้หนี้ ธกส.
- คุณตาสอน แสดงความคิดเห็น เรื่องปัญหาหนี้สินว่าสามารถแก้ไขได้ ถ้าหากเรามีจิตใจที่แน่วแน่และมั่นคง พุดถึงการเล่นห่วยว่าการเล่นห่วยหรือการพนัน เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ และหันมาปรับเปลี่ยนให้ลูกหลานมารับประทานอาหารที่ทำขึ้นเอง

คุณปริยวรรณ

- เมื่อชุมชนรู้ข้อมูลแล้วนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร
 - ฝากเรื่องค่าใช้จ่ายทางสังคม จะเห็นค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเลขสูงมาก ค่าใช้จ่ายนี้ เราต้องใช้จ่ายตามสภาพที่เรา มีหรือตามฐานของตัวเอง
 - ค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตร มีคนทดลองลดการใช้ปุ๋ยเคมีลง และหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน พบว่าผลผลิตจะต่ำลงใน 1-2 ปีแรก แต่จะเพิ่มขึ้นภายหลัง
 - ค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงาน จะสูงมาก ทำให้ไม่หันมาช่วยกัน และลงแขกช่วยกัน
 - จะหาแนวทางแก้ไขปัญหามาในระดับกลุ่มได้ไหม
 - ฝากประเด็นให้ชุมชนช่วยคิดว่า เราจะ สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร
 - พุดถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ผลกระทบจากภาครัฐ ให้ชุมชนต้องมีความเปลี่ยนแปลงไป ยกกรณีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ที่เน้นแต่รายได้ แต่ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ ถ้าปลูกป่าเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยวนั้นเป็นการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ดินจะเสื่อมสภาพลง
 - การนำข้อมูลที่ได้นำมาทำประโยชน์
- พี่เจี๊ยบ
- การนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมาทำประโยชน์
 - ทีมมีความเสียสละเป็นอย่างมากเพราะทุนที่ให้มาเป็นเงินน้อยมาก
 - เห็นข้อมูลแล้วจะเกิดความตระหนักเพราะเห็นตัวเลขแล้วตกใจ

- ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่วนมากจะมาจากบุตรแทบทั้งสิ้น และตัวเยาวชนเองก็ต้องรับรู้ถึงข้อมูลเหล่านี้ด้วย ฝากให้งานนี้จับให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนและเด็ก ๆ ตัวเล็ก ๆ โดยการสร้างความตระหนักแบ่งกลุ่ม โดยการนับ 1- 5 แล้วแยกออกมาจากการนับ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม

โดยการตั้งประเด็นคำถาม ดังนี้

- รู้หรือไม่ว่ามีงานวิจัยในชุมชน และรู้อย่างไร
- ได้อะไรจากโครงการวิจัย
- คิดว่า งานวิจัย ได้ช่วยอะไรชุมชน
- งานวิจัยชิ้นนี้ช่วยให้ท่านลดหนี้ลงได้หรือไม่ อย่างไร

กลุ่มที่ 1 ได้แสดงความคิดเห็น

ข้อ 1.

- ชุมชนยังไม่เข้าใจเรื่องงานวิจัย
- รูและต่อไปจะพัฒนาให้ดีขึ้นจะเกิดแนวพัฒนาแนวใหม่
- ชุมชนยังรู้น้อยพอเป็นพื้นฐาน

ข้อ 2

- ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- ได้ทานข้าวร่วมกัน
- หาข้อมูลได้แต่วิเคราะห์ไม่เป็น
- ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ 30 % แล้ว
- เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านลบ ลง

ข้อ 3

- ได้เรียนรู้จากงานวิจัยคือ ต้องมีขั้นตอนการดำเนินงาน
- มีความสามัคคี
- มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ต้องรู้จักอดออม
- การลงทุนลดค่าใช้จ่ายในการทำนาลง

กลุ่มที่ 2

ข้อ 1

- รู้จักค่าใช้จ่ายของชุมชน
- รู้จักรายรับ- รายจ่ายของชุมชน
- รู้ทางเข้า- ออก ของเงิน
- รู้แนวทางในการลดหนี้

ข้อ 2

- ให้ข้อมูลจริง

-มาร่วมเวที ทุกครั้ง

ข้อ 3

- สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้
- รู้สภาพของตัวเอง รู้ความเป็นอยู่ของตัวเอง

ข้อ 4

- ได้ แต่เว้นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของลูกลงเมื่อลูกเรียนจบ
- ถ้า ทรกส. มาร่วมจัดการหนี้ให้
- ถ้าไม่เป็นหนี้เพิ่มและลดหนี้ลง

กลุ่มที่ 3

ข้อ 1

รู้ถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

รู้จากการประชาสัมพันธ์

คิดว่างานวิจัยเอาเงินมาให้

ข้อ 2

ให้ข้อมูลด้านค่าใช้จ่าย

ชุมชนให้ความร่วมมือ

ชุมชนร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ

ข้อ 3

สร้างความตระหนักให้กับชุมชน

มีการระดมระดมในการใช้จ่าย

ทราบข้อมูลค่าใช้จ่ายในการผลิต

ข้อ 4 ได้ ในระดับหนึ่งถ้าหากประหยัดรายจ่ายลง

ถ้ารายได้เพิ่มขึ้น

การอุปโภคบริโภคเพียงพอกับรายได้

ได้ แต่ยากลำบากเพราะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง

ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง เช่นร้านอาหาร ร้านเกมส์

กลุ่มที่ 4

ข้อ 1

รู้จากการประชาสัมพันธ์

คิดว่างานวิจัยเอาเงินมาให้

รู้ถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ข้อ 2

มาร่วมประชุมในการจัดเวที

ให้ข้อมูลกับทีมวิจัย

ร่วมแสดงความคิดเห็น

ข้อ3

ยังไม่มีประโยชน์ต่อชุมชน

ถ้ามีคนปฏิบัติก็จะปฏิบัติตาม ถ้ามีคนพาทำ

ข้อ4

มีการจัดตั้งกลุ่มเป็นรายเดือน เช่นกลุ่มออมทรัพย์

ทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง

ลดการใช้ปุ๋ยเคมีลง

ลดค่าจ้างแรงงานลงโดยการทำเอง

สรุปเวที

คนในชุมชนได้รู้ถึงสาเหตุของการเกิดหนี้และเริ่มเกิดความตระหนักหลายคนหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพที่จับกลุ่มทำปุ๋ยขึ้นมาใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิตลง หลายคนได้หันมาดูแลค่าใช้จ่ายและลดส่วนที่ไม่จำเป็นลงได้บ้าง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินในชุมชน ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน ทำให้ชุมชนได้มีโอกาสทบทวน สืบค้นความเป็นมาในอดีต และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหา การทำวิจัยที่ต่อเนื่องเป็นวิธีการหนึ่งที่สร้างความตระหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับชุมชน และนำไปปรับใช้ในการดำรงอยู่ให้รอดจากกระแสความเปลี่ยนแปลง และอยู่รอดด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของชุมชนเอง

ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานวิจัยท้องถิ่น

การวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทบทวนค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา และสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและมองเห็นแนวทางในการลดความรุนแรงปัญหาลง การทำงานวิจัยครั้งนี้ทำให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และสร้างความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น หากมีการทำงานวิจัยที่ต่อเนื่องอาจทำให้ชุมชนได้เกิดสำนึกต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเกิดสำนึกรักชุมชนท้องถิ่นต่อไป

สำนักงานวิจัยท้องถิ่น ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ กับนักวิจัยหน้าใหม่ เป็นการฝึกทักษะสร้างอุดมการณ์ และปรับเปลี่ยนแนวคิดต่องานพัฒนา และมีความมั่นใจในการทำงานวิจัยต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานวิจัย

1. ทีมวิจัยไม่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ทำให้ขาดทักษะในการทำงานวิจัย ในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกระบวนการในการจัดเวที การสังเกตการณ์ การจับประเด็น การจดบันทึก การจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและการนำข้อมูลมาเขียนรายงาน จึงทำให้การทำงานวิจัยล่าช้าลง

2. คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่างานวิจัยเข้ามาทำอะไร เพราะยังยึดติดกับความช่วยเหลือจากโครงการพัฒนาที่ผ่านมาทางภาครัฐ จึงทำให้คนในชุมชนหวังให้งานวิจัยช่วยแก้ปัญหา ชุมชนบางส่วนจึงไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้และความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

ประวัติทีมวิจัยและที่ปรึกษา

1. หัวหน้าทีมวิจัย

1. นางจิตสมาน วาริขันธุ์ ปัจจุบันอายุ 38 ปี สถานภาพ สมรส ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่ บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 6 ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 089-8430988

-การศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

-ประสบการณ์ทำงาน สมาชิกสภาเทศบาลตำบลกุดพิมาน

2. ทีมวิจัย

1. นายไชยณรงค์ ศรีประไหม ปัจจุบันอายุ 44 ปี สถานภาพ สมรส ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 105/1 หมู่ที่ 1 ตำบลกุดปลาเค้า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

-การศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ประสบการณ์ทำงาน ผู้ใหญ่บ้าน

2. นายพนิตย์ อนันตะบุตร ปัจจุบันอายุ 46 ปี สถานภาพ สมรส ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่ 131 หมู่ที่ 1 ต.กุดปลาเค้า อ.เลิงนกษัตริย์ จ.กาฬสินธุ์

-การศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ประสบการณ์ทำงาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

3. นายสุรศักดิ์ ถวิลการ ปัจจุบันอายุ 30 ปี สถานภาพ โสด ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 116 หมู่ที่ 1 ต.กุดปลาเค้า อ.เลิงนกษัตริย์ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 083-4161361

-การศึกษา จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ประสบการณ์ทำงาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4. นายประไม พิมพ์เภา ปัจจุบันอายุ 45 ปี สถานภาพ สมรส ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 13/1 หมู่ที่ 3 ต. กุดปลาเค้า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 084-6023894

-การศึกษา จบปริญญาตรี

-ประสบการณ์ทำงาน พนักงานราชการ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเขาวง

5. นางสินภาพรณ์ อุทโท ปัจจุบันอายุ 36 ปี สถานภาพ สมรส ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 114 หมู่ที่ 2 ต. กุดสิมคุ้มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 043-859682

-การศึกษา จบประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา ขอนแก่น

กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

6. นางวิไลดา ถวิลการ ปัจจุบันอายุ 39 ปี สถานภาพ สมรส ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 142/1 หมู่ที่ 7 ต.กุดปลาเค้า อ. เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 086-2269044

-การศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ประสบการณ์ทำงาน อสม.

7.นางพัศณี นิลปะกะ ปัจจุบันอายุ 30 ปี สถานภาพ หย่า ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 59/2 หมู่ที่ 5 ต.กุดสิมคุ้มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 084-8873667

-การศึกษา จบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

8. นางสมคิด ไชยบุตร ปัจจุบันอายุ 34 ปี สถานภาพ สมรส ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 225 หมู่ที่ 165 ต.คุ้มเก่า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ 087-2323400

- การศึกษา จบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ

กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สาขา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ประวัติที่ปรึกษา

1. นายหล้า ธรรมปัญญาไพฑูรย์ ปัจจุบันอายุ 40 ปี อยู่ที่สามารถติดต่อได้ 50 หมู่ 14 ต.กุ่มเก่า อ.เขาวง
จ.กาฬสินธุ์ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 087-7721833

ประวัติการศึกษา

จบปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูสกลนคร

จบปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ประสบการณ์ทำงาน

-ครูอัตราจ้าง โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จ.กาฬสินธุ์

-อาจารย์สอนระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ศูนย์เรียนรู้

อำเภอเขาวง จ.กาฬสินธุ์

-ผู้จัดการสมาคมสิทธิและความเสมอภาค จ.กาฬสินธุ์

-ปัจจุบัน เป็นทนายความ

แบบสอบถาม รายรับ — รายจ่าย ครั้วเรือน

รหัส.....

โครงการวิจัย ศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุดปลาข้าว

วันที่สำรวจ.....

ผู้สำรวจ.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาข้อมูลหนี้สินครัวเรือนของชุมชนกุดปลาข้าว หมู่ที่ 1

ตำบลกุดปลาข้าว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูล 5 ส่วนคือ

1. ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือน
2. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ครอบครัว
3. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
4. ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของครอบครัว
5. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ข้อมูลเหล่านี้จะใช้ในการทำวิจัยในโครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของชุมชนกุดปลาข้าวเท่านั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความรุนแรงของปัญหาหนี้สินของตำบลกุดปลาข้าวเป็นอย่างไรและ
ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร
 2. มีสาเหตุ เงื่อนไขภายในชุมชนและภายนอกชุมชนอะไรบ้าง ที่มีผลต่อการก่อเกิดและ
เพิ่มพูนของหนี้สินของครอบครัวและชุมชน
 3. เพื่อหารูปแบบและกระบวนการทั่วไปที่ใช้แก้ไขปัญหานี้สินของครอบครัว และชุมชน
 4. เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ที่จะทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและ มีส่วน
ร่วมในการแก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน
-

1. ข้อมูลทั่วไป

สมาชิกในครัวเรือน (เฉพาะที่อยู่ปัจจุบัน)

ชื่อ/นามสกุลผู้ให้ข้อมูล.....อายุ..... ปี บ้านเลขที่.....

ที่	ชื่อ-สกุล	เลขบัตรประชาชน	เพศ	ความสัมพันธ์	อายุ	การศึกษา	อาชีพ

2. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ครอบครัว

ประเภทรายรับ	บาท/วัน	บาท/เดือน	บาท/ปี	จำนวนครั้ง/ปี
1.ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้				
2.ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ควาย เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา หอย สุนัข และผลผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่ มูลสัตว์ ซากสัตว์				
3.ขายผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรม หรืองานฝีมือต่าง ๆ				
4. การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา รวมทั้งการขายอาหาร				
5. การขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จากแหล่งธรรมชาติ เช่น ผัก ปลา เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร พืชพันธุ์ไม้ แมลง สัตว์เลื้อยคลาน รวมทั้งการเก็บขยะขาย				
6. รับจ้างทำงานเป็นรายวัน/ รายสัปดาห์ หรือรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น				
7. เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ โบนัส เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น				
8. เงินสงเคราะห์และสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากจน ผู้ป่วยเอดส์ ภัยธรรมชาติ ค่ารักษาพยาบาล				

ประเภทรายรับ	บาท/ วัน	บาท/ เดือน	บาท/ ปี	ครั้ง/ปี
9. รายได้จากการขาย หรือเช่า ที่ดิน บ้าน รถไถ เครื่องมือ ยานพาหนะต่าง ๆ				
10. รายรับจากดอกเบี้ยเงินกู้ ดอกเบี้ยธนาคาร พันธบัตรรัฐบาล เงินปันผลจากหุ้นและการลงทุน เงินปันผลจากประกันชีวิต				
11. รายได้จากการเลี้ยงโชค เช่น ถูกล็อตเตอรี่				
12. เงินที่ได้รับจากการกู้ยืม ขอยืม				
13. เงินที่ลูกหลานญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ที่อื่นส่งมาให้				
14. เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่าง ๆ เช่น งานแต่ง งานศพ และงานอื่น ๆ จำนวนเงินที่ได้รับจากสินสอดทองหมั้น (ตีค่าเป็นเงิน โดยประมาณ)				
15. เงินหรือ ลากลอยที่มีคนนำมาให้เป็นกรณีพิเศษ				
รวมทั้งสิ้น				

3. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ประเภทรายจ่าย	บาท/ วัน	บาท/ เดือน	บาท/ ปี	จำนวน ครั้ง/ปี
หมวดที่ 1 : ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ				
1.1 ค่าจ้างแรงงาน				
1.2 ค่าปัจจัยการผลิต เช่า/ซื้อวัสดุอุปกรณ์ หรือลงทุนเครื่องมือใน การประกอบอาชีพ เช่น เช่าหรือ ซื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ รถเกี่ยว ข้าว สร้างโรงเรือนเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ ค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าอาหารสัตว์				
1.3 ค่าโดยสาร รถ เรือ รถไฟ เครื่องบิน				
1.4 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในพาหนะเดินทาง และการประกอบ อาชีพ				
1.5 ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์				
1.6 ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียซัลเฟต หิน ฟอสเฟตบด ปุ๋ยไนโตรเจน ปุ๋ยฟอสฟอรัส ปุ๋ยโปรแตสเซียม สอร์โอม				
1.7 ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช				

ประเภทรายจ่าย	บาท/ วัน	บาท/ เดือน	บาท/ ปี	ครั้ง/ปี
1.8 ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ				
1.9 เงินสด เงินดวส์ หรือ เงินผ่อน เพื่อซื้อยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถกระบะ จักรยาน มอเตอร์ไซด์ เรือ				
รวมหมวดที่ 1				
หมวดที่ 2: ค่าอาหาร				
2.1 เนื้อสัตว์ ข้าวสาร ผัก ผลไม้ ไข่ เครื่องปรุง อาหาร เช่น น้ำปลา น้ำตาล น้ำส้มสายชู ซีอิ๊ว พริกไทย น้ำมันพืช คนอร์ ผงชู รส				
2.2 อาหารสำเร็จที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว กับข้าวถุง ขนมหวาน ไอศกรีม				
2.3 น้ำดื่มสะอาด เช่นน้ำแร่ น้ำ โพลาริส				
2.4 น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์				
2.5 นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้				
2.6 ขนมขบเคี้ยว ขนมกรุบกรอบ ลูกอม				
2.7 ค่าขนมที่让孩子ไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน				
2.8 อาหารสำเร็จรูป เช่น มาม่า ยำยำ ปลากระป๋อง อาหารหรือ ผลไม้กระป๋อง				
2.9 เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทั่งแดง เอ็มร้อย				
2.10 เหล้า เบียร์ ยาสูบ ไวน์ กระแช่สาโท				
2.11 ค่าเชื้อเพลิงในการหุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่าน ฟืน				
รวมหมวดที่ 2				
หมวดที่ 3 : ยา- สุขภาพอนามัย				
3.1 ยาแก้ปวด				
3.2 ยารักษาโรคอื่น ๆ				
3.3 ยาหรืออุปกรณ์การคุมกำเนิด				
3.4 ค่ารักษาพยาบาลทั้งที่สถานอนามัย โรงพยาบาล และคลินิก				
3.5 ยาสูบ บุหรี่ รวมทั้งกระดาษหรือใบตองพันยาสูบ				
3.6 จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย				
รวมหมวดที่ 3				

ประเภทรายจ่าย	บาท/ วัน	บาท/ เดือน	บาท/ ปี	ครั้ง/วัน
หมวดที่ 4 : เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และ เครื่องประดับ				
4.1 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอน				
4.2 ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม คัดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมนำรุงผิว				
รวมหมวดที่ 4				
หมวดที่ 5 : ที่อยู่อาศัย				
5.1 เงินสด เงินดาวส์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อ หรือเช่าที่ดิน หรือ สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ				
5.2 ซ่อมแซม ต่อเติม หรือปลูกบ้าน หรือ ปรับปรุงบริเวณบ้าน หรือ ที่ดิน				
5.3 เงินสด เงินดาวส์ และเงินผ่อน เพื่อซื้อหรือซ่อมเครื่องใช้ใน บ้าน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์				
5.4 ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม ผงซักฟอก จานชาม ช้อน ผ้าอนามัย ของเด็กเล่น				
5.5 ค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร				
5.6 ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ภาษี ร้านค้า และภาษี โรงเรือน				
รวมหมวดที่ 5				
หมวดที่ 6: ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม				
6.1 ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ออกเงินกู้				
6.2 จ่ายดอกเบี้ยและผ่อนใช้หนี้เงินกู้ เงินยืม เล่นแชร์				
6.3 เงินทำบุญ หรือเงินบริจาค				
6.4 เงินช่วยเหลือ หรือเงินใส่ซอง เช่น ช่วยเงินแต่ง งานศพ งาน บวช				
6.5 ค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน รวมถึงสินสอดทองหมั้น งาน ศพ บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด				
6.6 จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าตั๋วหนัง ดนตรี ลิเก และการ แสดงอื่น ๆ				
6.7 เงินเดือน หรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติในครอบครัวที่อยู่ อื่น				

ประเภทรายจ่าย	บาท/ วัน	บาท/ เดือน	บาท/ ปี	ครั้ง/ปี
6.8 เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกลักขโมย ถูก ปรับ				
6.9 เงินที่จ่ายเพื่อการเสี่ยงโชค เช่น ซื้อหวย				
รวมหมวดที่ 6				
หมวดที่ 7: ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและอื่น ๆ ของลูก และหลาน				
7.1 ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ				
7.2 ค่าอุปกรณ์การเรียน เช่น เครื่องเขียน สมุด หนังสือเรียน กระเป๋า				
7.3 ค่าชุดนักเรียน ชุดพลละ ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด				
7.4 ค่าโทรศัพท์มือถือ/บัตรเติมเงิน				
7.5 ค่าไฟฟ้า น้ำประปา				
รวมหมวดที่ 7				
รวมหมวดที่ 1 ถึง 7				

4.ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของครอบครัว

แหล่งกู้ยืม	จำนวน เงินกู้	หนี้ คงเหลือ	อัตรา ดอกเบี้ย	การผ่อน ชำระ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ต้องกู้
1. ในระบบ					
1) ธ.ก.ส.					
2) สหกรณ์					
3) ธนาคารอื่น ๆ					
4) กองทุน/กลุ่ม					
4.1) กองทุนหมู่บ้าน/ละล้า					
4.2) กลุ่มออมทรัพย์					
4.3) กลุ่มอื่น ๆ ระบุ					
.....					
.....					
.....					
รวมหนี้ในระบบ(1)					

แหล่งกู้ยืม	จำนวน เงินกู้	หนี้ คงเหลือ	อัตรา ดอกเบี้ย	การผ่อน ชำระ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ทำให้ต้องกู้
2. นอกกระบบ					
1)นายทุน					
2)ร้านค้า					
3)เพื่อนบ้าน					
4)ญาติ					
5)อื่น ๆ					
.....					
.....					
.....					
รวมหนี้้นอกกระบบ(2)					
รวมทั้งสิ้น (1) + (2)					

5. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ประเภท	หน่วย	จำนวน	มูลค่า (บาท)
1.รถยนต์	คัน		
2. จักรยานยนต์	คัน		
3.จักรยาน	คัน		
4.รถไถเดินตาม	คัน		
5.รถไถใหญ่	คัน		
6. ตู้เย็น	เครื่อง		
7. โทร	เครื่อง		
8. พัดลม	เครื่อง		
9. เครื่องฉาย ซี ดี	เครื่อง		
10.เครื่องเสียง	ชุด		
11.โทรศัพท์บ้าน	เครื่อง		
12.โทรศัพท์มือถือ	เครื่อง		
13. อื่น ๆ ระบุ.....			
.....			
.....			

ประเภทรายรับ	รวมรับ	รวมจ่าย		
1.ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้	1,099,700			
2.ขายสัตว์เลื้อย เช่น หมู วัว ควาย เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา หอย สุนัข และผลผลิตจากสัตว์เลื้อย เช่น ไข่ มูลสัตว์ ซากสัตว์	187,033			
3.ขายผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรม หรืองานฝีมือต่าง ๆ	393,291			
4. การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา รวมทั้งการขายอาหาร	1,718,833			
5. การขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จากแหล่งธรรมชาติ เช่น ผัก ปลา เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร พืชพันธุ์ไม้ แมลง สัตว์เลื้อยคลาน รวมทั้งการเก็บขยะขาย	91,345			
6. รับจ้างทำงานเป็นรายวัน/ รายสัปดาห์ หรือรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น	892,022			
7. เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ โบนัส เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น	628,866			
8. เงินสงเคราะห์และสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากจน ผู้ป่วยเอดส์ ภัยธรรมชาติ ค่ารักษาพยาบาล	70,518			
9. รายได้จากการขาย หรือเช่า ที่ดิน บ้าน รถไถ เครื่องมือ ยานพาหนะต่าง ๆ	150,800			
10.รายรับจากดอกเบี้ยเงินกู้ ดอกเบี้ยธนาคาร พันธบัตรรัฐบาล เงินปันผลจากหุ้นและการลงทุน เงินปันผลจากประกันชีวิต	171,985			
11.รายได้จากการเสี่ยงโชค เช่น ถูกล็อตเตอรี่	498,100			
12.เงินที่ได้รับจากการกู้ยืม ขอยืม	4,513,940			
13.เงินที่ลูกหลานญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ที่อื่นส่งมาให้	891,600			
14. เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่าง ๆ เช่น งานแต่ง งานศพ และงานอื่น ๆ จำนวนเงินที่ได้รับจากสินสอดทองหมั้น (ตีค่าเป็นเงินโดยประมาณ)	512,430			
15. เงินหรือ ลาภลอยที่มีคนนำมาให้เป็นกรณีพิเศษ	59,900			
รวมทั้งสิ้น	11,880,363			

3. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในครอบครัว

หมวดที่ 1 :ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ				
1.1 ค่าจ้างแรงงาน+ค่าปัจจัยการผลิต		577,300		
1.2ปัจจัยการผลิต ค่าเช่า/ซื้ออุปกรณ์การผลิต		1,351,800		
1.3 ค่าโดยสาร รถ เรือ รถไฟ เครื่องบิน		243,680		
1.4 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในพาหนะเดินทาง และการประกอบอาชีพ		980,770		
1.5 ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์		29,960		
1.6 ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียซัลเฟต หินฟอสเฟตบด ปุ๋ยไนโตรเจน ปุ๋ยฟอสฟอรัส ปุ๋ยโปแตสเซียม สอร์บอน		321,530		
1.7 ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช		80		
1.8 ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ		130,200		
1.9 เงินสด เงินคาวส หรือ เงินผ่อน เพื่อซื้อยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถกระบะ จักรยาน มอเตอร์ไซด์ เรือ		1,134,420		
รวมหมวดที่ 1			4,769,740	
หมวดที่ 2:ค่าอาหาร				
2.1 เนื้อสัตว์ ข้าวสาร ผัก ผลไม้ ไข่ เครื่องปรุง อาหาร เช่น น้ำปลา น้ำตาล น้ำส้มสายชู ซีอิ๊ว พริกไทย น้ำมันพืช คนอร์ ผงชูรส		2,122,096		
2.2 อาหารสำเร็จที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยวกับข้าวถุง ขนมหวาน ไอศกรีม		665,970		
2.3 น้ำดื่มสะอาด เช่นน้ำแร่ น้ำ โพลาริส		29,560		
2.4 น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์		159,850		
2.5 นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้		192,068		
2.6 ขนมขบเคี้ยว ขนมกรุบกรอบ ลูกอม		168,430		
2.7ค่าขนมที่ให้เด็กไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน		525,045		
2.8 อาหารสำเร็จรูป เช่น มาม่า ยำยำ ปลากระป๋องอาหารหรือผลไม้กระป๋อง		124,769		
2.9 เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทิงแดง เอ็มว้อย		72,710		

2.10 เหล้า เบียร์ ชาดอง ไวน์ กระแช่สาโท		237,515		
2.11 ค่าเชื้อเพลิงในการหุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่าน ฟืน		96,425		
รวมหมวดที่ 2			4,394,438	
หมวดที่ 3 : ยา- สุขภาพอนามัย				
3.1 ยาแก้ปวด		25,592		
3.2 ยารักษาโรคอื่น ๆ		49,330		
3.3 ยาหรืออุปกรณ์การคุมกำเนิด		12,535		
3.4 ค่ารักษาพยาบาลทั้งที่สถานอนามัย โรงพยาบาล และคลินิก		125,360		
3.5 ยาสูบ บุหรี่ รวมทั้งกระดาษหรือใบตองพันยาสูบ		131,928		
3.6 จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย		110,117		
รวมหมวดที่ 3			454,862	
หมวดที่ 4 : เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และ เครื่องประดับ				
4.1 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอน		151,350		
4.2 ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม ตัดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมนำรุงผิว		151,858		
รวมหมวดที่ 4			303,208	
หมวดที่ 5 : ที่อยู่อาศัย				
5.1 เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อ หรือเช่าที่ดิน หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ		495,600		
5.2 ซ่อมแซม ต่อเติม หรือปลูกบ้าน หรือ ปรับปรุงบริเวณบ้าน หรือ ที่ดิน		845,070		
5.3 เงินสด เงินดาวน์ และเงินผ่อน เพื่อซื้อหรือซ่อมเครื่องใช้ในบ้าน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์		196,720		
5.4 ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม ผงซักฟอก จานชาม ช้อน ผ้าอนามัยของเด็กเล่น		361,848		
5.5 ค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร		11,800		
5.6 ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ภาษีร้านค้า และภาษีโรงเรียน		150,505		
รวมหมวดที่ 5			2,061,543	

หมวดที่ 6: ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม				
6.1 ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ออกเงินกู้		300,500		
6.2 จ่ายดอกเบี้ยและผ่อนใช้หนี้เงินกู้ เงินยืม เล่นแชร์		331,600		
6.3 เงินทำบุญ หรือเงินบริจาค		166,260		
6.4 เงินช่วยเหลือ หรือเงินใส่ซอง เช่น ช่วยเงินแต่ง งานศพ งานบวช		230,950		
6.5 ค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน รวมสินสอดทอง หมั้น งานศพ บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด		451,200		
6.6 จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าตัวหนัง คนตรี ลิเก และการแสดงอื่น ๆ		77,000		
6.7 เงินเดือน หรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติใน ครอบครัวที่อยู่อื่น		91,300		
6.8 เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกลัก ขโมย ถูกปรับ		83,300		
6.9 เงินที่จ่ายเพื่อการเลี้ยงชีพ เช่น ซื้อหอย		759,450		
6.10 จ่ายมาปนกิจสงเคราะห์		266,200	2,757,760	
หมวดที่ 7: ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและอื่น ๆ ของลูก และหลาน				
7.1 ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ		371,900		
7.2 ค่าอุปกรณ์การเรียน เช่น เครื่องเขียน สมุด หนังสือ เรียน กระเป๋า		238,242		
7.3 ค่าชุดนักเรียน ชุดพละ ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุว กาชาด		33,000		
7.4 ค่าโทรศัพท์ มือถือ/บัตรเติมเงิน		292,700		
7.5 ค่าไฟฟ้า น้ำประปา		391,706		
รวมหมวดที่ 7			1,327,548	
รวมรายจ่ายทั้งสิ้น			16,069,099	

4. ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของครอบครัว

แหล่งกู้ยืม	จำนวนเงินกู้	หนี้คงเหลือ	อัตราดอกเบี้ย	การผ่อนชำระ	
1. ในระบบ					
1) ธ.ก.ส.					
2) สหกรณ์					

3)ธนาคารอื่น ๆ					
4)กองทุน/กลุ่ม					
4.1)กองทุนหมู่บ้านละล้า					
4.2) กลุ่มออมทรัพย์					
4.3)กลุ่มอื่น ๆ ระบุ					
รวมหนี้ในระบบ(1)		4,564,900			
2. นอก ระบบ					
1)นายทุน					
2)ร้านค้า					
3)เพื่อนบ้าน					
4)ญาติ					
5)อื่น ๆ					
รวมหนี้ในระบบ(2)		605,000			
รวมทั้งสิ้น (1) + (2)		5,169,900			

5. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ประเภท	หน่วย	จำนวน	มูลค่า(บาท)
1.รถยนต์	คัน		
2. จักรยานยนต์	คัน		
3.จักรยาน	คัน		
4.รถไถเดินตาม	คัน		
5.รถไถใหญ่	คัน		
6. ตู้เย็น	เครื่อง		
7. ทีวี	เครื่อง		
8. พัดลม	เครื่อง		
9. เครื่องฉาย ซี ดี	เครื่อง		
10.เครื่องเสียง	ชุด		
11. โทรศัพท์บ้าน	เครื่อง		

12. โทรศัพท์มือถือ				
13. อื่น ๆ ระบุ.....				
.....				
รวมมูลค่าทรัพย์สินทั้งสิ้น			36,811,450	
